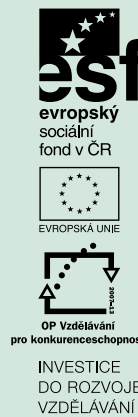

... 10. ... 11. ... 12. ... 13. ...

Texty ke studiu diachronních bohemistických a slavistických disciplín

Publikace vychází v rámci projektu Bohemistika: obor pro III. tisíciletí
Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem České republiky

MIROSLAV VEPŘEK

ISKONI BĚ SLOVO

Texty ke studiu
diachronních bohemistických
a slavistických disciplín

Olomouc 2011

... 11. ... 12. ... 13. ...

... 11. ... 12. ... 13. ...

Miroslav Vepřek

ISKONI BĚ SLOVO

**Texty ke studiu
diachronních bohemistických
a slavistických disciplín**

Olomouc 2011

Oponenti:

doc. PhDr. Helena Bauerová

doc. PhDr. Karel Komárek, Ph.D.

Publikace vychází v rámci projektu

Bohemistika: obor pro III. tisíciletí

Tento projekt je spolufinancován

Evropským sociálním fondem

a státním rozpočtem České republiky

Publikace byla připravena v rámci studentské edice Günther

1. vydání

© Miroslav Vepřek, 2011

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2011

ISBN 978-80-244-2837-6

0.1 Úvod

Studium diachronních disciplín je již od samého počátku nezbytnou součástí olomoucké bohemistiky. Ačkoliv moje paměť nesahá příliš hluboko do minulosti, rád v této souvislosti vzpomínám na některé své učitele, na doc. PhDr. Helenu Bauerovou, která nám na začátku našeho studia díky své mimořádné pedagogické a vědecké erudici otvírala dosud neznámý pohled na historii a prehistorii jazyka, a na prof. PhDr. Miroslava Komárka, DrSc., jenž nejednou ze svých pozoruhodných výkladů z morfologie současného jazyka začínal exkurzem do staroslověnštiny.

Kladu si neskromný cíl zařadit do této olomoucké tradice také předkládanou čítanku staroslověnských, církevněslovanských a staročeských textů. Podnět k jejímu vytvoření byl dán především vznikem dvou nových studijních předmětů s názvem *Vývoj českého jazyka a Čeština z diachronního pohledu*. V těchto disciplínách se prolíná diachronní slavistika a bohemistika bez dělicí čáry na konci období praslovanského. K záměru spojit diachronní slavistiku, paleoslovenistiku a bohemistiku mě vedla především skutečnost, že tuto dělicí čáru v kontextu písemnictví vzniknuvšího na českém území můžeme považovat za značně neostrou. Vždyť jazykové prvky západoslovanské (ale i v užším slova smyslu české) se objevují již v nejstarší souvislé slovanské písemné památce, v Kyjevských listech, jejichž jazyk podle dnes stále rozšířenějšího názoru představuje podobu staroslověnštiny velkomoravské. Bohemismy ve všech jazykových rovinách pronikají i do kontinuálně se rozvíjející české církevní slovanštiny v desátém a jedenáctém století, a to dokonce i v takové míře, že nebyly v úplnosti odstraněny při opisování v jiných slovanských prostředích (zejména na Rusi). Nemůžeme dále opomenout vliv církevní slovanštiny na starou češtinu ve druhé polovině čtrnáctého a na počátku patnáctého století skrze působení slovanského Emauzského kláštera. A konečně, byť v omezené míře, je církevní slovanština, proniknutá prvky českými, také součástí nejnovější kultury 20. a 21. století, ať už se jedná o díla liturgická, či umělecká (za všechna jmenujme slavnou Janáčkovu Glagolskou mši).

Spojení paleoslovenistiky a diachronní bohemistiky lze ovšem odůvodnit i čistě jazykovými argumenty. Jeden příklad za všechny – staroslověnština nám podává nejlépe ze všech doložených slovanských jazyků obraz tvaroslovného systému praslovanského, zatímco stará čeština zachycuje mnohé ze starých morfologických tvarů již ve značně pokročilém stadiu ústupu a rozpadu. Pro snadnější a také systematictější pochopení některých tvaroslovných jevů staročeských se tak jeví jako nezbytné poznání jejich praslovanského východiska prostřednictvím doloženého materiálu staroslověnského, a to i v jednotlivých specifikách nářečního dělení pozdní praslovanštiny.

Vybrané ukázky textů v této čítance tedy reprezentují jak památky staroslověnské a církevněslovanské, tak i staročeské. Tento výběr byl motivován především jazykově – představena je staroslověnština velkomoravská, bulharsko-makedonská, církevní slovanština české redakce a ve výběru i další redakce církevní slovanštiny; starou češtinu pak reprezentují především texty ze 14. století. Vedle toho ovšem byla volba textů vedena také snahou o dokladování problematiky širěji filologické. Na základě četby vybraných ukázek je tak možno studovat otázky jednotlivých pravopisných systémů a vztahu grafického záznamu jazyka s hláskoslovím. Prezentovány jsou také různé způ-

soby edicí starých památek (diplomatické vydání, transliterace, transkripce, vydání s různočteními, rekonstruované texty) a u některých ukázek je nabízena možnost vzájemné komparace.

Považuji za svou milou povinnost poděkovat oběma recenzentům čítanky, doc. PhDr. Heleně Bauerové (jí speciálně také za mnohé cenné rady a podněty ke koncepci čítanky a výběru textů) a doc. PhDr. Karlu Komárkovi, Ph.D. Děkuji Mgr. Václavu Čermákovi, Ph.D., ze Slovanského ústavu AV ČR v Praze za zprostředkování některých obtížně dostupných textů a Mgr. Veronice Rákocy, vedoucí oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny v Praze za poskytnutí snímků Milíčovského sborníku modliteb. Rád bych také vyjádřil své poděkování Mgr. Lence Pořízkové za pomoc při technické realizaci této čítanky. Pro záznam cyrilice bylo využito fontu Kliment, jehož autorem je Kiril Ribarov. Pro přepis některých speciálních znaků latinkou v textu práce používáme font Fonetic X téhož autora. Oba fonty byly vytvořeny v rámci vnitřních grantů FF UP v roce 1997 a 1998, řešitelkou byla doc. PhDr. Helena Bauerová.

Miroslav Vepřek

0.2 Tabulka hlaholice a cyrilice

Podle J. Kurze (Učebnice jazyka staroslověnského. SPN, Praha 1969, s. 22–23).

Hlaholice	Číselná platnost	Cyrilice	Číselná platnost	Přepis latinkou	Slovan. název
ⱁ	1	А	1	a	azъ
ⱂ	2	Б	–	b	buky
ⱃ	3	В	2	v	vědě
ⱄ	4	Г	3	g	glagoľi
ⱅ	5	Д	4	d	dobro
ⱆ	6	Є	5	e	jestъ
ⱇ	7	Ж	–	ž	živěte
ⱈ	8	Ѕ, З	6	dz	dzělo
ⱉ	9	З, З	7	z	zemplja
ⱊ, ⱋ	10	І, І, (І)	10	i	iže
ⱌ	20	И	8	i	i
ⱍ	30	–	–	g'	děrv
ⱎ	40	К	20	k	kako
ⱏ	50	Л	30	l	ljudъje
ⱐ	60	М	40	m	myslite
ⱑ	70	Н	50	n	našъ
ⱒ	80	О	70	o	опъ
ⱓ	90	П	80	p	rokojъ
ⱔ	100	Р	100	r	гъci
ⱕ	200	С	200	s	slovo
ⱖ	300	Т	300	t	tvгъdo
ⱗ	400	У, У	400	u	ukъ

Hlaholice	Číselná platnost	Cyrilice	Číselná platnost	Přepis latinkou	Slovan. název
ⱱ, Ⱳ	500	Ф, ⱱ	500	f	frътъ, fertъ
ⱳ	(500)	ⱴ, Ⱶ	9	th	–
ⱶ, ⱷ	600	Х	600	ch	chěгъ
ⱸ	700	ω	800	o	otъ
ⱹ	800	ψ	–	št	šta
ⱺ	900	Ц	900	c	ci
ⱻ	1000	Ч	90	č	čгъvъ
ⱼ	–	Ш	–	š	ša
ⱽ	–	Ъ	–	ъ, ŭ	jer (tvrký)
Ɀ, Ȿ, Ɀ	–	ЪН, ЪЛ, (ЪЛ)	–	y	jery
Ɀ	–	Ь	–	ь, ĭ	jer (měkký)
Ɀ	(800?)	Ѣ	–	ě	jatъ
Ɀ	–	Ю	–	ju	ju
–	–	Ѧ	–	ja	–
–	–	Ѧ	–	je	–
Ɀ	–	Ѧ	900	e	ešъ
Ɀ	–	Ѧ	–	o	ošъ
Ɀ	–	Ѧ	–	je	ješъ
Ɀ	–	Ѧ	–	jɔ	jɔšъ
–	–	Ѧ	60	ks	–
–	–	Ѧ	700	ps	–
Ɀ	(400)	Ѧ	400	y	yžica

0.3 Tabulka stč. spřežkového pravopisu

Starší spřežkový pravopis		Mladší spřežkový pravopis	
Grafém	Transkripce	Grafém	Transkripce
ch	ch	ch	ch
chz	č	cz	c, č
cz	c	g	j
g	j	rs, rf, rz	ř
rs, rf, rz	ř	s, f	s, š
s, f	ž	ss, ff	s, š
ff	š	z	z, ž
w	v	w	v
v	u	v	v, u
zz	s	ie, ye	ě, ie
z	z	i, y	j
ie, ye	ě, ie	i, y	i, y
i, y	i, y		

1.1 Kyjevské listy

Hlaholský text (rukopis z 9.–10. stol.) transliterovaný do cyrilice uvádíme podle edice V. V. Nimčuka (Німчук, В.В.: Київські глаголичні листки. Найдавніша пам'ятка слов'янської писемності, Наукова думка, Київ 1983, s. 114–120).

Pozn.: Z nadřádkových značek uvádíme pouze titlu.

[Fol. 4b]

ПО ВЗСЖДѢ :•

19. (Д)АЗЪ НАМЪ : ВЪСМОГЪИ БЖЕ •
 ДА БЖЕ НЪИ ЕСИ НЕБЕСЬСКЪИ
 ПИЦА НАСЪИТИЛЪ : ТАКОЖЕ
 ЖЕ І ЖИВОТЪ НАШЪ СИЛО-
 ЖЪ ТВОЕЖ ОУТВЕРДИ : ГМЪ :

МЪШѢ : Г :• О ТОМЪЗЕ :•

20. (Ц)ѢСАРЬСТВѢ НАШЕМЪ ГІ МІ-
 ЛОСТЫЖЪ ТВОЕЖ ПРИЗЪРИ :
 І НЕ ОТЪДАЪ НАШЕГО ТОУ-
 ЗИМЪ • І НЕ ОБРАТИ НАСЪ
 ВЪ ПЛѢНЪ НАРОДОМЪ ПОГА-
 НЬСКЪИМЪ : ХА РАДИ ГІ НА-
 ШЕГО • ІЖЕ ЦѢСАРИТЪ СЪ ОТЪ-
 ЦЕМЪ І СЪ СВЯТЪИМЪ :•

НАДЪ ОПЛАТЪМЪ :

21. (Т)ВОѢ ЦИРКЪНАѢ ТВРЪДЪ ЗА-

(Ш)ЧИТИ НЗИ ГІ • ЖЖЕ ЕСІ
 ОБРАЗЪМЪ СВОИМЪ ОУПО-
 ДОБИЛЪ • ЖЖЕ НЗИ ЧЪСТИ-
 (МЪ) НА БАЛЪСТВО НАШЕ • ТО-
 (Г)О РАДИ ЕСІ НАМЪ ВЪЧЪ-
 (Н)ОЕ ОБЪЦЪНИЕ ПРИНЕСЛЪ :•
 (ГМЪ) НАШИМЪ :•

[Fol. 5a]

ПРЪФ(АЦИЪ Д...)

22. ДА ЪКЗИЖЕ СЖТЪ ТВОѦ СІ •
 СЛОУЖЪБЪИ ВЪЖЛЮБЛЕНЪИ-
 Ѧ • ТАКЗИЖЕ МЪИСЛЪМИ СВО-
 ІМІ НЗИ ТВОРИМЪ • А ТЪИ
 САМЪ ГІ ПРИСНО НЗИ ПРИЕМЛИ :
 ДА ВЪЗМОЖЕМЪ ПРАВЪДЪ-
 НАЪ ТВОЪ НАСЛЪДОВАТИ •
 І ОТЪ НЕПРИЪЗНИНЪ ДЪЛЪ
 ОЧИСТИТИ СЪѦ : ХМЪ ГМЪ НАШ-
 МЪ : ИМЪЖЕ ВЕЛІЧЪСТВО :•

ПО ВЪСЖДЪ

23. ТВОЪ СВЪТАЪ ВЪСЕМОГЪИ
 БЖЕ • ЪЖЕ СЕ НЗИ ПРИЕМЛЕМЪ :
 НА РАЗДРЪШЕНІЕ • І НА ОЧИШЧЕ-

НИЕ НАМЪ БЖДЖ : А ТЗИ СА-
 МЪ ПОМОЦЫЖ ТВОЕЖ ВЪ-
 ЧЬНОЖ ЗАШЧИТИ НЗИ : ГМ(Ь) .

*МЪШЪ ·Д· О ТОМЪЗЕ :·

24. Просимъ тѣ ꙗ ꙗ вздѣ-
 гни срьдѣца нашѣ къ тебѣ о-
 тѣ земльскѣхъ похот(и)
 да възможемъ хотѣти <не>-
 вѣсьскѣмъ твоимъ :·

[Fol. 5b]

<НАДЪ ОПЛАТЪЗМЪ.

25. Ъкѣже дарѣи имамъ · прѣдъ
 тобожъ сѣтѣ · ꙗ просимъ
 тѣ приими ѣ · да ꙗ нзи възмо-
 жемъ въ възлюблени тво-
 емъ : ГМЪ НАШИМЪ : прѣфа-
 циѣ · до вѣчнѣи бже :·

26. Злоба нашѣ не взрѣсни сѣ въ
 насъ · нъ издрѣшени вѣчь-
 ное ꙗсно намъ бжди · ꙗ
 нашего радѣ : тѣ бо нзи са-
 мъ отъ тѣмънѣхъ отъвѣ-

ДЕ : І ОЧИСТІ І ЗАКЛЕПЕ •

І ДОСТОІНО ИЗБАВИ : ХМЬ

ГМЬ НАШИМЬ :• ПО ВЗСЖДѢ :

27. (В)ЗСЖДЪНАѢ МОЛИТВА НАШѢ

ОУТВРЪДИ НЗИ ГІ БѢЧЪНЪИМИ

ТВОИМИ : І ПОДАЪ НАМЪ СЪ-

ПАСЕНИЕ ТВОЕ : ГМЬ НАШИМЬ :•

1.2 Assemanův evangeliář

Ukázky z hlaholského rukopisu (konec 10.–poč. 11. stol.) v transliteraci do cyrilice otiskujeme podle edice J. Kurze (Kurze, J.: *Evangeliář Assemanův. Kodex Vatikánský 3. slovanský. II. Úvod, text v přepise cyrilském, poznámky textové, seznamy čtení. Nakladatelství Československé Akademie věd, Praha 1955, s. 2–3; 277–279.*

Pozn.: Z nadřádkových značek uvádíme pouze titlu ve sjednocené podobě.

A) JAN 1,1–14

[Fol. 1c]

1. ИСКОНІ БѢ
СЛОВО
(И) СЛОВО
БѢ ОӮ БА̄ .
И БѢ БѢ
СЛОВО .
2. СЕ БѢ ИСКО-
НИ ОӮ БА̄ . 3. ВЪ-
СѢ ТѢМЪ ВЗИ
ША . И БЕЖНЕ-
ГО НИЧЕСОЖЕ
НЕ ВЗИСТЪ . Є-
ЖЕ ВЗИСТЪ :
4. ВЪ ТОМЪ ЖИВО-
ТЪ БѢ . И ЖИВО-
ТЪ БѢ СВѢТЪ
ЧЛКМЪ . 5. И СВѢ̄
ВЪ ТЪМѢ СВЪ-
ТІТЪ СА . И ТЪ-

МА ЕГО НЕ ОБАТ .
6. ВЪІ ЧЛКЪ ПОСЪЛА-
НЪ О̄ БА̄ . ИМА ЕМОӮ
ИОАНЪ . 7. СЪ ПРІДЕ
ВЪ СВѢДѢТЕЛ-
СТВО ДА СЪВѢДѢ-
ТЕЛЬСТВОУЕТЪ

[Fol. 1d]

О СВѢТѢ ДА ЕС(И)
ВѢРЖ (И)МЖТЪ Є-
МОӮ 8. НЕ БѢ Т(Ъ) СВѢ̄ .
НЪ ДА СЪВѢДѢТЕ-
ЛЬСТВОУЕТЪ О
СВѢТѢ . 9. БѢ СВѢТ
ИСТИНЪ(Ъ). ІЖЕ
ПРОСВѢШТА(ЕТ)Ъ
ВЪСѢКОГО ЧКА И-

ДЖШТААГО ВЪ ..
 РЪ 10. ВЪ МІРѢ БѢ
 И МІРЪ ТѢМЪ
 БЪІ · И ВЕСЬ МІ-
 РЪ ЕГО НЕ 11. ПРИЯТЪ ·
 12. ЕЛІКОЖЕ ИХЪ ПРИ-
 ЯТЪІ · ДАСТЪ
 ИМЪ ОБЛАСТЬ ·
 ЧАДОМЪ БЖІЕМ
 БЪІТІ · ВѢРОУ-
 ЖЩИМЪ ВЪ И-
 МА ЕГО. 13. ЛЖЕ НЕ
 О КРЪВЕ НИ О ПО-
 ХОТІ ПЛЪТЬ-
 СКЪІА · НИ О ПО-
 ХОТІ МЖЖЬСКЪІ ·
 НЪ О БА РОДІША
 СА · 14. И СЛОВО ПЛЪ-
 ТЬ ВЪИСТЪ · И
 ВЪСЕЛІ СА ВЪ НЪІ :

[Fol. 2a]

И ВІДѢХОМЪ СЛ-
 АВЪ ЕГО · СЛА-
 ВЪ БКО ИНОЧАД^А-
 АГО О ОЦА · ИСПЛЪ-
 НЬ БЛАГОДѢТИ
 И ИСТИН(Ъ)І ·

В) ЛК 3,1–18

[Fol. 138a]

1. ВЪ ПЯТОЕ НА ДЕСАТЕ ЛѢТО •
 ВЛАДЧСТВИѢ • ТИВЕРИѢ
 КЕСАРѢ • ОБЛАДАЮЩОУ ПО-
 НТЗСКОУМОУ ПИЛАТОУ • ИЮ-
 ДЕЖ • И ЧЕТВРЗТОВЛАСТЬ-
 СТВОУЮЩОУ • ГАЛИЛЕЖ ИРОДОУ •
 ФИЛИПОУ ЖЕ БРАТОУ ЕГО ЧЕТВРЗТО-
 ВЛАСТЬСТВОУЮЩОУ • ТУРИЕЖ •
 И СТРАХОНИТЗСКОЖ СТРАНОЖ • И
 ЛЮСАНИЮ • ЧЕТВРЗТОВЛАСТЬ-
 СТВОУЮЩОУ • АВІЛИНИЕЖ • 2. ПРИ
 АРХИЕРЕОУ АННѢ И КАНАФѢ • БЪИ
 ГЛЪ БЖИИ КЪ ИОАНОУ • СНОУ ЗАХА-
 РИИНОУ ВЪ ПОУСТЪИНИ • 3. И ПРИ-
 ДЕ ВЪ ВСѢ СТРАНѢ ИЕРДАНЬ-
 СКѢ • ПРОПОВѢДААЖ КРЩЕНІЕ ВЪ

[Fol. 138b]

ОСТАВЛЕНІЕ ГРѢХОМЪ • 4. ЪКОЖЕ Е-
 СТЪ ПИСАНО ВЪ КЪНИГАХЪ СЛОВЕ-
 СЪИЗНИИХЪ • ИСАИА ПРКА ГЛША • ГЛА
 ВЪПИИЩААГО ВЪ ПОУСТЪИНИ • ОУ-
 ГОТОВАИТЕ ПЖТЬ ГНЬ • ПРАВЗИ
 ТВОРИТЕ СЪБСА ЕГО • 5. ВЪСѢКА ДЕ-
 БРЬ ИСПЛЗНИТЪ СА • И ВЪСѢКА ГО-

ра и хлзмз съмѣритъ са . И бж-
 джтз стрзпзтзнаа въз права-
 а . и острии въз пжті гладзкзи .
 6. и оузьритъ в'сѣка плзть спсѣние
 бжіе . 7. и глааше исходащиимз наро-
 домз крзстит са отъ него . и-
 щади ехидьнова . кто сзказа
 вамз бѣжати ѿ градѣщааго гнѣ-
 ва . 8. сзтворите оубо плодзи до-
 стоинзи покааніѣ . и не начина-
 ите глаати въз себѣ . бко оца има-
 мз авраама . Глѣж бо вамз . б-
 ко можетъ бз отъ каменіѣ сего .
 въздвигнѣти чада авраамоу .
 9. оуже и секзира при кореніи дрѣва
 лежитъ . възсѣко оубо дрѣво не
 твораште плода добра посѣка-
 жтз . и въз огонь възмѣтажт .
 10. възпрашаахъ же и народи глѣше .
 оучителю чьто сзтворимъ .
 11. отзвѣщавъ же глааше имз .

[Fol. 139a]

имѣни дьвѣ ризѣ . да дастъ
 не имжшоумоу . И имѣни брашно .
 такожде да творитъ . 12. Придѣ же
 и мзитаре крзститъ са и рѣша
 къ немоу оучителю . чьто сзтво-
 римъ . 13. онъ же рече . ничесоже во-

Assemanŭv evangeliǎŭ

лѐ повелѣнааго вамъ творите •
 14. Въпраашаахъ же и и воини гл̄ще •
 и мзи чьто сътворимъ • и рече
 къ нимъ • никогоже не обидите •
 ни оклеветайте • и доволни бж-
 дѣте оброкзи вашими • 15. Чаж-
 штемъ же людемъ • и помзи-
 шлѣншемъ въ себѣ въ срдци-
 хъ своихъ • о иоанѣ еда тъ естъ
 хъ • 16. **Ѡ**вѣщавааше иоанъ въсѣ-
 мъ гл̄а • азъ оубо кр̄щаѣмъ взи
 водою • Грядетъ же кр̄епен
 мене • Емоу же нѣсмъ достоинъ •
 отрѣшити ремене сапогоу его • тъ
 взі кр̄ститъ дх̄мъ ст̄зимъ •
 и огнемъ • 17. Емоу же лопата въ
 ржкоу его • И потрѣбитъ гоумно
 свое • И съберетъ пшеницъ въ
 житьницъ свою • а плѣви
 съжежетъ огнемъ негасѣнимъ •
 18. Многа же ина оутѣшаѣ • благовѣ-
 стьствовааше людемъ •••••

1.3 Staroslověnský text modlitby „Otče náš“

A) NORMALIZOVANÉ ZNĚNÍ MT VI,9–13

Weingart, M. – Kurz, J: Texty ke studiu jazyka a písemnictví staroslověnského. Praha 1949, s. 24.

1. ОТЬЧЕ НАШЪ, ИЖЕ ЮСИ НА НЕБЕСЬХЪ, ДА СВАТИТЪ СА ИМА ТВОЮ.
2. ДА ПРИДЕТЪ ЦѢСАРЬСТВЕНЕ ТВОЮ. 3. ДА БЖДЕТЪ ВОЛНА ТВОЯ, ЯКО
НА НЕБЕСЕ И НА ЗЕМЛѢИ. 4. ХЛѢБЪ НАШЪ НАСЖШТЪНЪИИ ДАЖДЪ НАМЪ
ДЪНЬСЪ. 5. И ОТЪПОУСТИ НАМЪ ДЛЪГЪИ НАША, ЯКО И МЪИ ОТЪПОУШТАЕМЪ
ДЛЪЖЪНИКОМЪ НАШИМЪ. 6. И НЕ ВЪВЕДИ НАСЪ ВЪ НАПАСТЬ. 7. НЪ ИЗБАВИ
НЪИ ОТЪ НЕПРИМЪЗНЪ.

B) PODLE ZOGRAFSKÉHO KODEXU (MT 6,9–13)

Jagić, V.: Quattuor evangeliorum Codex glagoliticus olim Zographensis nunc Petropolitanus. Weidmannos, Berolini 1879, s. 5.

TEXT V HLAHOLICI:

9. ОТЬЧЕ НАШЪ, ИЖЕ ЮСИ НА НЕБЕСЬХЪ, ДА СВАТИТЪ СА ИМА ТВОЮ.
ДА ПРИДЕТЪ ЦѢСАРЬСТВЕНЕ ТВОЮ. 3. ДА БЖДЕТЪ ВОЛНА ТВОЯ, ЯКО
НА НЕБЕСЕ И НА ЗЕМЛѢИ. 4. ХЛѢБЪ НАШЪ НАСЖШТЪНЪИИ ДАЖДЪ НАМЪ
ДЪНЬСЪ. 5. И ОТЪПОУСТИ НАМЪ ДЛЪГЪИ НАША, ЯКО И МЪИ ОТЪПОУШТАЕМЪ
ДЛЪЖЪНИКОМЪ НАШИМЪ. 6. И НЕ ВЪВЕДИ НАСЪ ВЪ НАПАСТЬ. 7. НЪ ИЗБАВИ
НЪИ ОТЪ НЕПРИМЪЗНЪ.

TEXT V CYRILSKÉM PŘEPISU:

9. ТАКО ОУБО МОЛИТЕ СѦ ВЗИ : ѠЧЕ НАШЬ • ЇЖЕ ЕСИ НА НЕБЕСЕХЪ •
 ДА СТИТЪ СѦ ІМА ТВОЕ • 10. ДА ПРИДЕТЪ ЦРСТВИЕ ТВОЕ • ДА БЖДЕТЪ
 ВОЛѢ ТВОѢ • ЪКО НА НСИ І НА ЗЕМЉИ • 11. ХЛѢБЪ НАШЬ НАСТОѦШТ.....
 ДАЖДЪ НАМЪ ДНЕСЬ • 12. І ОТЗПОУСТИ НАМЪ ДЛЪГЪИ НАШ(А) • ЪКО Ї
 МЗИ ОТЗПОУШТАЕМЪ ДЛЪЖНИКОМЪ НАШИМЪ • 13. Ї НЕ ВЗВЕДИ НАСЪ ВЪ
 НАПАСТЬ • НЪ ІЗБАВИ НЪИ ОТЪ НЕПРИѢЗНИ • ЪКО ТВОЕ ЕСТЪ ЦРСТВИЕ •
 Ї СИЛА І СЛАВА ВЪ (ВѢК) ВѢК(ОМЪ) АМИНЬ :

C) UKÁZKY Z CHARVÁTSKOHĽAHOLSKÝCH MISÁLŮ

**Nazor, A.: Budi volja tvoja. Hrvatski Očenaši u glagoljskim rukopisima.
 Erasmus, Zagreb 2003, s. 47, 81.**

*Pozn. – ukázky jsou transliterovány z hlaholského textu, kurzívou značíme
 litery psané červeně, ve špičatých závorkách jsou rozvedeny rukopisné
 zkratky, v hranatých závorkách špatně čitelné nebo chybějící litery.*

MISÁL ILLYRICO 4 (POL. 14. STOL.)

*Otče naš' iže esi na
 nebesěh'. s<ve>ti se i-
 me tvoe Pridi c<ěsa>rs-
 tvo tvoe Budi
 vola tvoě ěko n-
 a n<e>b<e>si i na z<e>mli. Плѣбъ
 naš' vsedn'ni dai namъ
 d<a>n<a>сь. i otpusti nam' dlъ-
 gi naše. ěkože i mi otpu-
 šcaem' dl'žnikom' n<a>šimъ
 I ne vvedi n<a>сь v napas-
 t' Na izbavi našъ ot nepri-
 ězni amen.*

HLAHOLSKÝ FRAGMENT Z 15. STOLETÍ

*O*čē nāšb iže esi n'
 nēbēsihb. s^ve^ti se ime
 tvoe. [Da] pridi [etb]
 cěsarstvo tvoe b^udi
 [vo]la tvoě ěko nā nēbēsihb i n^b z^emli.
*H*lěb nāšb v'sedan'ni dai nām^b
 danāsb. i otpusti nām^b d'lgī nāšē.
*Ě*k^ože i mi otpušcaem^b dlžnⁱkom^b n^b-
 šim^b. *I* nevavedi nāsb v napas'
 t^b. *otv^ět*. *N*b izb^avi nāsb ot nepriž'n-
 i.

D) KE KOMPARACI – TEXT STAROČESKÝ Z MILÍČOVSKÉHO SBORNÍKU MODLITEB (VIZ S. 105)

Otcze naff genz gfy w nebefyech of-
 wyet sye gmye twe przyd kralew-
 ftwye twe bud wola twa yakoz w neby
 y w zemy Chleb nas wezdayffy day nam
 dnes y otpušt nam dluhy naffye jako
 y my otpufczyemy dluznykom naffym
 y nevwod nas u pokušfenye ale zbaw ny
 ot zleho Amen

1.4 Zografský kodex

Ukázky z hlaholského rukopisu (konec 10.–poč. 11. stol.) v transliteraci do cyrilice uvádíme podle edice V. Jagiče (Jagić, V.: *Quattuor evangeliorum Codex glagoliticus olim Zographensis nunc Petropolitanus*. Weidmannos, Berolini 1879).

A) ZÁZRAK V KÁNĚ GALILEJSKÉ (JAN 2,1–11)

[Fol. 229a]

1 ѿ вѣ трети днь • бракъ бѣи
 вѣ кана галилѣицѣи •
 ѿ вѣ мти ісва тоу • 2 зъ-
 ванъ же бѣи ис • ѿ оучени-
 ци его на бракъ • 3 ѿ недоста-
 вшю виноу • гла мти ісва
 къ неімоу • вина не імѣтъ
 4 гла еи ис • чьто естъ мнѣ
 ѿ тебѣ жено • не ю приде

[Fol. 229b]

година моѣ • 5 гла мти его
 слоугамъ • еже ѡште гле-
 тѣ вамъ сѣтворите • 6 вѣ же
 тоу водоносъ камѣнъ шесть
 по очищению іудѣискоу
 лежашть • вѣмѣсташть
 по двѣма • ли тремъ мѣра-

мз · 7 гла їмз ис · наплзни-
 те водзи · ї наплзниша до
 врзха · 8 ї гла їмз · почрзпѣ-
 те нзинѣ ї принесѣте · архи-
 триклинзтови · они же при-
 несоша · 9 ѣко же възкоуси арци-
 триклинз вина възвзшаго
 отз водзи · ї не вѣдѣаше
 отз кждоу естз · а слоугзи
 вѣдѣахж почрзпзшеи водж ·
 пригласи жениха ѡрхитри-
 клинз · 10 ї гла емоу · всѣкз
 чкз прѣжде добре вино да-
 етз · ї егда оупыжтз са
 тачае · тзи же сзблїюде
 добре вино до селѣ · 11 Се сзтво-

[Fol. 230a]

ри начатзкз знаменїемз
 ис · въз кана галилеї · ї ѣви
 славж свож · ї вѣроваша
 въз нѣ оученици его ·

B) PODOBENSTVÍ O MARNOTRATNÉM SYNU (LK 15,11–32)

[Fol. 189b]

11 рече же ·
 чкз ѣтерз їмѣ дзва с̄на ·

[Fol. 190a]

12 ї рече мьни с̄нз єю оцю
 оче даждь ми · достоинж-
 ж · часть їмѣньѣ · ї раздѣ-
 ли їма їмѣньє · 13 ї не по
 мнозѣхъ дьнехъ · сзбзравъ ·
 все мьни с̄нз · ѡтиде на
 странж далече · ї тоу ра-
 сточи їмѣньє свое живзи
 блждзно · 14 ї жднвзшю же
 ємоу вьсѣ · взістз гла-
 дь крѣпзкз на странѣ тои ·
 ї тз начатз лишити са ·
 15 ї шьдз прилѣпи са єдино-
 мь отз жителз тоуж стра-
 нзи · ї посзла і на села
 своѣ · пастз свини · 16 ї же-
 лдѣше насзітити са · отз
 рожьць ѡже ѣдѣѣхж свини ·
 ї никзтоже ддѣше моу · 17 вь
 себѣ же пришьдз рече · ко-

ЛИКОУ НАІМЪНИКЪ ОЦА МОЕ-
 ГО ІЗВЪИВАЖЪТЪ ХЛѢБИ .
 АЗЪ ЖЕ СЪДЕ ГЛАДОМЪ ГЪІБЛѢЖЪ .

[Fol. 190b]

18 ВЪСТАВЪ ІДЖ КЪ ОЦЮ МОЕМОУ .
 І РЕКЖ ЕМОУ . ѠЧЕ СЪГРѢШИ-
 ХЪ НА НБО І ПРѢДЪ ТОВОЖЪ . 19 ЮЖЕ
 НѢСМЪ ДОСТОІНЪ . НАРЕ-
 ШТИ СА СЪНЪ ТВОИ . СЪТВОРИ
 МА . ЪКО ЁДИНОГО ОТЪ НАІ-
 МЪНИКЪ ТВОИХЪ . 20 І ВЪСТА-
 ВЪ ІДЕ КЪ ОЦЮ СВОЕМОУ .
 ЕШТЕ ЖЕ ЕМОУ ДАЛЕЧЕ СЖ-
 ШТЮ . ОУЗЪРѢ І ОЦЬ ЕГО . І МИ-
 ЛЪ ЕМОУ ВЪІ . І ТЕКЪ НАПА-
 ДЕ НА ВЪІЖЪ ЕГО . І ОБЛО-
 ВЪІЗА І . 21 РЕЧЕ ЖЕ ЕМОУ СЪНЪ .
 ОЧЕ . СЪГРѢШИХЪ НА НБО
 І ПРѢДЪ ТОВОЖЪ . ЮЖЕ НѢ-
 СМЪ ДОСТОІНЪ НАРЕШТИ
 СА СЪНЪ ТВОИ . СЪТВОРИ МА .
 ЪКО ЕДИНОГО ОТЪ НАІМЪ-
 НИКЪ ТВОИХЪ . 22 РЕЧЕ ЖЕ ОЦЬ
 КЪ РАБОМЪ СВОІМЪ . СКО-
 РО ІЗНЕСЪТЕ ОДЕЖДЖ ПРЪ-
 ВЪЖЪ . І ОБЛѢЦЪТЕ І . І
 ДАДИТЕ ПРЪСТЕНЬ НА РЖКЪ ЕГО .

[Fol. 191a]

і сапогѣ на нозѣ • 23 і приве-
дѣше тельць оупитѣнѣи •
заколѣте • і бѣдѣше да ве-
селимѣ са • 24 ѣко снѣ мои съ •
мрѣтѣвѣ бѣ і оживе • і згѣи-
блѣ бѣ і обрѣте са • і нача-
ша веселити са • 25 бѣ же снѣ
его старѣи на селѣ • і ѣко
градѣи приближи са къ до-
моу • і слыша пѣниѣ і
ликѣи • 26 і призѣвавѣ еди-
ного отѣ рабѣ • въпрашѣа-
ше і • чѣто оубо си сѣтѣ •
27 онѣ же рече емоу • братѣ
твои приде і закѣла оцѣ
твои • тельць оупитѣнѣи •
ѣко сѣдрава і приѣтѣ • 28 ра-
згнѣва же са • і не хотѣа-
ше вънити • оцѣ же его і-
шѣдѣ молѣѣше і • 29 онѣ же
отѣвѣштавѣ рече оцѣю сво-
емоу • се колико лѣтѣ рабо-
таѣ тебѣ • і николиже

[Fol. 191b]

ЗАПОВѢДИ ТВОЕЯ НЕ ПРѢ-
СТЖПИХЪ . Ї МЪНѢ НИКОЛИ-
ЖЕ НЕ ДАЛЪ ЕСИ КОЗЪЛАТЕ .
ДА СЪ ДРОУГЪИ МОЇМИ ВЪЗВЕ-
СЕЛИЛЪ СА БИМЪ . 30 ЕГДА ЖЕ
СНЪ ТВОИ . ЇЗЪДЪИ ТВОЕ
ЇМѢНЬЕ . СЪ ЛЮБОДѢЦАМИ .
ПРИДЕ . Ї ЗАКЛА ЕМОУ ТЕЛЕ-
ЦЬ ПИТОМЪИ . 31 ОНЪ ЖЕ РЕЧЕ
ЕМОУ ЧАДО . ТЪИ ВСЕГДА
СЪ МНОЖ ЕСИ . Ї ВЪСѢ МОѢ
ТВОѢ СЖТЪ . 32 ВЪЗВЕСЕЛИ-
ТИ ЖЕ СА Ї ВЪЗДРАДОВА-
ТИ ПОДОВАЇШЕ . ЪКО БРАТРОЪ
ТВОИ СЪ . МРЪТВЪЗ БѢ Ї О-
ЖИВЕ . ЇЗГЪИВЛЪ БѢ Ї О-
БРѢТЕ СА .

C) VZKŘÍŠENÍ LAZARA (JAN 11,1–45)

Text s vybranými různočteními z Assemanova evangeliáře (As) a Mariánského čtveroevangeliia (Mar) v transliteraci do cyrilice, z charvátskohlaholského evangeliáře Illyrico 4 (Illyr 4) v transliteraci do latinky a ze Savviny knihy (Sav), Ostromirova evangeliáře (Ostr), Nikoľského čtveroevangeliia (Nik) .

[Fol. 260a]

1 БѢ¹ ЖЕ ЕТЕРЗ²
 БОЛА ЛАЗАРЬ³ ОТЪ ВИТАНИИ⁴ .
 ГРАДЬЦА МАРИНА⁵ . Ї МАРЪТЪИ⁶
 СЕСТРЪИ ЕИ⁷ . 2 БѢ ЖЕ МАРИѢ .
 ПОМАЗАВЪШИѢ ГѢ МВРОМЪ⁸ .
 Ї ОТЪРЪШЬ НОСѢ ЕГО ВЛАСЪИ
 СВОИМИ . ЕИЖЕ БРАТЪ⁹ ЛАЗАРЬ

[Fol. 260b]

БОЛѢАШЕ . 3 ПОСЪЛАСТЕ¹⁰ ЖЕ СЕ-
 СТРѢ ЕГО КЪ НѢМОУ ГЛѢЖШТИ .

1 БЫСТЬ Nik.

2 ЄДИНЪ Sav, Mar; ЈЕДИНЪ Ostr.

3 ЛАЗАРЪ As; ЛАЗОРЪ Sav; *lazar* Illyr. 4.

4 ВИѠАНИИ As; ВИФАНИИ Ostr.

5 МАРИНА As, Mar, Sav, Ostr, Nik; *marie* Illyr. 4.

6 МАРЪТЪИ Mar; МАРЪТЪИ Sav; МАРФЪИ Ostr; МАРЪТИ Nik; *marti* Illyr. 4.

7 И Mar; ЕИ Sav; ЕИ Nik; *ego* Illyr. 4.

8 МВРОМЪ As, Sav; МВРОИЖ Mar; МВРЪМЪ Ostr; МАСТИЮ Nik.

9 БРАТЪ Mar.

10 ПОСЛАСТѢ Sav, Ostr; ПОСЪЛАСТА Nik; *poslasta* Illyr. 4.

ГИ СЕ ЕГОЖЕ ТЪИ¹¹ ЛЮБИШИ БО-
 ЛИТЪ¹² • 4 СЛЪИШАВЪ ЖЕ ІС РЕЧЕ •
 СИ ВОЛѢЗНЬ НѢСТЪ КЪ СЪМРЪ-
 ТИ • НЪ КЪ¹³ СЛАВѢ БЖИ • ДА ПРО-
 СЛАВИТЪ СА СЪНЪ БЖИ ЕЖ •
 5 ЛЮБЛѢАШЕ¹⁴ ЖЕ ІС • МАРЪ ТЖ •
 І СЕСТРЖ ЕЖ • І ЛАЗАРЪ¹⁵ •
 6 ЁГДА ЖЕ ОУСЛЪИША¹⁶ ЪКО БОЛИТЪ¹⁷
 ТОГДА ЖЕ ПРѢВЪИСТЪ • НА НѢ-
 МЪЖЕ БЪ¹⁸ МѢСТѢ ДЪВА ДЪНИ •
 7 ПО ТОМЪ ЖЕ ГЛА ОУЧЕНИКОМЪ¹⁹ •
 ІДѢМЪ ВЪ ІЮДЕЖ ПАКЪИ •
 8 ГЛАША ЕМОУ ОУЧЕНИЦИ²⁰ РАВВИ²¹
 НЪИНѢ ІСКАХЪ²² ТЕБЕ КАМЕ-
 НИЕМЪ ПОБИТИ ІЮДЕИ •
 І ПАКЪИ ЛИ ІДЕШИ ТАМО •

11 ТЪИ vynec. As, Mar, Nik, Ostr, Illyr 4.

12 СЕ...БОЛИТЪ vynec. Sav.

13 О As, Mar, Sav, Ostr, Nik, Illyr 4 (O).

14 ЛЮБѢАШЕ As; ЛЮБЛѢШЕ Sav; ЛЮБЛАШЕ Nik; *ljublaše* Illyr 4.

15 ЛАЗОРА Sav; ЛАЗАРА Nik; *mariju i lazora* Illyr 4.

16 СЛЪИША Ostr; *sliša* Illyr 4.

17 ЕГДА...БОЛИТЪ vynec. As.

18 БЪ Nik.

19 *къ učenikom svojim* Illyr 4.

20 ОУЧЕНИЦИ ЕГО Mar, Sav, Ostr (ЮГО), Illyr 4 (*ego*).

21 ОУЧИТЕЛЮ Mar, Sav.

22 ИСКААХЪ As, Ostr; ИСКАХОУ Nik; *iskahu* Illyr 4.

9 ОТЗВѢШТА²³ ИС̄ • НЕ ДЗВА²⁴ ЛИ НА
 ДЕСАТЕ ЧАСА²⁵ ЕСТЕ ВЪ ДЪНИ •
 ѿШТЕ КЪТО ХОДИТЪ ВЪ ДЪНЕ •
 НЕ ПОТЪКНЕТЪ СА • ЪКО СВѢ-
 ТЪ МИРА СЕГО ВИДИТЪ • 10 ѿШТЕ
 ЛИ КЪТО ХОДИТЪ НОШТИЖ ПО-

[Fol. 261a]

ТЪКНЕТЪ СА ЪКО СВѢТА НѢ-
 СТЪ О НѢМЬ • 11 СИ Рече²⁶ • І̄ ПО СЕ-
 МЬ ГЛА²⁷ • ЛАЗАРЬ ДРОУГЪ НАШЬ
 ОУСЪПЕ • НЪ І̄ДЖ ДА²⁸ ВЪЗБОУ-
 ЖДЖ І̄ • 12 РѢША²⁹ ЖЕ ОУЧЕНИЦИ ЕГО •
 ГИ • ѿШТЕ ОУСЪПЕ • СЪПАСЕ-
 НЪ ВЪДЕТЪ • 13 ІС̄ ЖЕ Рече³⁰ О СЪ-
 МРЪТИ ЕГО • ОНИ ЖЕ МЪНѢША •
 ЪКО О ОУСЪПЕНИИ СНИ І̄³¹ СЪНА³²
 ГЛЕТЪ • 14 ТОГДА Рече ІМЪ ИС̄ •

23 ОТЗВѢШАВЪ Sav; *otvĕštav* Illyr 4.

24 ДЪБѢ As; ДЗВѢ Mar, Sav, Ostr; ДВѢ Nik; *dvě* Illyr 4.

25 ГОДИНѢ As, Mar, Sav, Ostr; ГОДѢНЫ Nik; *godině* Illyr 4.

26 РЕКЪ Ostr; *rek* Illyr 4.

27 + ИМЪ Ostr, Mar; *im* Illyr 4.

28 *da otъ s'na* Illyr 4.

29 РЕКОША Ostr.

30 ВѢЩА ЖЕ ИСЪ As.

31 СНИ І̄ vynec. As, Mar, Sav, Nik, Ostr, Illyr 4.

32 СЪНОУ Ostr.

НЕ ОБИНОУЖА СА³³ • ЛАЗАРЬ ОУ-
 МЬРѢТЪ³⁴ • 15 І РАДОУЖ СА ВАСЪ
 РАДИ • ДА ВѢРЖ ІМЕТЕ ЪКО
 НЕ БѢХЪ³⁵ ТОУ • НЪ ІДѢМЪ КЪ НѢ-
 МОУ • 16 РЕЧЕ ЖЕ Т'ОМА³⁶ • НАРИ-
 ЦАЕМЪ БЛИЗНЬЦЪ • КЪ ОУЧЕ-
 НИКОМЪ • ІДѢМЪ І МЪ ДА
 ОУМЬРЕМЪ СЪ НІМЪ • 17 ПРИШЬ-
 ДЪ ЖЕ ІС ВЪ ВИТАНИИ • ѠБРѢ-
 ТЕ І • ЧЕТЪРИ ДЪНИ ІМЖ-
 ШЪ³⁷ ВЪ ГРОБѢ • 18 БѢ¹ ЖЕ ВИТА-
 НИИ БЛИЗЪ ІЛМА • ЪКО Д І СТА-
 ДИ³⁸ • 19 І МНОСИ ЖЕ БѢАХЪ³⁹ ПРИ-
 ШЪЛИ • КЪ МАР'ТѢ І МАРИ⁴⁰ •

[Fol. 261b]

ДА ОУТѢШАТЪ І • О БРАТѢ ЕЮ
 20 МАРЪТА ЖЕ ЕГДА ОУСЛЪША •
 ЪКО ІС ГРАДЕТЪ СЪРѢТЕ⁴¹ І •

33 ОБИНЪІ СД Sav; ОБИНЖА СД Ostr.

34 ОУМРѢ Ostr; *umrě* Illyr 4.

35 БЫХЪ Nik.

36 А.ОМА As, Mar, Sav; Ф.ОМА Ostr.

37 ЮЖЕ ИМЖИ As, Mar, Sav, Ostr, Nik (о҃҃же), Illyr 4 (*juže*).

38 СТАТИИ Sav; ПОПЪРИШЪ Ostr; *pъprišt* Illyr 4.

39 БѢХЪ Sav; vynec. Ostr; БѢАХОУ Nik; *běhu* Illyr 4.

40 МАРИИ As, Mar, Sav, Ostr, Nik, Illyr 4 (*marii*).

41 *tekši srěte* Illyr 4.

ѿ мариѣ дома сѣдѣаше⁴² . 21 рече
 же мар'та кз ісѹ . ги ѡште
 би⁴³ сѣде възлз⁴⁴ . не би⁴³ бра-
 тз⁹ мои оумрзлз . 22 нзинѣ вѣ-
 мъ⁴⁵ . ѣко егоже колиждо .
 просиши отз⁴⁶ ба дастз ти⁴⁷ бз .
 23 гла еи ис . възкрзснетз бра-
 тз⁹ твои . 24 гла емоу мар'та .
 вѣмъ⁴⁵ ѣко възкрзснетз .
 въз възкрѣшение въз послѣ-
 дъни дънь . 25 рече же еи ис .
 азъ есмь възкрѣшение і
 животз . вѣроуѣи въз ма .
 ѡште оумьретз ѡживетз⁴⁸ .
 26 і в'сѣкз живзи . і вѣроу-
 ѣи въз ма не оумьретз⁴⁹ въз
 вѣкз⁵⁰ . імеши ли вѣрж се-
 моу . 27 гла емоу еи ги . ѡзъ
 вѣровахъ⁵¹ ѣко тзи еси хъ

42 сѣдѣше Sav, Illyr 4 (*sěděše*); сѣдиѣше Nik.

43 бзи Sav, Ostr.

44 *bil* Illyr 4

45 *vědě* Illyr 4.

46 оу As, Sav, Nik.

47 тѣбѣ Mar, Sav, Ostr, Nik, Illyr 4 (*tebě*).

48 живз бждетз Sav.

49 живз бждетз místo не оумьретз Sav.

50 вѣкзи As; *věki* Illyr 4.

51 вѣроуѣ Ostr.

СНЗ БЖИИ⁵² • ГРАДДИ⁵³ ВЗ МИРЗ⁵⁴ •

28 І се рекзши Іде • І призв-

[Fol. 262a]

ВА⁵⁵ МАРИЖ СЕСТРЖ СВОЖ

ТАІ • І РЕКЗШИ ЕІ⁵⁶ • ОУЧИТЕ-

ЛЪ СЕ ЁСТЪ • І ЗОВЕТЪ⁵⁷ ТА •

29 ѠНА ЖЕ ЪКО ОУСЛЫША⁵⁸ • ВЗ-

СТА СКОРО⁵⁹ • І ИДЕ КЗ НѐМОУ •

30 НЕ БЪ ЖЕ НЕ ОУ ИС • ПРИШЪЛЪ⁶⁰

ВЗ ВЪСЬ⁶¹ • НЗ БЪ⁶² НА МЪСТЪ

ЕШТЕ⁶³ • ІДЕЖЕ СЗРЪТЕ І

МАРЪТА • 31 ІЮДЕІ ЖЕ • СЖШТЕ-

І⁶⁴ СЪ НѐЖ ВЗ ДОМОУ • І ОУТЪ-

52 *boga živago* Illyr 4.

53 ГРѦДДИ As; ГРАДЗИИ Mar, Ostr; ГРАДЗИ Sav; ГРЕДИ Nik.

54 ВЕСЬ МИРЪ As, Mar; ВЪСЬ МИРЪ Nik; *iže v mir sa prišl esi* místo ГРАДДИ ВЪ МИРЪ Illyr 4.

55 ПРИГЛАСІ As; ПРИЗВЕА Sav; ПРИГАЛСИ Nik; *vъzva* Illyr 4.

56 Vynech. As, Mar, Ostr.

57 ГЛАШАЕТЪ As, Nik.

58 *slišavši* místo ЪКО ОУСЛЫША Illyr 4.

59 ѦДРО Mar; ЕДРО Nik.

60 НЕ Ю ЖЕ БЫСТЬ ИСОУСЪ ПРИШАЛЪ Nik; *ne bě že ošte isus prišl* Illyr 4.

61 *gradъc* Illyr 4.

62 БЫ Nik; *bě ošte* Illyr 4.

63 *onom* Illyr 4.

64 СЖШТИИ As; СОУШТЕЕ Nik.

шлѣжштѣ⁶⁵ ѣ . видѣвзше
 мариж . ѣко скоро⁵⁹ възста ѿ и-
 зиде . по нѣи ѿдѣ⁶⁶ глажште .
 ѣко ѿдетъ на гробъ ѿ⁶⁷ плаче-
 тъ са тоу⁶⁸ . 32 марифъ же ѣко при-
 де . ѿдеже вѣ ис . видѣвз-
 ши ѿ паде емоу на ногоу⁶⁹ .
 глажшти⁷⁰ емоу ги . ѡште би⁴³
 възилъ съде . не би⁴³ мои бра-
 тъ⁹ оумръзлъ . 33 ис же ѣко видѣ⁷¹
 ж плачѣштѣ са . ѿ пришь-
 дѣша ѣ сѣ нѣж ѿюдѣа . пла-
 чѣшта са . запрѣти доухоу .
 ѿ възмѣти са самъ⁷² 34 ѿ рече .

[Fol. 262b]

кѣде положисте ѿ . гла-
 ша емоу . ги . гради⁷³ ѿ виждь .
 35 ѿ просльзи⁷⁴ са ис . 36 глажѣ

65 оутѣшлѣжштѣ As; оутѣшлѣж Sav.

66 идоша As, Sav, Ostr; *idoše* Illyr 4.

67 да Mar, Ostr, Nik.

68 плакатъ са místo ѿ плачетъ са тоу Sav.

69 *pripade k nogama ego* místo паде...ногоу Illyr 4.

70 *reče* Illyr 4.

71 видѣвз As; *viděv* Illyr 4.

72 дѣмъ As.

73 гради As; ходи Sav; приди Ostr; грѣды Nik.

74 вьслъзи Nik.

же іюдеі • виждь како лѳю-
 блѣаше⁷⁵ і • 37 ѣтерні⁷⁶ же отъ
 ниѣ рѣша⁷⁷ • не можааше⁷⁸
 ли съ ѡтверззи очи слѣ-
 поумоу⁷⁹ • сзтворити • да
 і съ не оумьрѣтъ⁸⁰ • 38 іс же
 пакзи прѣта въ себѣ • при-
 де къ гробоу • бѣ¹ же пѣштѣ⁸¹
 і камень належааше на
 нѣі • 39 гла іс • въззмѣте
 камень • гла емоу сестра
 оумьрзшааго⁸² • мар³та • ги
 юже смрздитъ • четврѣ-
 днєвнѣнъ⁸³ бо естъ • 40 гла еи
 іс • не рѣхъ⁸⁴ ли ти • ѣко ѡште
 вѣроуеши • оузьриши сла-
 вѣ бжнѣ • 41 възаса⁸⁵ же ка-

75 ЛЮБЛѢШЕ Sav; ЛЮБЛАШЕ Nik.

76 ЄДИНИ Mar; ИНИ Sav; НѢЦНИ Ostr.

77 РЕКОША Ostr.

78 МОЖАШЕ Sav, Nik; *možaše* Illyr 4.

79 СЛѢПОУМОУ As; СЛѢПООУМОУ Mar; СЛѢПЬЦОУ Sav; СЛѢПОУОУМОУ Ostr;
 СЛѢПОМОУ Nik; *slěpu roždenu* Illyr 4.

80 ОУМЬРЕТЬ Ostr; *umr' l bi* Illyr 4.

81 ПЕЩЕРА Sav, Ostr; *peštera* Illyr 4.

82 ОУМЬРЗШААГО As, Mar, Ostr; ОУМАРЬШАГО Nik.

83 ЧЕТВРѢДНЄВЕНЪ As; ЧЕТВРЬТОДНЄВАНЪ Nik; *čtvr' todnevъn* Illyr 4.

84 РЕКОХЪ Ostr.

85 ВЪЗАША Ostr; ВЪЗЕШЕ Nik; *vzeše* Illyr 4.

МЕНЬ⁸⁶ · ІС ЖЕ ВЪЗВЕДЕ⁸⁷ ОЧИ
 ВЪІСПРЬ⁸⁸ · І РЕЧЕ · ОЧЕ ХВА-
 ЛЖ ТЕБѢ ВЪЗДАЖ · ЪКО ОУ-
 СЛЪІША МА · 42 ѿЗВ ВѢДѢХЪ⁸⁹ ·

[Fol. 263a]

ЪКО ВСЕГДА МЕНЕ ПОСЛОУ-
 ШАЕШИ · НЪ НАРОДА⁹⁰ РАДИ · СТО-
 ѾШТАЕГО⁹¹ ОКРЪСТЪ · РѢХЪ ДА
 ВѢРЖ ІМЖТЪ · ЪКО ТЪІ МА
 ПОСЪЛА · 43 І СЕ РЕКЪ · ГЛАСО-
 МЪ ВЕЛИЕМЪ ВЪЗГЛАСИ⁹² ·
 ЛАЗОРЕ ГРАДИ⁹³ ВЪНЪ · 44 І АВНЕ
 ІЗИДЕ ОУМЪРЪІ · ОБАЗАНЪ
 НОГАМА І РЖКАМА · ОУКРОЕ-
 МЪ⁹⁴ · І ЛИЦЕ ЕГО ѾБАЗАНО ОУ-

86 Přid. ИДЕЖЕ БѢ ОУМЕРЪІ ЛЕЖА Mar; ИДЕЖЕ БѢ ЛЕЖА МРЪТВЪІ Sav; ИДЕЖЕ
 БѢ ОУМЪРЪІИ ЛЕЖА Ostr; *otъ groba v němže ležaše mrtvi* Illyr 4.

87 ВЪЗВЕДЪ Ostr; ВЪЗВЕДЪ Nik; *vъzved* Illyr 4.

88 ГОРѢ Sav, Ostr; *vispr na nebo* Illyr 4.

89 ВѢДѢХЪ Mar, Sav, Nik; *věděh* Illyr 4.

90 *ljudi* Illyr 4.

91 СТОѾШТААГО As, Mar, Ostr; СТОАШТАГО Sav; СТОЕШТАГО Nik; *stoeštih* Illyr 4.

92 ВЪЗЪВА Mar, Sav; ГЛАСЪМЪ ВЕЛИКЪМЪ ВЪЗЪВА Ostr; *vъzpi glasom veliem
 glagole* Illyr 4.

93 ИДИ Sav.

94 ОУКРОИМИ As; ОУКРОИМЪ Ostr; КИРИѢМИ Nik.

БРОУСОМЬ⁹⁵ • ГЛА ІМЗ ІС • РА-
 ЗДРЪШИТЕ І • І НЕ ДЪІТЕ
 ЕГО ІТИ • 45 МНОЗИ ЖЕ ОТЪ І-
 ЮДЪІ • ПРИШЪДЪШЕІ⁹⁶ КЪ МА-
 РИ • ВИДЪВЪШЕ ЕЖЕ СЪТВО-
 РИ ІС • ВЪРОВАША ВЪ НЪГО⁹⁷ ∴ КОЦ •

95 ОУБРОУСОМЪ ОБАЗАНО As; ОУБРОУСОМЬ ОБАЗАНО Mar, Sav; ОУБРОУСЪМЬ
 ОБАЗАНО Ostr; СОУДАРОМЬ ОБАЗАНО Nik; *ubrusom bĕ obezano* Illyr 4.

96 ПРИШЕДЪШНИ As; ПРИШЪДЪШЕ Ostr; *prišd'ših* Illyr 4.

97 НЪ As; НЬ Nik; *va n* Illyr 4.

1.5 Mariánské čtveroevangelium

Ukázky z hlaholského rukopisu (konec 10.–poč. 11. stol.) v cyrilské transliteraci uvádíme podle edice V. Jagíce (Jagić, V.: *Quattuor evangeliorum versionis paleoslovenicae. Codex Marianus glagoliticus. Characteribus cyrillicis transcriptum. Berolini-Sanctpeter-burg 1883, s. 400–401*).

JAN 21,1–14

[Fol. 172a]

1 по семь ѿ-
 ви са пакзи ис̄ оученикомъ своимъ
 на мори таворьѣдъсѣмь. ави же са
 сице. 2 бѣахъ въ коупѣ симонъ
 петръ. і тома нарицаемои близне-
 цъ. і натаманль. і же бѣ отъ кана га-
 лилѣискзи. і сна зебедеова. і и-
 на дзва отъ оученикъ его. 3 гла имъ
 симонъ петръ. і джъ рѣбъ ловитъ.
 глаша емоу. ідемъ и мзи съ то-
 боуж. і изидж. и въсѣдъ въ коравь
 авие. і въ тж ноштъ не ѡса ничесо-
 же. 4 оутроу же авие възвзшю. ста
 ис̄ при врьсѣ. не познаша же оучени-
 ци ѣко ис̄ естъ. 5 гла же имъ ис̄ дѣ-
 ти. еда что сзнѣдзно имате. отъ-
 вѣшташа же емоу ни. 6 онъ же рече
 имъ. възврзѣте о деснѣхъ стра-
 нѣ кораблѣ мрѣжж. и обрштете.
 възрзгъ же. і к томоу не можаахъ

ПРИВЛѢШТИ ЕѦ. ОТЪ МНОЖЬСТВА
 РЪИВЪ. 7 ГЛА ЖЕ ОУЧЕНИКЪ ЕГОЖЕ ЛЮ-
 ВЛѢШЕ ИСЪ ПЕТРОВИ. ГЪ ЕСТЪ. СИ-
 МОНЪ ЖЕ ПЕТРЪ СЛЪШАВЪ ЪКО ГЪ Е-

[Fol. 172b]

СТЪ. ЕПЕНДИТОМЪ ПРѢПОѢСА СА. БѢ
 БО НАГЪ. І ВЪВРЪЖЕ СА ВЪ МОРЕ. 8 А ДРОУ-
 СИ ОУЧЕНИЦИ КОРАБИЦЬМЪ ПРИДЖ. НЕ
 БѢША БО ДАЛЕЧЕ ОТЪ ЗЕМЛА. НЪ ЪКО
 ДЪВѢ СЪТѢ ЛАКТЪ. ВЛѢКЖШТЕ МРѢ-
 ЖЪ РЪИВЪ. 9 ЪКО ЖЕ ИЗЛѢЖ НА ЗЕМЛѢ.
 ВИДѢША ОГНЬ ЛЕЖАЩЪ И Р(Ъ)ИВЪ НА НЕ-
 МЪ ЛЕЖАШТЪ И ХЛѢ(В)Ъ. 10 ГЛА ИМЪ ИС.
 ПРИНЕСѢТЕ ОТЪ РЪИВЪ ѦЖЕ ѦСТЕ НЪІ-
 НѢ. 11 ВЪЛѢЗЕ ЖЕ СИМОНЪ ПЕТ(Р)Ъ И ІЗ(В)ЛѢ-
 ЧЕ М(Р)ѢЖЪ НА ЗЕМЛѢ. ПЛЪНЪ ВЕ-
 ЛИ РЪИВЪ. СЪТО И ПАТЬ ДЕСАТЬ И
 ТРИ. І ТОЛИКОУ СЖШТЬ НЕ ПРОТРЪ-
 ЖЕ СА МРѢЖА ∴ 12 ГЛА ИМЪ ИС. ПРИДѢ-
 ТЕ ОБѢДОУИТЕ. І НИКТОЖЕ НЕ СЪМѢ-
 АШЕ ОТЪ ОУЧЕНИКЪ ИСТАСАТИ ЕГО
 ТЪІ КТО ЕСИ. ВѢДЖШТЕ ЪКО ГЪ ЕСТЪ.
 13 ПРИДЕ ЖЕ ИС. І ПРИНЪТЪ ХЛѢБА И ДАСТЪ
 ИМЪ. І РЪИВЪ ТАК(О)ЖДЕ. 14 СЕ ЮЖЕ ТРЕ-
 ТИ(ИЦИ) ЪБИ СА ИС ОУЧЕНИКОМЪ СВОИ-
 МЪ ВЪСТАВЪ ОТЪ МРЪТВЪІХЪ ∴

1.6 Sinajské euchologium

Ukázku z hlaholského rukopisu (11. stol.) v transliteraci do cyrilice uvádíme podle edice R. Nahtigala (Nahtigal, R.: Euchologium Sinaiticum – starocerkvenoslovanski glagolski spomenik. II. del, Tekst s komentarjem. Akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1942, s. 208–216).

[Fol. 72a]

- 1 •• и по ^МТО ВЪЛѢЗѢТЕ ВЪ ЦРКВЬ •
 •• І ПАДЕ НИЦЬ НА ЗЕМІ • ХОТАИ ІСПО-
 •• ВѢДАТИ СА • І ГЛѢ ИЕРѢИ НАДЬ НИМЬ
 •• МОЛИ ТѢЖ СІ ^М ~
- 5 ГІ БЖЕ ЁСМОГЗИ • ТѢВѢ БЖЖ АЗЪ И-
 СПОВѢДЕНЪ • ЁСѢХЪ МОИХЪ ГРѢХЪ • І
 МОЕГО ЛИХА СЪТВОРЕНИѢ СЕГО • ЕЖЕ КО-
 ЛИЖДО ИЗГЛАХЪ • И ЛИХО СЪТВОРИ-
 ХЪ • І ЛИХО МЪСЛИХЪ • ГЛОМЬ ЛИ
- 10 ДѢЛОМЪ • ЛИ ПОМЪШЛЕНИЕМЪ •
 ЁСЕГО ЕЖЕ АЗЪ ПОМЪНІЖ • ЛЮБО
 НЕ ПОМЪНІЖ • ЪЖЕ АЗЪ СЪВѢДЪІ
 СЪГРѢШИХЪ • ЛЮБО НЕ СЪВѢДЪІ • НЖ-
- 15 ЖДЕЖ ЛЮБО НЕ НЖДЕЖ • СЪПА ЛИ
 БЪДА • ЛИХОКЛАТѢЗІ • І ЛЪЖА • І ВЪ
 ПОМЪШЛЕНЬИ НЕПРАВЕДЬНѢ • ПОУ-
- 20 СТОШИ І БЛАДИ • ЪКОЖЕ АЗЪ КОЛИЖЪ-
 ДО СЪТВОРИХЪ • І ЁСѢ ИЗ ЛИХА • ВЪ Ъ-
 ДЕНЬИ • І ВЪ ПИТЬИ • І ВЪ НЕПРАВЕ-
- ДЬНѢМЪ СЪПАНЬИ • МОЛІЖ ТА ГІ
 БЖЕ МОИ • ДА ТЪІ МИ РАЧИЛЪ • ЖИ-

БОТЪ И МИЛОСТЬ ПОДАТИ • ДА И А-
 ЗЪ НЕПОСРАМѢНЪ ПРѢДЪ ОЧИМА
 24 ТВОИМА БЖДЖ • І ДА И АЗЪ ЕЩЕ НА

[Fol. 72b]

1 СЕМЬ СВѢТѢ • МОИХЪ ГРѢХЪ ПОКА-
 НЖ СА • І ДОСТОИНО ПОКААНИЕ ИМѢ-
 ТИ МОГЖ • ЪКОЖЕ ТВОАЩЕДРОТЗИ
 СЖТЪ • ЪСЕВЛКО ГІ • ТРОИЦЕ БЖЕ
 5 ЪСЕМОГЗИ • БЖДИ МИ ПОМОЩЬНИ-
 КЪ • І БЖДИ МИ ПОДАВЪИ СИЛЖ •
 І МЖДРОСТЬ • І ПРАВЪДЕНЪ ЗА
 МЪІСЛЪ • І ДОБРЖ ВОЛЖ • СЪ ПРА-
 ВЕДЪНОЖ ВЪРОЖ • НА ТВОЖ СЛОУ-
 10 ЖЪБЖ ГІ • ТЪІ ЕДИНЪ НА СЪ СВѢ-
 ТЪ ПРИДЕ ГРѢШЪНИКЪ ІЗБАВИТЪ •
 БЖДИ МА СПСЪІ • ІЗБАВИ МА
 ГІ БЖЕ СНЕ ГІ • ЪКОЖЕ ТЪІ ХОЩЕШИ •
 ЪКОЖЕ ТИ ЛЮБО • СЪТВОРИ СЪ МНО-
 15 НЖ РАБОМЪ ТВОИМЪ • МИЛОСТИ-
 ВЪИ • ЕИ БЖЕ • РАЧИ МИ ПОМОЩИ
 ТВОЕМОУ РАБОУ • ТЪІ ЕДИНЪ ВЪСИ
 ГІ • КАКЪІ МОА СЖТЪ БѢДЪІ •
 ВЪ ТВОЖ МІСТЬ ПРѢДАЖ АЗЪ
 20 МОЕ СРЦЕ • І МОЖ МЪІСЛЬ • І
 МОЖ ЛЮБОВЬ І МОИ ЖИВОТЪ •
 І МОА ГРѢХЪІ • ОТЪЛОЖИ • МОѢ
 СЛОВЕСА • І МОЕ ДѢЛО ОКОНЪЧА-
 И ГІ • І ТВОЖ МІСТЬ • ВЪ МНѢ

Sinajské euchologium

25 ГРѢШЗНѢ РАБѢ ТВОИМЪ АВИ • І И-
 ЗБАВИ МА ГІ ОТЪ ЁСЕГО ЗЛА

[Fol. 73a]

1 •• NZINѢ И ПРИСНО И • ВЪ ВѢКЗИ ВѢКО^М •/•

1.7 Savvina kniga

Ukázku z cyrilského rukopisu (11. stol.) otiskujeme podle edice V. Ščepkina (Ščepkin, V.: Savvina kniga. Otdělenije russkago jazyka i slovesnosti imperatorskoj akademii naukъ. Sanktpetěrburg 1903, s. 37–38).

LK 8,26–39

[Fol. 53b]

26 ВЪ ѠНѠ. ПРИХОДАЩЮ ТСОУ ВЪ СТРАНЖ
ГАДАРИНЬСКЖ. 27 СЪРѢТЕ І МЖЖЪ ЁДИ-
НЪ ОТЪ ГРАДА. ІЖЕ ІМѢШЕ ВѢСЪ ОТЪ
ЛѢТЪ МНОГЪ. І ВЪ РИЗЖ НЕ ѠБЛАЧА-
ШЕ СА. І ВЪ ХРАМИНѢ НЕ ЖИВѢШЕ НЪ
ВЪ ГРОВѢХЪ. 28 ОУЗЪРѢВЪ ЖЕ ТСА ПРИ-

[Fol. 54a]

ПАДЕ КЪ НЕМОУ. І ГЛАСОМЪ ВЕЛИЕ¹-
МЪ РЕЧЕ. ЧТО ЁСТЪ МНѢ І ТЕБѢ ТСЕ
СНЕ БА ВЪІШЪНІАГО. МОЛЖ ТИ СА НЕ МЖ-
ЧИ МЕНЕ. 29 ПРѢЩАШЕ БО ТС ДХОУ НЕЧИ-
СТОУМОУ. ІЗИТИ ОТЪ ЧЛКА. ОТЪ
МНОГЪ БО ЛѢТЪ ПОХВАЩАШЕ І. І ВА-
ЗАХЖ І ЖЪІ ЖЕЛѢЗНЪІ. І ПЖТЪІ СТ-
РѢГЖЩЕІ. І РАСТРЪГВЪ ЖЪІ ГОНИ-
МЪ ВЪІВАШЕ ВѢСОМЪ. СКОЗѢ ПОУС-

1 Na konci strany je rukou téhož písaře přípisek: ПОМОЗИ ГИ РАБОУ ТВОЁМОУ САВЮ (sic!).

тѣи ѡ. 30 вѣспроси же ѿго ꙗко гла. что
 ѿма ѿстѣ. ѡнъ же рече. легѣѡнъ.
 ꙗко бѣси мнози вѣнидѣ въ нѣ. 31 мо-
 лѣхъ же ꙗко. да не повелитѣ ѿмъ
 въ бездѣнѣ вѣнити. 32 бѣ же тоу ста-
 до свиноѡ много пасомо въ горѣ.
 ѿ молиша ꙗко бѣси. да повелитѣ ѿ-
 мъ вѣнити въ стадо свиноѡ. ѡнъ
 же повелѣ ѿмъ вѣнити. 33 ѿшѣдѣше
 же бѣси вѣнидѣ въ сѣѣ свиноѡ.

[Fol. 54b]

ѿ оустрѣми са все стадо по брѣ-
 гоу въ ѡзерѣ ѿ ѿстопе въ водѣ. 34 ви-
 дѣвѣше же насѣщеи въ вѣшеѡ.
 бѣжаша ѿ вѣвѣстиша въ гра-
 дѣ. ѿ в селѣхъ. 35 ѿидѣ же народи
 ѿз града. видѣтѣ вѣвѣшаго. ѿ
 придѣ къ ꙗко. ѿ ѡбрѣтѣ сѣдаща
 чѣлка. при ногоу ꙗко. ѿз негоже ѿ-
 идѣ бѣси. ѡблѣчена сѣмѣсла-
 ща. ѿ оубоѣша са. 36 вѣвѣстиша
 же ѿмъ. видѣвѣшеи како сѣ са
 вѣсѣи. (sic!) 37 ѿ молиша ꙗко всь народъ
 ѡбласти герѣгесиньскѣ ѡти-
 ти ѡтѣ ниѣхъ. ꙗко страхомъ ве-
 лиѣмъ ѡдрѣжими бѣхъ. ꙗко же въ-
 лѣзъ въ корабѣ вѣзврати са. 38 мо-

Savvina kniga

лѣше же са ѿмоу мжжз їз негоже
бѣси ѿзидѣ. да бзи сз нимь бзїлз.
їс же ѿтзпоустї і гла. 39 вззврати

[Fol. 55a]

са вз домз твої. ѿ повѣдаї ѿлико
ти створи бз. ѿнз же ѿдѣше по
всемоу градуу проповѣдаѣ. ѿли-
ко створи ѿмоу їс.

1.8 Staroslověnské evangelium v rekonstruovaném znění

Vajs, J.: *Evangelium sv. Matouše. Text rekonstruovaný (Kritické studie staroslovanského textu biblického III.)*. Česká akademie věd a umění, Praha 1935.

A) MT 2,1–6

REKONSTRUKCE J. VAJSE (1935, S. 5):

1 Нисоусоу же рождышо са въ Витлеємѣ Иудѣисцѣемь въ дньи Ирода цѣсарѣа, се вльсви отъ възтокъ приджъ въ Иєроусалимъ 2 глаголюще: кзде єсть рождїи са цѣсарѣ Иудѣискъ? видѣхомъ бо свѣздъ єго на възтоцѣ и придомъ поклонитъ са ємоу. 3 Оуслышавъ же Иродъ цѣсарѣ сзmate са и вьсь Иєроусалимъ сз нѣмь, 4 и сзбравъ вьса арцхиєрєѣ и кзнѣжьникъи людьскыѣ, възпрашаашє ѣа, кзде Х(ристос)ъ раждаєтъ са. 5 Они же рѣша ємоу: въ Витлеємѣ Иудѣисцѣемь. Тако бо пьсано єсть пророкомъ: 6 и тзи Витлеєме, землє Иудова, ничимъже мьнѣши єси въ владзикахъ Иудовахъ; ис тебе бо изидєтъ вождь, иже оупасєтъ люди моѣ Израилѣа.

KE KOMPARACI – PARALELNÍ TEXT V REKONSTRUKCI V. TKADLČÍKA

Tkadlečik, V.: *Cyrilometodějský překlad Bible – úkoly a problémy rekonstrukce (k vydání připravili Helena Bauerová a Vladimír Kříž)*. In: *Cyrillomethodiana. Sborník k uctění památky Mons. prof. ThDr. Vojtěcha Tkadlečika*. CMTF Univerzity Palackého – Nakladatelství Euroslavica, Olomouc–Praha 2000, s. 34–35.

2 ¹ Ijisu su že rožьšu se vь Vitьlejemě Ijudějьscěmь vь dьni Iroda cěsarja, se vľьsvi otъ vьstokъ prijьdъ vь Jerusalimь ² glagoljъce: Kъde jestъ rožijь se cěsarь Ijudějьskъ? Viděchomъ bo dzvьzdo jeho na vьstocě i prijьdomъ poklonitъ se jemu. ³ Uslyšavъ že Irodъ

сѣсарѣ съмѣте сѣ і вѣсь Іјерусалимѣ съ пјимѣ, ⁴ і събѣравѣ вѣсѣ архіјерејѣ і кѣнјіжѣнїку Іјудѣскујѣ, вѣпрашаѣ јѣ, кѣде Christosѣ раѣзаетѣ сѣ. ⁵ Они же рѣшѣ јему: Вѣ Вітѣлејемѣ Іјудѣјѣсѣмѣ. Тако бо рѣсано јестѣ пророкѣмѣ: ⁶ І ты Вітѣлејеме, землје Іјудова, нічїмѣже тѣпјѣшї јесї вѣ владыкачѣ Іјудовачѣ; іс тебе бо ізѣјдетѣ владыка, јѣже upasetѣ Іјудї мојѣ, Іздрajїлїа.

В) МТ 26,6–16 (VAJS 1935, S. 101)

6 Иисусоу же възвзшю въз Виѣанѣи въз домоу Симона прокаженаѣго, 7 пристѣпи кѣ нѣмоу жѣна имѣшти алабастрѣ мѣра драга и възлїа на главѣ юмоу възлежаштѣю. 8 Видѣвзше же оученици ѣго негодоваша глаголѣште: чѣсо ради гѣбѣль сї? 9 можааше бо мѣро сепродано възїти на мзносѣ и дано възїти ништинѣмѣ. 10 Разоумѣвз же Иисусѣз рече имѣ: чѣто троудѣ дајете жѣнѣ? дѣло бо добро сздѣла о мѣнѣ. 11 Вѣсѣгда бо ништаѣ имате сѣз собож, мѣне же не вѣсѣгда имате. 12 Возлїавзши бо сї мѣро сѣ на тѣло моѣ, на погребѣнѣ ма сзтвори. 13 Аминѣз глаголѣ вамѣ: идеже аште проповѣдано бѣдетѣ еванѣельѣ сѣ въз вѣсемѣ мирѣ, речетѣ сѣ и ѣже сзтвори въз паматѣ ѣю. 14 Тогда шѣдѣз ѣдинѣз отѣ обою на десатѣ, нарицаѣмѣзи Июда Искарїотѣскѣзи, кѣ архїеѣромѣз, 15 рече: чѣто хоштете мї дати и азѣ вамѣ прѣдамѣ и? они же поставїша юмоу трї десатї сѣребрѣнїкѣз. 16 И отѣ толи искааше подобѣна вѣрѣмене, да и прѣдастѣ.

1.9 Život Konstantinův

Ukázku z cyrilského textu rekonstruovaného do klasické staro-slovenštiny otiskujeme podle F. Pastrnka (Pastrnek, F.: Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda. S rozbořem a otiskem hlavních pramenů. Jubilejní fond pro vědeckou literaturu českou, Praha 1902, s. 201–204).

XV. дошѣдзшоу же юмоу Моравзи, сѣ великоѣ чѣстыѣ приѣтъ юго Растиславѣ, и оученикѣ сѣбѣравѣ вѣдастѣ ихѣ оучити. вѣ скорѣ же вѣсь црѣкѣвѣнзи чинѣ прѣложѣ, наоучи ѣ оутрѣници, годинамѣ, вечерѣнѣи, паветерѣници и таинѣи слоужѣбѣ. и отзѣръзѣ са по пророчѣскоу юмоу словеси оушеса глоухѣихѣ оуслѣшати кѣнѣжѣнаѣ словеса, и ѣзѣикѣ ѣсѣнѣ вѣистѣ гѣгнѣвѣихѣ. богѣ же са вѣзѣесели о сѣмѣ, и дѣѣволѣ постѣидѣ. растѣштоу же божѣю оучѣнѣю зѣлѣи завѣистѣникѣ испрѣва, проклатѣзи дѣѣволѣ, не трѣпѣ сѣго добра, нѣ вѣшѣдѣ вѣ своѣ сѣсѣдѣи, начатѣ мѣногѣи вѣзѣвѣзѣати, глагола ѣ имѣ: не славитѣ са богѣ о сѣмѣ; аште бо би юмоу сице годѣ вѣило, то не би ли моглѣ сѣтворити, да биша и сии испрѣва писменѣи пишѣште бесѣдѣи своѣ славили бога? нѣ три ѣзѣикѣи ѣстѣ тѣкѣмо избѣралѣ : Евреискѣи, Грѣчѣскѣи и Латинѣскѣи, имиже достоитѣ славѣ боугоу вѣздаѣти. бѣхѣ же сѣ глаголаѣште Латинѣсѣи сѣпричѣастѣници, архѣиереи, иереи и оученици. бравѣ же са сѣ нѣими, ѣко Давидѣ сѣ иноплѣменѣникѣи, кѣнѣжѣнѣими словесѣи побѣждѣ ѣ нарече ѣ трѣѣзѣичѣникѣи (и Пилатѣнѣи), ѣко Пилатоу тако напѣсѣвѣшоу на титлѣ господѣнѣи. не тѣкѣмо же сѣ ѣдино глаголаахѣ, нѣ

и иномоу бештѣстью оучаахъ, глаголиште, яко подъ землиж живѣтъ чловѣци велеглави; и въсь гадъ дѣволиа тварь юстѣ; и аште кзто оубыетѣ змыж, .Ѡ. грѣхъ избеждетѣ того ради; аште чловѣка оубыетѣ кзто, .Г. мѣсаца да пьетѣ въ дрѣвѣнѣ чаши, а стьклѣнѣ са не прикасаѣ; и не браниахъ жрьтез творити по прьвоуємоу обзичаю, ни женитез бештѣстьнзихъ творити. въсе же се яко и тръныѣ постѣкз словесънзимъ огнѣмъ попали, глаголю: пророкоу глаголиштоу о семь: пожри богоу жрьтеж хвалънжж, и въздаждь възшънємоу мо(л)итвѣи твоѣ; женѣи же юности твоѣѣ не отзпоустѣ; аште бо ѣ възненавидѣвъ отзпоустѣши. и покрзѣтъ нечьсть похоти твоѣ, глаголетѣ господь въседръжителѣ; и сзхраните са доухомъ вашимъ, и да не оставитѣ кзждо васъ женѣи юности своѣѣ, и си, ихъже ненавидѣхъ, творѣасте, яко богъ сзвѣдѣтелѣствова между тобож и между женож юности твоѣѣ, ѣже ѣси оставилъ, и та обьштѣница твоѣ и жена завѣта твоѣго; и въ ѣвангелѣи господь: слзшасте, яко речено вѣистѣ дрѣвѣнѣимъ: не сзтвориши прѣлюбѣи; азъ же глаголю вамъ, яко въсякъ, иже възьритѣ на женѣ сз похотѣж, юже прѣлюбѣи юстѣ сзтворилъ сз нѣж срьдѣцемъ своимъ. и пакзи: глаголю вамъ, яко иже поустѣтъ женѣ своѣ, развѣ словесе любодѣинаѣго, творитѣ ѣ прѣлюбѣи дѣѣти, и иже отзпоустѣнжж отъ мжжа поѣмлетѣ, прѣлюбѣи дѣѣтъ. и апостолъ рече: иже юстѣ богъ сзчѣталъ, чловѣкз да не разлжчитѣ. .М. же мѣсаць сзтворѣ въ Моравѣ иде сватѣтъ оученикз своихъ. прѣѣтъ же и иджшть Коцьль, кзназь Паноньскзи,

и възлюблѣ вельми словѣньскѣи кнѣи҃гѣи, наоучити сѧ имѣ, вѣда
до .п̄. оученикѣ оучити сѧ имѣ. и вельж чьсть юмоу сѣтворѣ мимо
прободи и. не възатѣ же ни отѣ растислава ни отѣ коцьля ни злата
ни сребра ни иноѣ вешти, положь ювангельскоѣ слово и бес пишта,
нѣ тѣчьѣ плѣньникѣ испрошь отѣ обою .ѳ̄. сѣтѣ отѣпоустѣ ихѣ.

1.10 Život Metodějův

Ukázku z nejstaršího dochovaného cyrilského rukopisu, z tzv. Uspenského sborníku (12.–13. stol.) uvádíme podle edice A. A. Šachmatovova (Šachmatov, A. A. – Lavrov, P. A.: Сборник XII века московского Успенского собора. Выпуск первый. s'Gravenhage 1957 – photom. nachdruck, ed. D. Čiževskij, s. 152–153).

[Fol. 105a]

при

ЛОУЧИ ЖЕ СА ВЪ ТЪИ ДНИ РО-
 СТИСЛАВЪ КНАЗЪ СЛОВѢ-
 НЬСКЪ СЪ СТОПЛЪКЪМЪ.
 ПОСЪЛАСТА ИЗ МОРАВЪИ КЪ
 ЦРЮ МИХАИЛОУ. ГЛЮЩА
 20 ТАКО. ЯКО БЖИЮЮ МЛТИ-
 Ю СЪДРАВИ ЮСМЪ. И СОУТЬ
 ВЪ НЪИ ВЪШЬЛИ ОУЧИТЕЛЕ
 МНОЗИ КРЪСТИЯНИ ИЗ БЛА-
 ХЪ И ИЗ ГРЪКЪ. И ИЗ НѢМЪЦЪ.
 ОУЧАЩЕ НЪИ РАЗЛИЧЬ. А МЪИ
 СЛОВѢНИ ПРОСТА ЧАДЪ И НЕ
 ИМАМЪ. ИЖЕ БЪИ НЪИ НА-
 СТАВИЛЪ НА ИСТИНОУ И РА-
 ЗОУМЪ СЪКАЗАЛЪ. ТО ДО-
 БРЪИ ВЛДКО ПОСЛЪЛИ ТАКЪ
 МОУЖЬ ИЖЕ НЪИ ИСПРАВИ-

[Fol. 105b]

ТЪ ВЪСАКОУ ПРАВЪДОУ. ТЪГДА
 ЦРЬ МИХАИЛЪ РЕЧЕ КЪ ФИЛО-
 СОФУ КОСТАНТИНОУ. СЛЪИ-
 ШИШИ ФИЛОСОФЕ РЪЧЬ
 СИЮ. ИМЪ СЕГО ДА НЕ МОЖЕ-
 ТЪ СЪТВОРИТИ РАЗВЪ ТЕБЕ.
 ТЪ НА ТИ ДАРИ МНОЗИ И ПО-
 ИМЪ БРАТЪ СВОИ ИГОУМЕНЪ
 МЕФЕДИИ ИДИ ЖЕ. ВЪИ БО Ю-
 СТА СЕЛОУНАНИНА. ДА СЕЛОУ-
 10 НАНЕ ВЪСИ ЧИСТО СЛОВЪНЬ-
 СКЪИ БЕСЪДОУЮТЬ. ТЪГДА
 НЕ СЪМАСТА СА Ѡрещи. НИ
 БА НИ ЦРА. ПО СЛОВЕСИ СТГО
 АПЛА ПЕТРА. ЯКОЖЕ РЕЧЕ БА
 БОНТЕСА ЦРА ЧЪТЪТЕ. НЪ ВЕ-
 ЛИКЪ СЛЪШАВЪША РЪЧЬ. НА МО-
 ЛИТВОУ СА НАЛОЖИСТА И СЪ
 ИНЪМИ ИЖЕ БААХОУ ТОГО-
 ЖЕ ДХА. ЮГОЖЕ И СИ. ДА ТОУ Я-
 20 ВИ БЪ ФИЛОСОФУ. СЛОВЪНЬ-
 СКЪИ КНИГЪИ. И АБИЕ ОУСТРО-
 ИВЪ ПИСМЕНА И БЕСЪДОУ СЪ-
 СТАВЪ. ПОУТИ СА ЯТЪ МО-
 РАВЪСКАГО ПОИМЪ МЕФЕО-
 ДИЯ. НАЧАТЬ ЖЕ ПАКЪИ
 СЪ ПОКОРЪМЪ ПОВИНОУА

СА СЛОУЖИТИ ФИЛОСОФУ
И ОУЧИТИ СЪ НИМЪ. И ТРЬ-
МЪ ЛѢТОМЪ ИШЪДЪШЕМЪ.
ВЪЗВРАТИСТАСА ИЗ МОРА-
ВЪИ. ОУЧЕНИКЪИ ПАОУЧЪША

[Fol. 105c]

ОУВѢДѢВЪ ЖЕ ТАКОВА МОУ-
ЖА АПОСТОЛИКЪ НИКОЛА.
ПОСЪЛА ПО НА ЖЕЛАНА ВИ-
ДѢТИ Я ЯКО АНГЛА БЖИ-
Я. СТИ ОУЧЕНИЕ ЮЮ. ПО-
ЛОЖЬ СЛОВѢНЬСКОЕ ЕВА-
НГЛИЕ НА ОЛТАРИ СТГО
ПЕТРА АПЛА. СТИ ЖЕ НА
ПОПОВЪСТВО БЛЖНАГО.
МЕФЕДИЯ. БААХОУ ЖЕ
10 ЕТЕРА МНОГА ЧАДЪ. ЯЖЕ
ГОУЖАХОУ СЛОВѢНЬСКЪИ-
Я КНИГЪИ ГЛЮЩЕ. ЯКО
НЕДОСТОИТЬ НИКОТОРО-
МОУЖЕ ЯЗЪИКОУ ИМѢТИ
БОУКОВЪ СВОИХЪ. РАЗВѢ
ЕВРЕН И ГРЪКЪ И ЛАТИНЪ.
ПО ПИЛАТОВОУ ПИСАНИЮ.
ЮЖЕ НА КРЪСТѢ ГНИ НА-
ПИСА. ЮЖЕ АПОСТОЛИКЪ
20 ПИЛАТЪНЪИ. И ТРЪЯЗЪИ-

ЧЬНИКЪИ НАРЕКЛЪЗ ПРОКЛА-
 ТЬ. И ПОВЕЛѢ ЮДИНОУМЪ
 ЕППОУ ИЖЕ ВѢ ТОЮЖЕ ЯЗЕ-
 Ю БОЛЬНЪ. И СТИ Ѡ ОУЧЕНИ-
 КЪ СЛОВѢНЬСКЪ ТРИ ПОПЪИ.
 А .Б. АНОГНОСТА. ПО ДНЬХЪ
 ЖЕ МНОЗѢХЪ ФИЛОСОФЪ
 НА СОУДЪ ГРАДЪИИ. РЕЧЕ КЪ
 МЕФОДИЮ БРАТОУ СВОЕ-
 МОУ. СЕ БРАТЕ ВѢ СОУПРОУ-
 ГА БАХОБѢ. ЮДИНОУ БРА-

[Fol. 105d]

ЗДОУ ТАЖАЩА. И АЗЪ НА
 ЛѢСѢ ПАДАЮ СВОИ ДНЬ СЪ-
 КОНЬЧАВЪ. А ТЪИ ЛЮБИШИ
 ГОРОУ ВЕЛЬМИ ТО НЕ МОЗИ
 ГОРЪИ РАДИ ѠСТАВИТИ
 ОУЧЕНИИ СВОЮГО. ПАЧЕ БО
 МОЖЕШИ КЪИМЪ СПСЕНЪ
 БЪИТИ.

1.11 Frizinské zlomky

Ukážku z rukopisu psaného latinkou (10.–11. stol.) uvádíme v transliteraci (levý sloupec) podle edice Brižinski spomeniki. Znanstvenokritična izdaja. Ljubljana 1993, s. 60–64.

Cyrilský text rekonstruovaný do klasické stsl. (pravý sloupec) otiskujeme podle edice M. Weingarta a J. Kurze (Weingart, M. – Kurz, J.: Texty ke studiu jazyka a písemnictví staroslověnského. Slovanský seminář Karlovy univerzity, Praha 1949, s. 158–160).

[Fol. 160b]

	Iaz ze zaglagolo	ІАЗЪ СѦ ЗАГЛАГОЛѢ
	Zlodeiu, i uzem iego	ЗЛОДѢЮ И ВЪСѢМЪ ЈЕГО
	delom, i uzem iego	ДѢЛОМЪ И ВЪСѢМЪ ЈЕГО
	lepocam. Tose uue-	ЛѢПОТАМЪ. ТО ЖЕ ВѢ-
5	rui u Bog uzemo-	РОУѢ ВЪ БОГЪ ВЪСѢМО-
	goki, i u iega Zin,	ГѢЩИ И ВЪ ЈЕГО СЪИЪ
	i u Zueti Duh, da ta	И ВЪ СВАТЪИ ДОУХЪ, ДА ТА
	tri imena <sunt> edin Bog,	ТРИ ИМЕНА ЈЕДИНЪ БОГЪ
	Gozpod zuueti,	ГОСПОДЪ СВАТЪИ,
10	ise z[t]uori nebo i z-	ИЖЕ СЪТВОРИ НЕБО И
	emlo. Tose izco ie-	ЗЕМЛѢ. ТО ЖЕ ИСКЪ ЈЕ-
	ga milozti, i sancte	ГО МИЛОСТИ И СВАТЪИЪ
	Mariae, i sancte Mic-	МАРИЪ И СВАТЪЈЕГО
	hahela <=haela>, i sancte Pe-	ХАЕЛА И СВАТЪЈЕГО ПЕ-
15	tra, i useh bosih zil,	ТРА И ВЪСѢХЪ БОЖИХЪ СЪЛЪ
	i uzeh bosih mose-	И ВЪСѢХЪ БОЖИХЪ МЪЧЕ-
	nic, i useh bosih za-	НИКЪ И ВЪСѢХЪ БОЖИХЪ
	connic, i useh zuetih	КОЊНИКЪ И ВЪСѢХЪ СВАТЪИХЪ
	deuiz, i uzeh bosih moki,	ДѢВИЦЪ И ВЪСѢХЪ БОЖИХЪ
20	da mi rasite na pomoki	МОЩИ
		ДА МИ РАЧИТЕ НА ПОМОЩИ

	biti ki Bogu moih grechou, da bim cisto izpouued ztuoril i odpuztic ot Boga priel.	БЗІТИ КЗ БОГОУ МОИХЪ ГРѢХОВЪ, ДА БИМЪ ЧИСТО (п. -ж) ИСПОВѢДЪ СЪТВОРИЛЪ И ОТЪПОУСТЪКЪ ОТЪ БОГА ПРИЯЛЪ.
25	Bogu uzemogokemu izpouuede uze moie greche, i sancte Marie, uzeh nepraudnih del i nepraudnega pomislenia,	БОГОУ ВЪСЕМОГШЮЮМОУ ИСПОВѢДѢ ВЪСА МОЯ ГРѢХЪИ И СВАТѢИ МАРИИ ВЪСѢХЪ НЕПРАВЪДЪНЪИХЪ ДѢЛЪ И НЕПРАВЪДЪНАГО ПОМЪШЛЕНЬЯ
30	ese iezem uuede ztuoril ili ne uuede, nudmi ili lubmi, zpe ili bdê, u zpitnih rotah, v lisnih resih, v tatbinah, u znicistvê,	ЮЖЕ ЮСМЪ ВѢДА СЪТВОРИЛЪ ИЛИ НЕВѢДА, НЪДЪМИ ИЛИ ЛЮБЪМИ, СЪПА ИЛИ БЪДА, ВЪ СПЪИТЪНЪИХЪ РОТАХЪ, ВЪ ЛЪЖЪНЪИХЪ РѢЧЪХЪ, ВЪ ТАТЪБИНАХЪ, ВЪ *СЪНИЧЪСТЕѢ,

[Fol. 161a]

35	u lacomztue, v lichogedeni, v lichopiti, u uzmaztue i u uzem lichod[e]iani. Ese iesem ztuoril protiuiu Bogu od toho dine,	ВЪ ЛАКОМЪСТЕѢ, ВЪ ЛИХОДѢЕНЬИ, ВЪ ЛИХОПИТЪИ, ВЪ *ВЪЗМАСТЕѢ И ВЪ ВЪСЕМЪ ЛИХОДѢЯНЬИ, ЮЖЕ ЮСМЪ СЪТВОРИЛЪ ПРОТИВЪ БОГОУ ОТЪ ТОГО ДЪНЕ,
40	ponese cristen bih, dase do diniznego dine, toho uzego izpouueden bodo Bogu i sancte Marii i sancto Laurenzu, Gospodi,	ПОНЮЖЕ КРЪЩЕНЪ БЪИХЪ, ДАЖЕ ДО ДЪНЪШЪНЪАГО ДЪНЕ. ТОГО ВЪСЕГО ИСПОВѢДЪНЪ БЪДЪ БОГОУ И СВАТѢИ МАРИИ И СВАТѢОУЮМОУ ЛАВРЕНЦЮ ГОСПОДИ (<i>dat. sg.</i>)
45	i uzem zuetim, i tebe, bosî rabe. Caiu ze	И ВЪСѢМЪ СВАТЪИМЪ И ТЕБѢ, БОЖИИ РАБЕ. КАЖЪ СЪ

Frizinské zlomky

	moih grechou i rad ze chocu caiati, elicose zimizla imam, eche	МОИХЪ ГРѢХОУЪ И РАДЪ СА ХОЩЪ КАЯТИ, ЕЛИКОЖЕ СЪМЪЗІЛА ИМАМЪ, ЕЧЕ (stslov. аще)
50	me, Bose, postedisi. Dai mi, Bose Gozpodi, tuuoiu milozt, da bim nez- ramen i neztiden na zudinem dine	МА, БОЖЕ, ПОЩАДИШИ. ДАЖДЪ МИ, БОЖЕ ГОСПОДИ, ТВОЕЖ МИЛОСТЬ, ДА БИМЪ НЕ- СРАМЪНЪ И НЕСТЪДЪНЪ НА СЪДЪНЪБЪЕМЪ ДЪНЕ
55	pred Tu[o]ima osima ztoial, igdase pri- des zodit siuuum i mrtuim, comusdo po zuem dele. Tebe,	ПРѢДЪ ТВОИМА ОЧИМА СТОЯЛЪ, ЕГДАЖЕ ПРИ- ИДЕШИ СЪДИТЪ ЖИВЕИМЪ И МРЪТВЕИМЪ, КОМОУЖДО ПО СВОЕМЪ ДѢЛѢ. ТЕБѢ,
60	Bose miloztivui, poruso uza moia zlouuez[a], i moia dela, i moie pomis- lenie, i moie zridze,	БОЖЕ МИЛОСТИВЕИИ, ПОРЪЧЪ ВСЯ МОЯ СЛОВЕСА И МОЯ ДѢЛА И МОЕ ПОМЪШ- ЛЕНЪЕ И МОЕ СРЪДЪЦЕ
65	i moie telo, i moi suiuot <=siuot>, i moiu dusu. Criste bosu Zinu, ise iezi razil na zi	И МОЕ ТѢЛО И МОИ ЖИВОТЪ И МОЖ ДОУШЪ. ХРЪСТЕ, БОЖИИ СЪИНОУ, ИЖЕ ЕСИ РАЧИЛЪ НА СИИ

[Fol. 161b]

70	zuuet priti, gres- nike isbauuiti ot Zlodeine oblazti,	СВѢТЪ ПРИТИ ГРѢШЪ- НИКЪИ ИЗБАВИТИ ОТЪ ЗЪЛОДѢИИНА ОБЛАСТИ,
----	--	---

uchraňi me ot uzega

zla i zpazi me

v uzem blase.

75 AMEN.

Amen.

ОУХРАНИ МА ОТЪ ВЪСЕГО

ЗЛА И СЪПАСИ МА

ВЪ ВЪСЕМЪ БЛАСѢ.

АМИНЬ.

АМИНЬ

1.12 Pražské zlomky hlaholské

Ukázku z hlaholského rukopisu (11. stol.) v transliteraci do cyrilice uvádíme podle edice F. V. Mareše (Mareš, F. V.: *An Anthology of Church Slavonic Texts of Western (Czech) Origin*. Fink Verlag, München 1979, s. 44).

[Fol. 1b 17–27]

: ((СВѢ : АПОСТ-
 ОЛА ПЕТРА : ((((((
 ОБЛАСТЬ ОТЪ БА ПРИМЪША
 СТАѢ АПОСТОЛА ПРѢМОУД-
 РАѢ • ПЕТРЕ КАМЕНИ • ВѢРЪ
 ПАВЛЕ МИРОУ • ОУТВРЪЗЕНИ(Е)
 ДЪВОИЦЕЮ СВѢТНОСОЗНАѢ
 РИМЪСКА ПОХВАЛО : СВѢ : НА
 ПРѢСТАВЕНИЕ : БЦѢ : ((
 ПРѢСТАВИ СѢ ОТЪ ЗЕМЉА
 НА НЕБЕСА МАТИ БЖИѢ

[Fol. 2a 20–2b 24]

КАѢ ТА КЪЗНИ ЮДО НАОУСТИ ПРѢ-
 ДАТИ СПАСЪ ЕЗА ЛИКА АПО-
 СТОЛЪСКАГО ТѢ ОТЛОУЧИ
 ЕЗА ДАРА ЦѢЛЕНИЕ ТѢ ЛИШИ
 ЕЗА СЪ ОНѢМИ ВЕЧЕРѢВЪ <Т>А
 ОТЪ РИ^ТИ^АП^П(ОУ)ЕЗВИ¹ ОТЪРИ(Н)ОУ <ЕЗА>

1 Sic! = ОТЪ ТРАПЕЗВИ (opraveno písařem).

ОНѢМЪ НОЗѢ ОУМЪИВЪ ТѢ(ОН ПРѢ)–
 зрѢ : ѡ колика блага не (п)ом(з)–
 нѢ твоѢ же бесѡвалзнаѢ во–
 лѢ обличат(з) тѣ а того не–
 мѣрноє ^Милоср(з)ди проповѣ–
 стз сѣ и велиѢ ^Милости :•
 Блаженна : глас : . . . : Г̄ :
 Дрѣва ради ад(а)мъ раѢ въз(стз)
 •• исел^{ен}² дрѣвзмъ же крижъ–
 •• нзмъ разбо(ин)никъ и въз раи
 •• възседли (с)ѣ овъ бо възкоу–
 •• шз заповѣд̄ прѣстоупи сз–
 •• творъшаго и а дроугзи проп(ѣ)–
 •• тз сѣ б̄а тѣ исповѣдаше тѣ–
 •• цаг(о) сѣ : помѣни мѣ с̄псе егда
 •• придеши въз цѣсаръствие свое ••
 Творъца законоу отъ оученика
 коупиша прѣвздзнаго и
 ѣко безаконзникъ и пила–
 тови на с(оу)дишчи постави–
 ша въз(п)зюце распзни мѣнз–
 ноую нас(з)ицзшаго сиѢ въз поу–
 стзнии мзи же прѣвзд(з)–

2 Sic! = ИСЕЛЕНЪ (opraveno písařem).

1.13 Život sv. Václava

Vajs, J. (ed.), Sborník staroslověnských památek o sv. Václavu a sv. Lidmile.
Česká akademie věd a umění, Praha 1929.

A) ÚVOD LEGENDY V RŮZNÝCH REDAKCÍCH (PARALELNÍ TEXTY KE KOMPARACI)

CHARVÁTSKOHLAHOVSKÁ REDAKCE

– v transliteraci do cyrilice podle rukopisu Novljanského (15. stol.) s vybranými variantami z breviáře Lublaňského (L, konec 14. stol.), Římského (R, r. 1387) a Moskevského (M, r. 1443).

[Fol. 420b]

Н(А) С(В)Е)ТОГО ВЕЩЕСЛ(А)ВА ИС(ПОВѢДЬНИКА)

СЕ НИИЕ З'БИСТ СЕ ПРѠЧСКѠЕ

СЛОВѠ, ЕЖЕ И СМЬ ГЬ НШЬ ИС-

ОУХЬ РЕЧЕ. БОУДЕТ' БО РЕЧЕ

Б' ПОС'ЛѢД'НЕЕ Д'НИ, ЕЖЕ М'НИМЬ

НИИЕ СОУЩЕ, ВС'ТАНЕТЬ Б'РАТЬ Н-

А БРАТА, С'НЬ НА ОЦА, И ВРАЗИ Ч-

ЛВИКОУ ДОМАШИ ЕГО. ЧЦИ БО СБ-

Ѣ БОУДОУТЬ НЕМИЛИ, И В'ЗДАС'-

ТЬ ИМЬ БЬ ПО ДЕЛОМЬ ИХЪ. БИС-

И¹ ЖЕ К'НЕЗ ЕТЕРЬ В' ЧЕСѢХЬ

ИМЕНЕМЬ ВРАТИС'ЛАВЬ, ЖЕНА

ЖЕ ЕГО НАРИЦАЕМА ДРАГОМ-

1 БИСТ' (L), БИ' (R).

ира. и родша² снѣ с'вои прѣвѣна-
 цѣ, [и] кр'сти'ста и, и нарѣс'та
 име емоу. вѣщеславѣ. вѣз'ра-
 ст'шоу же емоу³ ѣко⁴ по^астрици
 и, призва вратиславѣ оцѣ е-
 го на подстрижение бискоу^п-
 а⁵ именемъ нотара, и с клирики
 его [и] в'спѣв'шимъ же имъ маш-
 оу [емоу] вазамъ бис'коу^пь отрок-
 а постави и на крилѣ [црѣк-
 вѣ] степенънѣ^е мь предъ олт-
 аромъ, и п^лви^б и реки: ги [вѣ] исоу-
 хѣ, б^лви отрока сего, ѣкоже б^л-

[Fol. 420c]

ави⁷ в'се прѣдники твоє: сице
 же з'⁸ б^лниемъ подѣс'трижень
 бистѣ. тѣмже м'нимъ ѣко б-
 л^ниємъ бис'коу^па того прѣдн-
 аго и м^твами его начеть⁹

2 рожд'ша (L), родивши (RM).

3 вѣз'драсте же (M).

4 ѣко би (LRM).

5 Var. вѣжнго бискоу^па (LRM).

6 б^лви (LRM).

7 б^лвиль еси (LRM).

8 с' (LRM).

9 наче (L).

отрокъ расти благодѣтию б̄жиею хранимь. навиче же к'ниг-
и словѣн'скиє и латин'ски-
є доврѣ.

VOSTOKOVOVA REDAKCE

– podle Toržestvenniku z knihovny Rumjancovského muzea v Moskvě
(16. stol.).

[Fol. 54b]

мѣца септєврїа въз. кн. днь ѡбъ-
ѣниѣ стго вачєслава кназа
чєська. ги блѣи ѡчє.
се ннѣ свѣса прѣческоє словѡ
єже глше гь нашъ нашъ ісз хз. вѣдѣ
во рече в послѣднѣа дни. ѡакѡ
мнимз суща. възстанєть во
братз на брата своѣго и снз
на оць своѣи, и брази домашнїи.
члєци во сєбѣ не мили вѣдоу

[Fol. 55a]

да въздрать имз вѣ по дѣлѡ.
ихз. бѣ же кназь великз сла-
вою в чєхѣ живѣи именемз
боротиславз. и жена єго доро-
гомирз, родиста же сна перь-
вєнца. и ѡакѡ крѣиста и наре-

коша ѿма ѓмѡ вачеславѡ. ѿ въз-
 зрасте ѡтрокѡ ѿако бы оуѿѿати
 ѓмѡ волосѡ. ѿ призва ворти-
 славѡ князь ѓппа ѓтера сѡ всѣ^М
 клиросѡ. ѿ пѣвшимѡ литѡ-
 ргию въ цркви стѡи мриѡ.
 ѿ въземѡ ѡтрока постави на
 степени прѣ ѡлтарѣ. ѿ блѣни
 ѿ се рекѡ гѣ ѡсѡ хѡ блѣни ѡтро^А
 се блѣниѡмѡ. ѿмѡже блѣл
 ѓси вса праведники твоѡ.
 ѿ постригоша князи ѿни тѣ-
 мже мнимѡ. ѿако оуѡво влѣ-
 ниѡмѡ ѓппа того. но млтва-
 ми блговѣрными. нача ѡтро-
 кѡ рости блгѡтъю бжиѡю хра-
 нимѡ. ѿ вѡда ѿ баба своѡ лю-
 дмина (!) оуѡчити книгамѡ словѣ-

[Fol. 55b]

ньскимѡ. по слѣдѡ попову ѿ на-
 выче разѡмѡ добрѣ. ѡсадѡ^ж вори-
 тиславѡ в вѡдѡчь. ѿ нача ѡ-
 трокѡ оуѡчитиса книгамѡ ла-
 тыньскимѡ. ѿ наоуѡчиса добрѣ.

MINEJNÍ REDAKCE

– podle rukopisu Minejí Sofijské knihovny (16. stol.) s variantami Mineje Miljutinské (MM, pol. 17. stol.), Mineje Tulupovské (MT¹ – rkp. č. 664; MT² – rkp. č. 665, obojí z pol. 17. stol.) a Sborníku lávry Trojicko-Sergijevské (LSb., konec 16. stol.).

[Fol. 445 bβ]

В ТОИ ЖЕ ДНЬ. ЖИТІЕ БЛАЖЕНАГО КНАСА ВАЧЕСЛАВА БЗІВШАГО¹
 СЕ НЫНѢ СЗВЫСТЬСА ПРОРОЧЬСКОЕ СЛОВО. ЕЖЕ ГЛАШЕ ОУСТЫ ГА НАШЕГО
 ІВ^с ХА. БОУДЕТЬ ВО РЕЧЕ В ПОСЛѢДНАА ДНИ. И ЯЖЕ МНИМЗ НЫНѢ СОУЩ
 А ВОСТАНЕТЬ ВО БРАТЗ НА БРАТА СВОЕГО И СНЗ НА ШЦА СВОЕГО. И БРАЗИ
 ЧЛКОУ ДОМАШИННИ ЕГО. САМИ СЕБѢ НЕМИЛИ БОУДУТЬ. ДА ВО^зА² ИМЗ БЗ
 ПО ДѢЛОМЪ ИХЗ. БѢ ЖЕ НѢКТО КНСЬ ВЕЛИКЗ И СЛАВОЮ ЧЕСТЬНЗ. ВЗ
 ЧЕХЕХЗ ЖИВЫИ. ИМЕНЕМЪ БРА-

[fol. 447aα]

ТИСЛАВЬ.³ И ПОДРЖІЕ ЕГО ЗОВОМО ЕСТЬ • ДРАГОМИРЗ⁴ • И РОДИСТА
 ЖЕ СНЗ СОБѢ ПРЗВОРОДНЫИ И ЯКО КРЕСТИША И. И НАРЕКОША ИМА
 ЕМОУ ВО СТМЗ КРЕЩЕНІИ. ВАЧЕСЛАВЗ. СИЦЕ БѢ ЗОВОУЩІИМЗ ПО
 СВОЕМОУ ШБЫЧАЮ ДѢТИЩЕ И ВОЗРАСТЕ ШТРОКЗ. И АКО БЫСТЬ ШЦЮ ЕГО
 БРАТИСЛАВОУ ПОСАДИТИ ШТРОКА НА СВОЕМЗ СТОЛѢ. САМЗ БѢ СТАРЗ
 ЧААШЕ СМРТИ СЕБѢ. И ПРИЗВАВЗ БРАТИСЛАВЗ. КНАСИ ИЖЕ БѢ ТОГДА ВО
 СВОЕИ ШБЛАСТИ І ЕПИСКОПЫ. И ВСЬ ПРИЧЕТЗ ЦРКВНЫИ. ДОБРЫИ ЖЕ И

1 Rekonstrukce *ЧЕШЬСКАГО.

2 Var. ВЗЗ^аСТЬ (LSb.).

3 Var. БРАТИСЛАВЛЬ (MM, MT²), БРАТИСЛАВЗ (LSb.).

4 Var. ДРАГОМИРЬ (LSb.).

БЛГОВѢРНЫИ ЕПІПЪЗ И НОТАРІИ.⁵ СО ВСѢМЪЗ КЛИРОСОМЪЗ ѠПѢВШЕ СТОУЮ
 ЛИТОУРГІЮ ВЪ ЦРКВИ. ПРЪТІА ВЛѢЧИЦА НАШЕА БЦА И ПРИСПОДѢВЫ
 МРІА. И ВОЗВЕШЕ ѠТЪОКА ПОСТАВИША НА СТЕПЕНИ ПРѢ ѠЛТАРЕМЪ. И БЛВИ
 ЕГО ЕПІПЪЗ СИЦЕ РЕКЪЗ ГЪ БЪЗ ІВЪ ХС. БЛВИ ѠТРОЧА СИЕ ИМЖЕ БЛВИЛЪЗ
 ЕСИ ВСА ПРАВЕДНИКИ ТВОА. АВРААМА ІСААКА. ЯКОВА. И ВѢНЧАЛЪЗ ЕСИ
 ПРАВОВѢРНЪИ ЦРЕН РАВНЪИ АПЛѠМЪЗ КОСТАНТИНА І ЕЛЕНУ. СИЦЕ ЖЕ
 РКШЮ БЛГОВѢРНОМУ. ТОМУ. ЕПИСКОПУ. И МОЛИТВАМИ ЕГО НАЧАТЪ
 ѠТРОКЪЗ⁶ И БЛГОДАТИЮ БЖІЮ ХРНИМЪЗ И ВДА ЕГО БАБА СВОА ЛЮДМИЛА
 ОУЧИТИ ЕГО КНИГАМЪЗ СЛОВЕСКЫМЪ. ПОСЛѢДОУА ОУЧИТЕЛЮ СВОЕМОУ
 ДОБРѢ. И НАВЫЧЕ РАЗОУМОУ ВСЕМОУ ВЪ БОРЪЗѢ.

5 Var. **ИНАТАРІИ** (MM, MT¹).

6 Var. + **РАСТИ** (LSb.).

REKONSTRUKCE M. WEINGARTA

Weingart, M. – Kurz, J.: *Texty ke studiu jazyka a písemnictví staroslověnského. Slovanský seminář Karlovy univerzity, Praha 1949, s. 193–194.*

1 се нзѣнѣ сзвѣстѣ са пророчьскоѣ слово, ѣже глагола самѣ господѣ нашѣ исочсѣ хрѣстѣ.

2 »бѣдетѣ бо, рече, въ послѣднѣиѣ дѣни, ѣже мѣнимѣ нзѣнѣ сѣща, вѣстанетѣ братрѣ на брата своѣго и сзѣнѣ на отьць свои, вразѣ чловѣкоу домашѣи ѣго.»

3 чловѣци бо себѣ бѣждѣтѣ немилѣ, и вѣздастѣ имѣ богѣ по дѣломѣ ихѣ.

4 вѣстѣ же кзѣназѣ етерѣ вѣ честѣхѣ именѣмѣ братиславѣ, жена же ѣго нарицаѣма драгомира.

5 и рождѣша сзѣнѣ свои прѣвѣнѣць и крѣстите и и нарѣсте имѣ ѣмоу вѣщеславѣ.

6 вѣздрастѣшоу же ѣмоу ѣко постриши и, призѣва братиславѣ, отьць ѣго, на постриженѣе бискоупѣ етера, именѣмѣ нотара, и сѣ клирикѣи ѣго.

7 вѣспѣвѣшемѣ же имѣ мѣшѣ ѣмоу «вѣ црѣкѣви свѣтѣиѣ марѣи», вѣзъмѣ бискоупѣ отрока, поставѣ и на крилѣ степенѣнѣемѣ прѣдѣ олтаремѣ и благослови и рекѣи:

8 »господѣи боже, исоч хрѣсте, благослови отрока сего, ѣкоже благословилѣ ѣси вѣса правѣдѣникѣи твоѣ.»

9 сице же сѣ благословлѣнѣемѣ постриженѣ вѣстѣ.

10 тѣмѣже мѣнимѣ, ѣко благословлѣнѣемѣ бискоупѣ того правѣдѣнаѣго и молитѣвами ѣго нача[тѣ] отрокѣ расти, вѣгодѣтъѣж божеѣж хранимѣ.

11 навѣиче же кзѣнѣгѣи словѣнѣскѣиѣ и лѣтинѣскѣиѣ добрѣ.

B) VYPRÁVĚNÍ O VÁCLAVOVĚ ZAVRAŽDĚNÍ

– v transliteraci do cyrilice podle rukopisu Novljanského (15. stol.) s vybranými variantami z breviáře Lublaňského (L, konec 14. stol.), Římského (R, r. 1387) a Moskevského (M, r. 1443).

[Fol. 421a]

Пришад'шоу
 же д'неви¹ стого Имьрама,² к' нем-
 оуже бѣ обѣтань Вещеславь,
 и веселешоу се емоу в' та дань,
 ти зали врази³ призваше Боле-
 с'лава, сть т'ворахоу неприѣ-
 зниви ш'нимь о братѣ его Вещ-
 ес'лавѣ, ѣкоже Июдѣи прѣе о
 гѣ ншемь Исоухѣ. Бивающимь же
 с'вещениемь ц'рѣк'венимь в [всѣ-
 хь] градѣхь, Вещеславь ѣзде-
 ше⁴ по в'сѣхь градѣхь: в'нид-
 е же в' Болеславаль градь в' не-
 дѣлю же бив'шоу праз'д'никоу Коу-
 з'ми и Дом'ѣна, послоушавь
 маше,⁵ Ѡ правн се домошь⁶ пон-
 ти въ Прагь. Болеслав' же оу-

1 приде же дн (L).

2 абрама (R).

3 пси зали (R).

4 ѣзде (LR).

5 мисе (R).

6 домошь (L).

с'тави и с'кврньнимь оумомь реки:
 По ч'то Ѡходиши в'рате, ибо
 и пиво цело имамь. Са же не о-
 т'рече врата⁷ на в'сѣдъ на конь⁸
 начеть играти⁹ са с'лоугами
 с'воими. Тоу же мнимь да¹⁰ пѣдѣш-
 є емоу рекоуше,¹¹ ѣко хошетъ те ѣра-
 ть Болѣславь оубити; са же не в-
 ерова томоу, на на ба в'зложь с-
 не. Пришадъши же ноши, савраше
 се ти зали врази¹² на дворь е-
 тера врага Гнѣвисе, и призв-
 аше же Болѣслава, оутврдише ш'
 нимь ти¹³ неприѣзини сть о вра-
 тѣ его. ѣкоже во и прѣ¹⁴ с'нидош-
 є се Жидове на Ха мислеши
 тко ти зали в'рази¹⁵ сашад'ш-
 є се сть с'творише, како би оуб-
 или га своего кнеза Вещес'
 лава. рѣше же: егда поидеть н-
 а ютрю, таг' да латимь¹⁶ его.

7 се в'ртоу (L), се братоу своему (R).

8 коня (R).

9 наче играти (L), играше (R).

10 ѣко (L).

11 и рѣше емоу (R).

12 п'си místo зали врази (R).

13 та (L).

14 дрѣвле (L).

15 п'си (L).

16 лань (L), оубиєм' (R).

[Fol. 421b]

Ютроу же бив'шоу звонише
 на ют'рню. Вещеслав' же сл-
 ишавъ з'вонъ рече: х̄бла¹⁷ тебѣ
 ги, иже даль еси доживити¹⁸
 до ютра сего, и вствѣ поиде¹⁹ н-
 а ютрию. Абие же састиг'ноу и²⁰ Бо-
 леславъ ва братѣхъ,²¹ Вещ-
 еславъ же озрѣ се к'немоу и реч-
 е: б'рате добарь вѣ н̄мь с'лоу-
 жав'никъ в'чера. Болеслоу
 же приник'шоу д'велоу ва оух-
 о,²² и развр'зшоу²³ ср̄це его, да из-
 влѣкъ мечь обеща к'немоу реки²⁴
 : нине тебѣ хошоу оуни бити;²⁵ си-
 е же рекъ оудари и по глави мече-
 мь. Вещеславъ обращѣ се к'немоу
 и рече: ч'то еси оумислиль в'р-
 ате? и емь²⁶ под'вр'же и на з̄мю. Т-

17 С̄бла (L).

18 дожити ютра (LR).

19 иде (R).

20 састиге и (LR).

21 Prid. цркв̄нихъ (L).

22 в ср̄це (R).

23 раз'вращ'шоу (L); раш'шоу (R).

24 рече (R).

25 оубити místo оуни (L, R).

26 ѣмь (L); ѣмь и (R).

оужа²⁷ же етерь притекъ, [и] оуте²⁸
 Бещеслава по роуцѣ. Са же врь-
 ждень роукою, поущь брата²⁹ поб-
 ѣже в' ц'рѣкавь. Злодѣѣ же
 б̄ рекома Тира и Час'та оуби-
 ста и ва вратѣхъ црѣк'венихъ.
 Гнѣвса³⁰ же [етерь]³¹ припадъ³²
 ребра емоу³³ проводе мечемь. Бе-
 щеслав же авие ис'поусти д-
 оухъ с'вои реки : В роуцѣ т'вои ги
 предаю дхъ мои.

27 слоуга (L); и етрь д'роужа (R).

28 оудри (R).

29 братра (L).

30 болеслѣ' (R).

31 етерь vnech. L, R.

32 пришадъ (L); притек (R).

33 в ГНѢВѢ místo ребра емоу (R).

1.14 Remešský evangeliář

Ukázku z cyrilského rukopisu (11. stol.) otiskujeme podle edice L. Legera (Leger, L.: L'Évangélaire Slavon de Reims dit texte du sacre. Fr. Řivnáč – F. Michaud, Praha–Reims, 1899).

МТ 2,13–23

НА ОУТРИА РОТВА Х^ЖВА.
 СЪНАТИЕ СТ^Б БЦИ. Е^АУ ОТ М^А
 ОШЬДЬШЕМ—
 Ъ ВЛЪХВОМЬ.
 СЕ АНГЛЪ ГНЬ. ВЪ
 СЪНѢ АВИ СА И—
 ОСИФОВИ ГЛА. ВЪСТАВЪ П—
 ОИМИ ОТРОЧА И МТ^{РЬ} Е—
 ГО. ИЖИ ВЪ ЕГҮПЬТЬ. И БЖ—
 ДИ ТЖ ДОН^{АЕ}ЪЖЕ ТИ РЕКОУ.
 ХОЩЕТЬ БО ИРОД^Б ИСКАТ—
 И ОТРОЧАТЕ. ДА ПОГЖВИ—
 ТЬ Е. ОНЬ ЖЕ ВЪСТАВЪ ПО—
 А ОТРОЧА И МТ^{РЬ} ЕГО ПО
 НОЩТЬЖ. И ОТИИДЕ ВЪ Е—
 ГҮПЬТЬ И ВѢ ТЖ ДО ОҮМ—
 РЬТВЪА ИРОДОВА. ДА СЪБЖ—
 ДЕТЬ СА РЕЧЕНОЕ Ѡ ГА
 ПРКМЬ ГЛЖЩЕМЬ. Ѡ Е—
 ГҮПЬТА ВЪЗЪВАХЪ СНА
 МОЕГО. ТЫГДА ИРОДЬ ВИД—
 ѢВЪ АКО ПОРОУГАНЬ В^СІ
 Ѡ ВЛЪХВЪ РАЗГНѢВАВЪ

СА ЗЪЛО И ПОСЪЛАВЪ И ЗБ-
 И ВСА МЛАДЕНЬЦА СЖ-
 ШАА ВЪ ВИФЛЕОМѢ
 И ВЪ ВЪСѢХЪ ПРѢДѢЛѢХЪ ЕГ-
 О. И Ѡ ДЪВОЖ ЛѢТЖ И НЫЖ-
 Е ПО ВРЕМЕНИ. ЕЖЕ ИСПЫ-
 ТА Ѡ ВЛХВЪ. ТЪГДА СЪБЫ-
 СТЬ СА РЕЧЕНОЕ ПРРКМЪ И-
 ЮРЕМИЕМЪ ГЛЩМЪ. ГЛА
 ВЪ РАМѢ СЛЪШАНЪ БЫСТЬ.
 ПЛАЧЪ И РЪІДАНИЕ И ВЪПЛ-
 Ъ МНОГЪ. РАХЫЛИ ПЛАЧЖ-
 ШИСА ЧАДЪ СВОИХЪ. И НЕ
 ХОТАШЕ ОУТѢШИТИ СА
 АКО НЕСЖТЬ. ОУМРЪШЖ
 ЖЕ ИРОДОУ. СЕ АНГНЛЪ ГНЬ
 АВИ СА ИОСИФОУ ВЪ ЕГУ-
 ПЪТѢ ГЛА. ВЪСТАВЪ ПОИ-
 МИ ОТРОЧА И МТРЬ ЕГО. И
 ИДИ ВЪ ЗЕМЛОУ ЙЗЛЕВОУ.
 СЛЫШАВЪ ЖЕ АКО АРЪХЕЛА-
 И ЦРТВЖЕТЪ ВЪ ИЖДѢИ. В-
 Ъ ИРОДА МѢСТО ОЦА СВОЕГО.
 И ОУБОАВЪ СА ТАМО ИТИ.
 ВѢСТЬ ЖЕ ПРИМЪ ВЪ СЪ-
 НѢ. ОТИДЕ ВЪ СТРАНЖ
 ГАЛИЛѢИСКЖ. И ПРИШИ-
 ДЪ ВЪСЕЛИ СА ВЪ ГРАДЪ
 НАРИЦАЕМЫИ НАЗАРЕ-

Ремеšký evangeliáľ

ФЪ. ДА СЪБЖДЕТЬ СЯ Рече-
НОЕ ПРѢМЪ АКО НАЗА-
РАНИИЪ НАРЕЧЕТЬ СЯ.

Sbornaja

Boh, iže ny lěta ohrjaduca
blaženaho Klimenta, mučenika tvojeho
i papeža, čstiju veseliši, podaz
milostivyj, da jehože čest čstim,
siliju ubo mučenija jeho naslědujem.
Hospodem našim Jisu Christem, Synem твоjim,
iže s toboju živet i cěsarit
v jedinstvě Ducha svjataho, Boh,
ve vše věky věkov.

Nad prinosy

Rovanije, Hospodi, prinesenyje svjati,
i chodatajacu blaženumu Klimentu,
mučeniku tvojemu, sim ny ot hrěch
skvrnostij našich očisti.
Christem, Hospodem našim.

B) UKÁZKA Z TZV. PRVNÍ EUCHARISTICKÉ MODLITBY – ŘÍMSKÝ KÁNON (TKADLČÍK 1992, S. 29).

Ke komparaci otiskujeme paralelní text z českocsl. textů sestavených Josefem Vajsem (Vajs, J.: Služebník. Čin i Pravidlo Mši Misala Rímskago Slověnskym Jazykom i Mša Svätcem Vlašča Čěškago. Praha 1922) a text z charvátskohlaholského misálu Illirico 4 (Vajs, J.: Kánon charvátsko-hlaholského misálu vatikánského Illir. 4. Protějšek hlaholských listů Kyjevských. Časopis pro moderní filologii 25 (č. 4), 1939, s. 113–134).

TEXT V HLAHOLICI:

Ի ցոցոյնքս, շնորհակալ, եկեղծ չ եկեղծքիւ ճարցիւ չ.
 չ չ. ճոյսոյնքսն լիւճ չ Ի ցոցոյնքսն ճիւ
 քաղցոյնքսն ճիւ, ճիւ քաղցոյնքսն
 քիւնքսնքսն ճիւ. ճիւ քաղցոյնքսն լիւճ,
 Ի ցոցոյնքսն:
 չ ճիւնքսն ճիւնքսն ճիւնքսն, քաղցոյնքսն ճիւնքսն
 ճիւնքսնքսն ճիւնքսն չ ճիւնքսնքսն ճիւնքսնքսն,
 ճիւնքսնքսն ճիւնքսն քաղցոյնքսն:
 ճիւնքսնքսն ճիւնքսն քաղցոյնքսն ճիւնքսնքսն
 ճիւնքսնքսն, ճիւնքսնքսն չ ճիւնքսնքսն:
 ճիւնքսնքսն ճիւնքսնքսն ճիւնքսնքսն ճիւնքսնքսն,
 ճիւնքսնքսն ճիւնքսնքսն ճիւնքսնքսն ճիւնքսնքսն:
 ճիւնքսնքսն ճիւնքսնքսն ճիւնքսնքսն ճիւնքսնքսն
 ճիւնքսնքսն ճիւնքսնքսն ճիւնքսնքսն ճիւնքսնքսն.

TEXT PSANÝ LATINKOU:

Pomjani, Hospodi, raby i rabyně svoje *J. i J.*
Stisnet rucě i pomolit sja několiko za ty,
za něže moliti naměnil jest.
Za těm rasproster rucě,
poslědujet:

i vše okrest stojaceje, jichže tebě věra
 znajema jest i vědomo obětovanije,
 za něže tebě prinosim:
 ili jiže tebě prinosjat siju žrtvu
 chvaljenija, za sebe i za vše svoje:
 za izbavljenije duš svojich,
 za upvanije spasenija i zdravija svojeho:
 tebě že vzdajut oběty svoje
 věčnumu Bohu, živumu i jistinnumu.

VAJS, J. (1922, S. 31):

Pomeni, Gospodi, raby i ra-
 bynja svoja *I. i I. stisnet*
rucě pomoliv sä několiko za
těh za njihže mnoliti naměnil jest:
po tom rasprostr rucě poslědu-
jet: i vsä okrst stojacäja, jihže
 tebě věra znajema jest, i vědo-
 mo blagočestije, za njaže tebě
 prinosimo, ili iže tebě prinosät
 siju žrtvu hvaljenija, za sebe i

za vsā svoja : za izbavlenije duš
svojih, za upvanije spasenija i
zdravija svojego ; tebě že vzda-
jut oběti svoja věčnomu Bogu,
živomu i istinnomu.

MISÁL ILLYRICO 4 (VAJS 1939, S. 123–124):

[Fol. 166a]

ПОМЕНИ ГИ

РАВИ И РАВИНЕ ТВОЕ. ТОУ ПОМ-
ЕНИ ИМЕНΟΥЕ ЖИВИЕ ЕЖЕ ХОЩ^Ь
И ВСЕ ОКР^ЬСТ^Ь ПРѢСТОЕЩЕЕ И
ВСЕ ВѢРНИЕ КР^ЬСТ^ЬНИ, ИХЖ-
Е ТЕБѢ ВѢРА ЗНАНА ЕС-
Т^Ь И ВѢСТНО ОБѢТОВА-
НИЕ, ЗА НЕЖЕ ТЕБѢ ПРИНОС-
ИМ^Ь, ИЛИ ИЖЕ ТЕБѢ ПРИНОСЕ-
Т^Ь СИЮ ЖР^ЬТВОУ ХВАЛЕНИѢ

[Fol. 166b]

ЗА СЕ И ЗА ВСЕ СВОЕ, И ЗА И-
ЗБАВЛЕНИЕ ДШЬ СВОИХЬ, ЗА
А ОУПВАНІЕ СПСЕНИѢ И ЗДРА-
ВИѢ СВОЕГО, ТЕБѢ ЖЕ ВЗ-
ДАЮТ^Ь ОБѢТИ СВОЕ, ВѢЧНО-
МОУ БОУ ЖИВОМОУ И ИСТИН^ЬНО-
МОУ.

2.1 Zakládací listina kapituly litoměřické

**Text z poč. 13. stol. otiskujeme podle edice Havránek, B. – Hrabák, J. a kol.:
Výbor z české literatury od počátku po dobu Husovu. Nakladatelství ČSAV,
Praha 1957, s. 775.**

TEXT V TRANSLITERACI

Pauel dal gest Ploscouicih zemu. Wlah
dal gest Dolas zemu bogu i suiatemu
Scepanu se duema dusnicoma Bogu-
cea a Sedlatu.

TEXT V TRANSKRIPCI

Pavel dal jest Ploskovicích zem' u, Vlach
dal jest Dolas zem' u bogu i sv' atému
Ščepánu s dvěma dušníkoma, Bogu-
čeja a Sedlatu.

2.2 Slovo do světa stvoření

Text z druhé poloviny 13. stol. uvádíme podle edice B. Havránka (Havránek, B.: Vývoj spisovného jazyka českého. In: Československá vlastivěda, II. řada, Praha 1936, s. 18).

A) TEXT V TRANSLITERACI

[Z]louo do zveta ztworene
v boštui zhowano,
ief pro Euino zreffenie
na zuet pozlano.

Devcie dreue porozenie
ieft zwestowano,
z Daidoua pocolenie
bofki wzchouano.

Ot nehofe naffe ckrenie
imenem nazuano,
pro drahe naffe zpazenie
fydom prodano.

I pro naffe uicupenie
na zmirt prodano,
iehos nam zlaune wzcreffenie
wezele dano.

B) TEXT V TRANSKRIPCI

Slovo do světa stvoření
v božství schováno,
jež pro Evino shřěšení
na svět posláno.

Dievcě dřéve porozenie
jest zvěstováno
z Davidova pokolenie
božsky vzchováno.

Ot něhože naše kršćenie
jmenem nazváno,
pro drahé naše spasenie
židóm prodáno.

I pro naše vykúpenie
na smirt prodáno,
jehož nám slavné vzkřiešenie
vesele dáno.

2.3 Legenda o apoštolích

Text podle tzv. Šafaříkova zlomku (poč. 14. stol.) uvádíme podle edice J. Cejnara (Cejnar, J.: *Nejstarší české veršované legendy*. Nakladatelství ČSAV, Praha 1964, s. 72–82).

TRANSLITERACE

[Pag. 1a]

- Potom pak prsiffed do asie
 Iat byl prsieliutym pohanem
 Cziezzarsem domicianem
 Tet gho chtye muchzity wzzady
 5 W oley wruczi w pylney cady
 Gdys ozzta bez wflie bolezzty
 Bez -----any gmu wylezty
 Then byw siw dewiet let ke zztu
 Bohem dany siwot z -----tu
 10 Gdes iedne chwile nochabil
 Piffie as gho boh powabil
 Rska wiesz s budelf wzat w nedyeliu
 W to bydlo w nems zzie nedyelíu
 Od twe bratsie hi od tebe
 15 Chtye tye gmietý podle zzebe
 W tey rozcoffi obieczaney
 Tobie hi wfliem zzbosnym daneý
 W toms pak uzzlyffaw hlazz bosí
 Na modlitwie zzie polosí
 20 K zzmýrtýe hotow zza dozzpíele
 By den the zzwathe nedyele
 Gdys íus zzwýmí uchzennyky
 Rozmluwíw gich zztaw wffeliký
 Pozzlednyu radu gie darsie

TRANSKRIPCE

[Pag. 1a]

potom pak přišed do Azie,
 jat byl přel'útým pohanem,
 ciesařem Domiciánem.
 Tet jho chtě mučiti, vsadi
 v olej vrúci v pilnéj kádi.
 Gdyž osta bez všie bolesti,
 bez <všie r>ány jmu vyléztí.
 Ten byv živ devět let ke stu,
 bohem daný život <zvěs>tu,
 gdež jedné chvíle nóchabil
 píšě, až jho bók povábil
 řka: „Věz, ž' budeš vzat v neděl'u
 v to bydlo, v němž se neděl'u
 od tvé bratřie hi od tebe,
 chtě tě jmieti podlé sebe
 v tej rozkoši oběcaněj,
 tobě hi všem sbožným daněj.“
 V tomž pak, uslyšav hlas boží,
 na modlitvě se položi,
 k smirt<i> hotov sa dospěle.
 By den té svaté neděle,
 gdyž juž <s> svými učenníky
 rozmluviv jich stav všeliký,
 poslednú radú jě dařě,

- 25 Rozkaza podle^e oltarsie
 ZZwemu rowu dol wytyety
 Pochzem zzam zzwatu mšiu pítý
 Doconchzaw pak tu mšiu owšsem
 Wšie zzwe mluwy zzlowie po wšsem
- 30 Gdyšto íuse w then dol zztupí
 Takay gho zzwíethlozzt ozztupí
 Iacose prsi blzzketu takem
 Nelzie by tam hnutý zrakem
 Po wšsem cozztelu w ephesie
- 35 Taks mnýecze by tu byl lesie
 Gdys pak ona zzwíetlozzt mínu
 Líud zzie oy gho rowie zzwínu
 Nali nenye czo zahrsezztý
 Cromie s w rowie by nalezztý

[Pag. 1b]

- 40 Mannu na dne po wšsem rowie
 Iakšto coli gdyšto w nowie
 Píezzek zztudnye gdyšto bywa
 Se zzie zz wodu zzmiezziw wzplywa
 MMathias apoštol zzwathy
- 45 Lozzem yudy miezzto wzaty
 Yudy rsku iens na zzwu šcodu
 Zradyl boha zzwu hozzzpodu
 Ten iens gdys wízzal w ozzidle
 Prsiewelike newiery dle
- 50 Nemoha drobów zzydrysietý
 Muzzil zzie u poly rozdrsietý
 Aby zzlych uzst chzezst w tom zzechowal
 Gímís byl boha czíelowal
 By tyech azz tak nepoškwyrnyl
- 55 Nebo byl hí to prowínyl
 By gho dušie nešla tady
 Iadys zzlowem zle prorady
 W czíelowanyu dal znamenýe
 Hrsiešney duší na ztraczenýe
- 60 Pro nešto zzwedroby prolil

roskáza podlé oltářě
 svému rovu dól vytieti,
 počem sám swatú mšu pieti.
 Dokončav pak tu mšu ovšem,
 všie své mluvy slově po všem,
 gdyšto juže v ten dól <š>stúpi,
 taká jho světlost ostúpi,
 jakože při blsketu takém
 nelžě by tam hnúti zrakem
 po všem kostelu v Efežě,
 takž mniece, by tu byl ležě.
 Když pak ona světlost minu,
 ľud sě o jho rově svinu:
 nali nenie co zahrěsti,
 kromě ž' v rově by nalěsti

mannu na dně po všem rově,
 jakšto koli gdyšto v nově
 piesek <z> studně, gdyšto bývá,
 že sě s vodú smiesiv vzplývá.
 Matyáš, apoštol swatý,
 losem Judy miesto vzatý,
 Judy řku, jenž na svú škodu
 zradil boha, svú hospodu.
 Ten, jenž, gdyž visal v osidle
 převeliké nevěry dle,
 nemoha drobów sdiržěti,
 musil sě v poly rozdrěti,
 aby zlých úst čest v tom schoval,
 jimiž byl boha čěloval,
 by těch as tak nepoškvirnil
 Nebo byl hi to provinil,
 by jho dušě nešla tady,
 jadyž slovem zlé prorady
 v čělováníu dal znamenie
 hřiešnej duší na ztracenie;
 pro něšto své droby prolil,

Legenda o apoštolích

Se w nychs zzwe zradye powolil
 Tey chziuff zradye iufto zzkutyl
 ZZ angely weffczen zzwiet zzmutil
 Protos prsí nych zzie nezzmiezztyl
 65 Ale k nymfto zzie prsíchziezztyl
 Prsi tyechs zzconchzal iezzt w tom
 bydle

Gdefto zli duchowe bydle
 W tohos miezzto apoštola
 Mathias iezzt dozzahl zztola
 70 Na nems po welikem trudýe
 ZZiede lúdzke wíný zzudye
 Then mathias mnohe zdrawiw
 Mnohe lúdy hrsiechow zbawiw
 Pozzadyl ge u bosiem lonýe
 75 Bral zzie pak do macedonýe
 Gdes gmu pítýe dano bylo
 Gímfto mnoho lúdy zbylo
 Napíwffe zzie zzweho zraku

[Pag. 2a]

Pro neftowichznu powlaku
 80 Tos gmu take dano pítý
 Chtyeczey gho gím ozzlepítý
 Wffaks ie pil netbagie o ným
 Hí dal opiet wffiem zrak onyem
 Potom trsi dný gho hledawffe
 85 Tu gdes prsí nych bywal zawffe
 Nalezty gho nemohucze
 As pak zzam dal zzie gím w ruczíe
 Tus ínhed byl ot nych zzwazan
 A w selars wzzadyty kazan
 90 Tehdy ty gís nan nazztali
 Tu gdes prsied selarsem zztali
 Zemí uzzta zzwa rozdrsiewffi
 Pochytla gíe wffie posrsiewffi
 Szzwaty marek chzazza zzweho
 95 Tyrpiel mnoho protywného

že v nichž své zradě povolil,
 tej čúš zradě, jušto skutil,
 s anjely vešcken svět smútil,
 protož při nich se nesmiestil,
 ale k nimšto se přičestil,
 při těchž skončal jest v tom
 bydle,

gdešto zlí duchové bydle.
 V tohož miesto apoštola
 Matyáš jest dosáhl stola,
 na němž po velikém trudě
 sěde, ľudské viny súdě.
 Ten Matyáš mnohé zdraviv,
 mnohé ľudí hřiechów zbaviv,
 posadil je v božiem lóně.
 Bral se pak do Macedonie,
 gdež jmu pitie dáno bylo,
 jímšto mnoho ľudí zbylo,
 napivše se, svého zraku,

pro neštovičnú povlaku.
 Tož jmu také dáno pítí,
 chtiece jho jím oslepiti.
 Všakž je pil, netbajě o něm,
 hi dal opět všem zrak oněm.
 Potom tři dni jho hledavše,
 tu, gdež při nich býval zavše,
 nalésti jho nemohúce,
 až pak sám dal se jim v rucě.
 Tuž ínhed byl ot nich svázán
 a v želář vsaditi kázán.
 Tehdy ty, již naň nastáli,
 tu, gdež před želářem stáli,
 zem(ě), usta svá rozdrěvši,
 pochytila jě, všě požřevši.

Svatý Marek časa svého
 tīrpěl mnoho protivného,

Bydle u penthanapolí
 Potom prsifloý gmu tu k woli
 S chtyel do alexandrie gítý
 A gdys zzieý gmu tu da býťý
 100 ZZwu krwíu mnoho duřf pocupi
 Se zzebrawffe zzie bizzcupí
 Toho líuteho pohanzztwa
 Mínuwffe mocz zzweho panzztwa
 Wlachzili ieho po miezztu
 105 Wřfady krwíu cropiece cziezztu
 An obachz czoy gmu toho dle
 Dal duřfu bohu zzie modle
 Potom pak chtyewffe gho zzseczí
 Mohli wíekem prechz uteczí
 110 Pro zztrach welike hrsímothý
 Pro bursiu hrozzne blyzzcothy
 Gíes zzie byli tako leklí
 Iaks casdy iams mohl utekli
 Tus gho pohrseblí krsezzyene
 115 Potom paky benathchzene
 Tyelo ieho odtad wzemffe
 A zz welicu chzctyu prsígemffe

bydle u Penthanapoli.
 Potom přišlo jmu tu k wóli,
 ž' chtěl do Alexandrie jíti.
 A když se jmu tu da býti,
 svú krv'ú mnoho dúš pokúpi,
 že sebravše se biskupi
 toho lútého pohanstva,
 minuvše moc svého panstva,
 vláčili jeho po městu,
 všady krv'ú kropiece čestu,
 an obáč, co jmu toho dle,
 dal dušu bohu se modle.
 Potom pak, chtěvše jho sžeci,
 mohli věkem přeč utéci
 pro strach veliké hřimoty,
 pro búru hroznú blýskoty,
 jiež se byli tako lekli,
 jakž každý, jamž mohl, utekli;
 tuž jho pohřebli křestěné.
 Potom paky Benátčené
 tělo jeho odtad vzemše
 a s velikú čt'ú přijemše,

[Pag. 2b]

Do benatek ie prsíenezzlí
 Pro nes zzu wíecze prohlezzi
 120 Ieho kozztola drahotu
 A naywiece zzwatozzt pro tu
 Gies zzie gim mnoho dozztawa
 Se ktos z ných na morsí plawa
 Achz íezzt gde w ktere^m nechzazzu
 125 Wzdada prozzbu zzweho hlazzu
 W ktereys kolí prací bude
 The ieho pomocíu zbude
 Szzwathy philipp szezteho dne
 prsíed zzwu zzmýrtyíu chwile hodne
 130 zzezaw zzbór sacowzztwa zzweho
 Czos bylo z bizzcupzztwa ieho

do Benátek je přenesli.
 Pro než sú wiece prohlesli
 jeho kost^ela drahotú
 a najwiece swatost pro tu,
 jiež se jim mnoho dostává,
 že ktož z nich na moři plavá,
 ač jest gde v kterém nečasu,
 vzdada prosbu svého hlasu,
 v kteréžkoli práci bude,
 té jeho pomocíu zbude.
 Svatý Filip šestého dne
 před svú smirt'ú chwile hodné,
 sezvav sbor žakovstva svého,
 což bylo z biskupstva jeho,

Legenda o apoštolích

- W yerapolim toho miezzta
 Rsekl dyetczie to iezzt rsiechz zzwiezzta
 S mne boh ieffchze iezzt posschziedyl
 135 ffezzt dný bych walf zztaw zporsiedyl
 Protos proffiu by w tom zztali
 W nems byffte zzie bohu vzdali
 Iazt zzie ot wazz k nyemu blisíu
 Rsek to by rozpat na krsísíu
 140 W tohoj gmeny o nems казал
 Hí pronz zzwoy síwot pozzazal
 Szzwatý petr po mnozie zzkutcziech
 Hí po neiednakych zzmuthcziech
 W nýchsto wffdy byl uplacagie
 145 Na tu chwiliú wzpomínagie
 W nyeylsto zzie byl odrsekl boha
 ZZotnye zzobu wlazzty moha
 Mdlobu hi pozztem welikym
 Hí zzwým naboszztwem wffelikym
 150 Ieftoy gmíel bosie dle lazzky
 Iaks po íeho líczíu wrazzky
 Placaným byly tak zzwadlý
 Hi tak zzuchotu opadly
 Iacos po wffem íeho líczíu
 155 Hi placaným hi pak tffchzícíu
 Byla wffie pleth íeho zprahla
- v Jerapolim toho města,
 řekl: „Dietče, to jest řeč zvěstá,
 ž' mne böh ješče jest poščiedil
 šest dní, bych váš stav zpořiedil.
 Protož prošu, by v tom stáhli,
 v němž byste se bohu vzdali.
 Jázt' se ot vás k němu blížu.“
 Řek to, by rozpat na křížu
 v toho jmeni, o němž kázal
 hi proň svůj život posázal.
 Svatý Petr po mnozě skutciech
 hi po nejednakých smutciech,
 v nichšto všdy byl uplákajě,
 na tu chvíľu vzpomínajě,
 v nejšto se byl odřekl boha,
 sotně sobú vlásti moha
 mdlobú hi postem velikým
 hi svým nábožstwem všelikým,
 ješto jměl božie dle lásky,
 jakž po jeho lícu wrásky
 plakáním byly tak svadly
 hi tak suchotú opadly,
 jakož po všem jeho lícu
 hi plakáním hi pak tščícíu
 byla všě plet jeho zprahla

2.4 Legenda o Jidášovi

Text podle tzv. Muzejního zlomku (první pol. 14. stol.) uvádíme v transliteraci podle edice J. Cejnara (Cejnar, J.: Nejstarší české veršované legendy. Nakladatelství ČSAV, Praha 1964, s. 168–172).

[Pag. 1a]

- Had zzie rozhnýewaw w zwej chlipie
 Puzztý zzie nan welmí zzípie
 Nemoh zzamomu nýcz zzdýetý
 Zgiedowí gmu geho dýetý
 5 Wzplaca otecz wzkuíeli matka
 Vízse kasdý kak iezt wratka
 Zzeho zzwíeta chzezt hi chwala
 Kak iezt na male pozztala
 Chzaka fšcaríotczke^e wlazztý
 10 Znamenaymý prsí tom zwlazztý
 Ies zzie zztalo w chzechach nenýe
 Gdes prsíwuzných kralow nenýe
 Pochznucz ot prsíemýzzla krale
 Kak ho zzýn kak wnuk na male
 15 Zzieý zzů zzbýlí na zzem zzwíetýe
 Pozzledný býł gefchze dýetye
 Pochzen zzie fšchzedr hí udaten
 Aý zza zzwým liude^m pozztaten
 Wffaks nemohl toho usity
 20 Muzzíl u mladých dnech zznýtý
 Kaks koli býł wffie^m powolil
 Wffaks newínnýe zzwů krew prolil

- Wšfe pro tye proradne^e plemě
 Puzzthý zzů negedný zemíe
 25 Zrado viedye s nýcz neminešf
 Wšfaks zama potom oplýnešf
 take^s mohu rseczi ýudýe
 Viedýě wšfeho zzwíeta líudyě
 Kak ie zztlal zzwu wiecz z daleca
 30 Wšfdý zzie horššim horššims peca
 Ke ztratýe dušší na wíeký
 Prsiebýl morse zemíe rsieký
 Bera zzie k iherusalemíu
 Odnads pošfe^el w tuse zemíu
 35 Gdes herodes býl chzctý zbawen
 A pilat w nýeý zza pozztawen
 Dýrsal wšfe wlazztý okolnýe
 Wlada wššiem sidowztwem wolnýe
 Magie mocz pomoczi zzilne^e
 40 A zlý k zlemu íako prsilne
 Neb czos íezzt podobno k chzemu
 To wšfdý iako prsilne k nemu

[Pag. 1b]

- K temus chczíu tu rsiechz prsíwezty
 Yudas chzlowíek wšfe^e prsielezty
 45 Pýrwe^e cziezztugíe neprsiezta
 Ielise zzie dobra míezzta
 Prsibraw zzie k nemu prsí noczí
 A pilat tu we wššieý moczí

- Zlý zzie zze zlým býrzo zzprsiése
 50 Rowný k rownemu zzie týese
 Neb zzen hi on býl pozzoffen
 K zle^emu iaks na ruků noffen
 Taks íaks nahle w rsiechzi býfta
 Oba zzobie zzie zzlíubiſta
 55 Hí bý yudas moczen dworu
 Wlada wſſiů geho komorů
 Magie zztrsiepnýu o wſſem zztatczie
 Iaks hí powiedýe na kratczie
 Bý geho wſſiů wiecziů wlada
 60 Yakfto dworu tak poclada
 Mezi týem zzie to pak uda
 S wýnyede pilat hi yuda
 Zz mohem ludý kratýt chwíle
 A tdý íus owocze wchzile^e
 65 Na ſſchzepiech w krokot dozzpielo
 Íaks k tomu zzwoy chzazz íus míelo
 Kaks pak iezzt w tu dobu laczno
 Wſſaks íezzt pro nowínu wzaczno
 Nebo wſſelikã nowína
 70 Líubſſi iezzt nesli wiecz gínã
 Donads ſſchziewow neotrsazzů
 Prsihodý zzie toho chzazzu
 Wchzie pilat na ſſchziewý zrsiety
 Iakfto gdýs zzie chce czo zzdýety
 75 To zzie wesdý nyekak zzklade
 Taý gmu sadozt na mýzl wzpade
 gíefto zznad neygmíewal w roczie

Wzzchotýe zzie íemu owoczie
Hi rozkaza ýudýe zziezzy
80 rskay dy kas yablek natrsieztý
Netasey gmu rseczi býrse
As zzie ýudas prsiezz zed wýrse
Wnýus ten iens ma mýzl wyzzoku
A hozzpodye zzlusí k °oku

2.5 Legenda o sv. Jakubovi Menším

Text podle tzv. Klementinského zlomku (poč. 14. stol.) otiskujem podle edice J. Cejnara (Cejnar, J.: Nejstarší české veršované legendy. Nakladatelství ČSAV, Praha 1964, s. 182–185).

A) TRANSLITERACE

[Pag. 1]

Stafta za morzem na myele
 S trsmie ftthy korabow dospiele
 Cromye honnycz hy gallegy
 Sen hy on strachu dalegy
 5 Ges wfleccky plny rytysterstwa
 A filnych liudy wytyezftwa
 S nymys na brzieh wystupywffe
 Dofty febe pokirmywffe
 Lehu wobecz wftzy fpaty
 10 Chtyecze odtad rano wftaty
 Bywffy nocz by znaty zorzie
 A sluncze fie wzdwyh od morzie
 Puftylo papirflky yafne
 Daw powietrze owffem czafne
 15 Inheds oba ta dwa krale
 Sylne woyffky ne v male
 Wzdwyzeta fie przed fye w zemiu
 Chtyecze tam k iheruzzalemiu
 A gdys yus przed fie potahu

- 20 Zporziedywšfe wšfu šwu drahu
 Ktos pak potom patrzyl na to
 Podywil šie ande zlato
 Od odyenye hy ot šczytow
 Hy ot przedrahych kurfýtow
 25 Wšfady wnius horzielys polych
 W dolech na horach a w rolych
 Azze w nebe puftyw zarzie
 W oney yafney letney wzparzie

[Pag. 2]

- Powiešt yus wšfady proflula
 30 Se ta mocz morzie przeplula
 A chtyeczý twrze obleczy
 Pobiehu chtyecze wteczy
 Sydowstwo k myestom na hrady
 Kdez ly ktera twrze kady
 35 Strucze wšfady iakšto platno
 Gdes mos czo bity vdatno
 Taku wynu na ššye pobdye
 Po tey rzeczy iakšto yob dye
 Acz bych kady mohl na nebe
 40 Tu my nelzie zbity tebe
 Pakly tam štupiu do pekla
 Nykdye mne twa mocz nutekla
 Takes ony kadys byezzie
 Kam ly šie kolywiek wštyezie
 45 Wšfaks nelzie nykaks wteczy

Legenda o sv. Jakobovi Menším

- Byezy liud obratyw pleczy
Zdaly by fie kde sebrawffe
Neb toho czo znaty dawffe
Gehos fie na nye domnyeno
50 Czos o gich wiefty pomnyeno
Iaks czafto kdas bogie braly
A w tych owffem twrdye staly
Gdas za machabeei yudy
Za sampfona gens wladl fudy
55 Za yozue przed yerycho
Ges wffe gich bylo nelycho

B) TRANSKRIPCE

- stasta za mořem na měle
 s třm<i> sty korábóv dospěle
 kromě honnic hi gallejí,
 sen hi on strachu dálejí,
 5 jež všecky plny rytierstva
 a silných ľudí vítězstva,
 s nimiž na břeh vystúpivše,
 dosti sebe pokirmivše
 lehu vóbec všitci spáti,
 10 chtiece odtad ráno vstáti.
 Byvši noc, by znáti zořě,
 a slunce sě vzdvih od mořě
 pustilo papirslky jasné,
 dav povětríe ovšem časné.
 15 Inhedž oba ta dva krále
 silné vojsky ne u mále
 vzdvižeta sě před sě v zěmu,
 chtiece tam k Jerusaleému.
 A gdyž juž před sě potahu,
 20 zpořiedivše všu svú dráhu,
 ktož pak potom patřil na to,
 podivil sě, ande zlato
 od oděnie hi ot ščítóv,
 hi ot přědrahých kuršítóv
 25 všady vňuž hořel<o, v> polích,
 v dolech, na horách a v rolích,
 aže v nebe pustiv zářě

v oněj jasněj letňěj vzpařě.
 Pověst juž všady proslula,
 30 že ta moc mořě přěplula
 a chtieci tvrže obléci.
 Poběhu, chtiece utéci,
 židovstvo k městóm, na hrady
 kdež-li která tvrže kady,
 35 strúce všady jakšto plátno,
 gdež móž co býti udatno.
 Takú vinu na sě pobdie,
 po tej řeči, jakšto Job die:
 „Ač bych kady mohl na nebe,
 40 tu mi nelžě zbýti tebe;
 pakli tam <s>stúpu do pekla,
 nikdie mne tvá moc nútekla.“
 Takéž oni, kadyž běžie,
 kam-li sě kolivěk vstěžie,
 45 všakž nelžě nikakž utéci.
 Běží ľud obrátiv pleci,
 zdali by sě kde sebravše
 neb toho co znáti davše,
 jehož sě na ně domněno,
 50 což o jich věsti pomněno,
 jakž často kdás bojě brali
 a v těch ovšem tvrdě stáli,
 gdas za Machabéi Judy,
 za Sampsona, jenž vládl súdy,
 55 za Jozue před Jericho,
 jež vše jich bylo nelicho

2.6 Milíčovský sborník modliteb

Ukázky uvádíme podle rukopisu Národní knihovny ČR v Praze, sign. XVII.F.30 (80. léta 14. stol.).

A) OTČE NÁŠ

[Fol. 85r–85v]

Otcze náš genz gfy w nebefyech of-
wyet sye gmye twe przyd kralew-
ftwye twe bud wola twa yakoz w neby
y w zemy Chleb nas wezdayšfy day nam
dnes y otpušt nam dluhy nášye jako
y my otpuščyemy dluznykom nášym
y nevwod nas u pokušfenye ale zbaw ny
ot zleho Amen

B) SVATÝ VÁCLAVE

[Fol. 96r]

Swaty Waczlawe,
wewodo czeske zemye,
knyeze naff,
pros za ny boha,
fwateho ducha!
Kyryeleyfon!
Nebelket gest dworftwo krafne,
blazye tomu, ktoz tam poyde,
w zywot wyeczny,
ohen yafny
fwateho ducha!
Kyryeleyfon!
Pomoczy twe zadamy,
fmyluy fye nad namy,
vtyeff fmutne,
otzen wffe zle,
fwaty Waczlawe!
Kyryeleyfon!

C) HOSPODINE, POMILUJ NY

[Fol. 96r]

Hořpodyne, pomyľuy ny!
 Jezucryſte, pomyľuy ny!
 Ty, ſpaře wřěho myra,
 ſpařyz ny y vřlyřyz,
 hořpodyne, hlařly nařlye!
 Day nam wřlyem, hořpodyne,
 zyzzn a myr w zemy!
 Křleřř! Křleřř!

REKONSTRUKCE F. V. MAREŠE

Mareš, F. V.: Hospodine, pomiluj ny. In: Cyrilometodějská tradice a slavistika. Torst, Praha 2000, s. 434.

Gořpodyne pomilui
 Izu Křiřte pomilui
 Špře vřěgo mira
 Špři ny i uřlyři
 Gořpodyne glasy nařě
 Dai¹ nam Gořpodyne
 Źiřn i miř v zemi
 Křblyěř, Křblyěř

1 Var. *Dazb.*

2.7 Olomoucký evangeliář

Ukázky z rukopisu z druhé poloviny 14. stol. uvádíme podle edice F. Černého (Černý, F.: *Evangeliář Olomoucký. Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha 1901, s. 146–147*).

[Fol. 211a]

Na welikei Mšy Cztenye f. Jana.

(Joan. I. 1–14)

1. NA poczzatku bilo slowo a slowo byessie v boha a buoh bieffie slowo. 2. To bissye na poczzatku przi boze 3. Wsliczkný wyczi skrze nen vczzynyeny gfu A bez nyeho vczzinyeno gest nycz, Czsozz vczzynyeno gest. 4. w nyem zzywot bieffie A zziwot bieffie swietloft lidfka; 5. A swietloft w temnofti fwyti a tmy gehu nepopapadli 6. Byeffie czzlowiek pollan od boha, gemvzz gmye byessye yan. 7. Ten prziffel na swiedecztwy, abi swiedecztwi swiedczzil o swietlofty, abi wsliczkný wyerzili skrze nyeho. 8. Nebieffie on swietloft, ale abi swiedecztwi swiedczzil o swietlofti. 9. Bieffe swietloft prawa, genzz ofwieczuge wslielikeho czzlowieka przichazegicziho na tento swiet. 10. na swietie bieffye a swiet skrze nyeho vczzynyen gest A swiet gehu nepoznal. 11. Mezy wlastny prziffel a fwogy gehu neprziyali; 12. Ale kolikzz gich przigeli gehu, dal gym mocz fyny bozzymy byty [211b] tyem, gesto wyerzi w meno gehu, 13. Kterzyzto ne ze krwyew any z wuole tielesenftwy any z wuole mvzzlkei, ale z boha narozeny gfu. 14. A slowo tielo vczzynyeno gest y przyebiwalo w nas y wydieli fmy slawu gehu, slawu yakzto gednorozeneho ot otcze, plna mylofti y prawdi.

[Fol. 210a]

Na prwey mšly na bozzy narozeny Czštenye f. Lukaffye.

(Luc. II. 1–14)

1. VIgdyde wyrzczeny od tyefarzye augušta, abi popfan bil wešken fwyet. 2. To popfany prwe ťtalo fye geft od fudcze fyrkheho czyryna. 3. I gdychu wšfyczkni, abi [210b] fie kazzdi vkažal w ťwem myeštie. 4. Tehdi gide take y iozeph od galilee z myešta nazaretu do Judea myešta dawidowa, genzz ťlowiťťie bethleē. Protozže byešťie z pokoleny a z czeledi dawidowi, 5. abi ťie vkažal ť maryi, oddanv ťobie zzenv tiehotnv. 6. I ťtalo fye geft, kdyzz biechu tam, doplnyeny gfu dnyowe, abi porodila. 7. I porody fyňa ťweho prworozeneho. A w ruchi gey obynvla y wlozzila gey w geťle; nebo nebiffe gemv myešta w hoťtynyczy. 8. A paťtarzi biechu w tom kralowťtwi, bdyecze a ťtrzehucze czzaťuow nocnych nad ťtadi ťwomy. 9. A ay angel bozzi ťtaťťye podle nych a ťwietloťt bozzi obkliczzila gich y bachu ťie ťtrachem welikȳ. 10. I wecže gym angel: Nerodte fye bati. Wizte, zzet zwieťtugy wam radoťt weliku, genzz bude wšfyemv lydu; 11. Nebo narodil ťie geft nam dnes ťpaťytel ťwyeta, genzz geft kristus pan, w myeštie dawidowie. 12. A to wam znameny: Naleznete dyetie w plenki obynvte a polozzene w geťlech. 13. A brzo vczzynyeno geft ť anelem mnozťtwi rzyťťie nebeťkey, chwalecže boha a rzkuče: 14. Chwala v wyťoťty bohu a na zemy myr lydomy dobrej wole.

2.8 Dalimilova kronika

A) UKÁZKY Z DIPLOMATICKÉHO VYDÁNÍ RUKOPISU CAMBRIDGESKÉHO (POL. 14. STOLETÍ)

Diplomatické vydání – Mourek, E.: *Kronika Dalimilova podle rukopisu cambridgeského. Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha 1910², s. 1–7.*

[Fol. 1a]

Poczynaſye k

ronyka czeſka

(M) nozy powyesty

hledagy -: *Ale ze*

5 fwe zemye netbagy -: *w tō*

mudrzie ydwornye czynie

Tyem ſwoy rod ſproften

ſtwym wynye - Neb by ſie

donych ktore czty nadyely

10 fwe by zemye knyhy gmy

ely -: *Znychz by ſwoy rod weſſ*

poznaly -: Odkud gfu przyſ

ly wzwyedyely - yaz tyech

knyh dawno hledagy awez

15 dy toho zadagy *By ſye w*

[Fol.1b]

to nyekto mudry uwazal -

wſſe czeſke ſkutky wgyed

no fwazal - A *dotad* sem to
 ho zadal - *donyd* sem toho þ
 5 wye nezbadal - w to fye ny
 kte nechcze otdaty - Proto
 fye sam wtu dyrbu uwaza
 ty - ale wyez zet vřylno yeřt
 tuto - Kronyku přaty zet
 10 dirbu zrozlycznych gednu
 řhledaty Neb to zagıřte *po*
 wiedře - zed nykdyez cziele
 kronyky newyedye - nebt
 gegře wřly pyřarzy - newel
 15 my řu řnazny byly - proto

[fol. 2a]

řu gře mnoho opuřtyly Ged
 no ofwem kragy agyneho ==
 malo mluwyecze - gyneho ==
 mnoho opuřtyecze - a tyem þ
 5 wy řled tratyecze Nalez kro
 nyku vknyeze řtareho w Bo
 leřlawy - ta wřřeczky gyne of
 lawy - Ta my gıřtie wlařtyn
 ne *bogře* zprawy - mnoho ne
 10 znameho wyprawy.

[...]

[fol. 3b]

6 *Odbalilōfke wieze*

Kdyz wesken lyd pfwu
wynu : *Kromye ofmy*
wodu zhynu : *Ty gîf*

- 10 to byechu oftaly : *otwzchodu*
fluneczneho wftaly -: Kupo
ledny wzdy fye brachu -: ne
bo bychu plny strachu -: Po
topy fye wzdy bogyecze -: fa
15 my fobye w tom newyerzye

[fol. 4a]

- cze *Kdyz* na yednom *polly* by
echu -: *gemuzto fennar dye =*
chu †: *Tu* nemudru radu w
zyechu -: *aprawye podobnu*
5 *kfmyechu -: Rzkucz poftawy*
my weyzy fobye -: ta bud w
zwyffy az donebe -: A kdyz tu
wyezy dyelachu -: twrdymy
czyhlamy gy fkladachu - Kly
10 *myeſto wapna gmyegyechu †*
wffyczkny gednu rzyecz mlu
wyechu -: Bohu gych dyelo
fye nefmyly -: ygych yazyky
tako fmyly -: Bratr bratru
15 *neurozumye -: ale wffelyky*

[fol. 4b]

fwu rzyecz gmye *Tu fweho*
 dyela przyeftachu -: adruh ot
 druha fye brachu : *Kazdy ty*
 ech fobye wlaft uftawy -: odty
 5 ech fye wznyechu rozlyczne nra
 wy -: *Ty fobye ofobychu zem*
 ye -: *yakz ydnef gma kazda f*
 we gmye -: *Mezy gynymy flo*
 wyene -: *tu kdezto bydle rzeko*
 10 we -: *Podle morzie fye wfadî*
 chu -: *az dorzynia fye wzplody*
 Hl. II. chu -: *o poczatczye naffeho yazi*
Wfyrbskem *ka wczechach*
 yazyku yeft zemye -: gi
 15. efto Charwaty yeft gmye -:

[fol. 5a]

Wtey zemy byeffe lech -: *gemuz*
 to gmye byeffe czech -: *Ten*
 muzoboyftwa fye *doczyny - p*
 nyez fwu zemy *pwyny* -: *Ten*
 5 czech myegyeffe bratrow ffeft
 pronyez myegîeffe mocz yczelt
A otnych mnoho czeledy -: *yuz*
gedne noczy czech ofledy -: *Yw*
ybra fye fewffym zffemye -:

- 10 gîeyz dyechu Charwaty gmîe
 ybra fye lefem *doleffa* -: dyet
 ky fwe napleczy neffa -: *Ak*
 dyz dluho leffem *gyde* -: *kwely*
 kemu hwozdu *przide* -: *Tu*
- 15 fye ſteſte czeledy gehu -: we

[fol. 5b]

- cze czech ach byeda geſt ſkutka
 meho - *Ze pmye gſte wteyto* -
 nuzy - *ayfu promye walſy domo*
 we - *husty luzy* - *ywecze czech*
- 5 *kfwemu ſboru* - *podeydyem pod*
 tuto horu - *Dyetem ſkotu od*
poczynem - *afnad fye tu ſtuhu*
 mynem - *Zagytra uprawe*
 zorzye - *by czech ſam ſedmy*
- 10 *natey horzie* - *Snyeŝ wſſycz*
 ku zemy ohleda - *adale gym*
gyty neda - *Rzka gmamy*
 zemy *poſwey woly* † *budu nã*
 zte plny ſtoly - *Zwyerzy pta*
- 15 *kuow ryb wczel doſty* - *otne*

[fol. 6a]

przatel twrda *doſty* - *Yakoby*
 fye dneſ napuſczy ſtalo - *kdez*

- by gym nycz nepryekazalo - =
 Ste hory nazemy zrzyechu - p
 5 to tey horzye rzyy przyewzdye
 chu Prwe chleba nemyegye
 chu - maffo aryby gedyechu -
 Prwe leto laz wzkopachu - a
 druhe leto radlem zorachu -
 10 Ale ze gych starostye Czech die
 chu - pron zemy Czechy wzdie
 chu - Ty lydye welmy wyer
 ny byechu - wffe *sbozie obecz*
 no gmyegyechu - Komu fie
 15 czo *nedof* anyeffe - v druha

[fol. 6b]

- yako fwe gmyegieffe -: *Geden*
 obyczyey zly gmyegyechu -: ze
 manzeltwa nedrziechu -: *Teh*
 dy îgedna zena muzem gyfta
 5 nebyeffe -: *yeden* muz zen mno
 ho gmyeffe -: *Prawye* fkotf
 ky bydlechu -: przyebywachu
 nawffak weczera noweho mā
 zeltwa hledachu -: *Sudczie*
 10 ygednoho nemyegiechu -: ne
 bo fobyne nekradyechu -: *Pa*
 kly fye kdy ftala ktera fwada
 vftarziyffyecho byla rada -:

15 Aby prawo vczynyly -: pra
wemu škody *polepšyly* :-

[fol. 7a]

*Mynu let tomu welmy mno
ho -: ze fye drzye ten lyd obycz
yegie toho*

B) UKÁZKA Z TEXTU V TRANSKRIPCI

Daňhelka, J. - Havránek, B.: Nejstarší česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila. Nakladatelství ČSAV, Praha 1958², s. 28–29.

KAPITOLA 8

O válčě dievčiej

- Pak skončě život Libušě,
 pohřebu ji ve vsi, jenž slóve Libušě.
 Po ní jejie knieně válku počěchu
 a právě podobnú k smiechu.
- 5 Neb tomu za právo chtiechu
 i na to všěckny tiehniechu,
 aby takéž dievka zemi vládla
 a mužie sě držěli rádla.
 Chtiece své řeči užiti,
- 10 jěchu sě hradu stavěti.
 Děvín dievky hradu vzděchu
 a Vlastu za knieni vzěchu.
 Ta po vší zemi k dievkám posla posly
 řkúc: „Podbíme pod sě ty bradaté kozly.“
- 15 Neb sě tehdy pohansky jmějjechu
 a mužie dlúhé brady nosiechu.
 Vecěť Vlasta: „Kterát' leží na nich moc?
 Zpíjejít' sě na každú noc.
 Když nad nimi svítězímy,
 20 co chtiece z nich učinímy.“

- Pro tu řeč mnoho sě dievek k Vlastě obra,
a na šest set sě jich do Děvína dobra
Jako holubi letie z kotcív,
takež sě dievky bráchu ot otcív.
25 Když bieše mužóm toho brániti
a každému svú dcerku býti,
dvorno jim to bieše viděti
i jechu sě tomu smieti,
že dievka na koni okročmo sedieše
30 a druhá za ní prázdny kón vedieše.
Mužie z smiecha nemúdrého
dojidu smutka velikého.
Mohúc to zlé slovcem staviti,
i dachu velikému zlému vzhóru jíti.
35 Snad sú byli nepomněli,
že múdří sú za příslovie jměli
řkúc: „Kto chce v domu škody zbýti,
ten nedaj jiskře uhlem býti.
Neb uhel často ohněm bývá,
40 proňž bohatý zbožie zbývá.“
- Tak mužie mohúc slovem obrániti,
dachu z mála vojsku býti.
Kněz Přemysl chtieše toho brániti,
páni řečechu: „Pokusme toho, co mohú učiniti!“
45 Vecě Přemysl: „Viděch ve sně dievku krev ločice
a po vší zemi jako vzteklú běhajíce.
Pro ten sen boji sě mnoho zlého.“
Páni na smiech obrátichu sen knězě svého.

C) UKÁZKA TEXTU V TRANSLITERACI

Podle vydání rukopisu Cambridgeského od E. Mourka (bibl. údaj viz výše); v hranatých závorkách se uvádějí opravy, lomenými závorkami se vyznačuje atheteze, ve špičatých závorkách jsou rozvedeny abreviatury.

[Fol. 43a]

Od Borzywogy, pyrweho krzyeſtanského knyzezyete

Knyez Hoſtywyt potokm ſnyde,
 Borzywoy na otcow ſtolec wznyde.
 Tehdy Swatopluk v morawye krale byeſſe,
 knyez czeſky gemu ſluzyeſſe.

[43b] Gyednu knyez Borzywoy || k kralowu dworu,
 kral mu vczyny welyku wzdoru.

Kaza gyemu zaſtolem nazemy ſyefſty
 a rzka: „Sluſſye tobye to wyedyeti.

Czty neſluſſye pohanu
 zarowen byty krzyeſtanu.

Syed ſe pſy, tot yeſt twe prawo,
 ne knyezeye, ale nemudra hlawo,
 ze netbaſſ na tworczye ſweho,
 magye za buoh wyra uſſateho.“

Knyez to uſlyſſaw ſye zapole.

A yakz brzo by po ſtole,
 profy krzyſta Borzywoy
 ot Swatopluca, krale morawſkeho

[44a] a ot Mytudyegy, arczybuſkupa weleh||radſkeho.

Ten arczybyſkup Rufyn byeſſe,

mřfyu řwu řlowynřky řluzyeřře.

Ten welehrady krzřřyl Cze/ř/cha prweho,

Borzywogye, knyeyze czeřkeho,

leta ot narozenye řyna bozyeho,

po ofmy [ř]et¹ po dewyetydizat ctwrteho.

Kdyz knyez Borzywoy tak řřaw řwoy řmyeny,

řwyet potupyw, w řwatofř řye promyeny,

almuzny welyke czynyechu

a domy bozye řřawyechu.

prwy kořtel w Hradczy pořřawy,

řwatemu Klymentu gye ofřawy,

[44b] druhy řwate Marzye na Pra||zye,

ot welykych wrat ynhed na dworzye.

Od Swatopluka morawřkeho krale

[T]²uto muřřy do morawřke kronyky malo zagyti,

abych mohl k řwey cztu y řzyecy řlycznye przygyti,

kako geř korona z Morawy wyřřa,

powiedyet, kako yeřř ta zemye k Czecham przyřřa.

Kral morawřky czyeřarzowu řeřřu za řebu myegyeřře,

tey welmy nařřylen byeřře.

A proto nan czyeřarz gyde

a kral morawřky ř czyeřarzem v boy wnyde.

[45a] Poh||rzyechu tu kral boy ztraty,

zalořřywye řye do Welehrada wraty.

1 V rukopisu *let*.

2 V rukopisu iniciála P (sic!).

Czyefarz za nym do zemye pogyde,
 kral hanbu v pufczy wnyde,
 rzka: „Radyegy chczy conurffem byty,
 nez kralem a f neprzately fye nebyty.“
 Proto w leffe przyebywaffe
 a za obyczyey f puftennyczky motyku kopaffe.
 Po fedmy let kral f dluhu bradu
 gyede przyed czyefarzowu radu.
 Gye fye na czyefarzye zalowaty,
 rzka: „Knyezata, raczte pofluchaty,
 [45b] mu my ze||mi otyal bezprawa
 a ma zena gyeft w gyeho dworzye yefchie zdrawa.“
 Czyefarz tyey rzyeczy gye fye fmyety,
 czoz mnych mluwyeffe, gye fye przyety.
 Mnych tako poczye mluwyty,
 toho chce fwym meczem dolyczyty.
 Knyezata mnych neznagyechu,
 awffak gemu powyedyechu:
 „Kdyz fy fmyel tu rzyecz na czyefarzye mluwyty,
 mufyff toho fam fwym meczem dolyczyty.“
 Mnych tey rzyeczy poczye profyty roka,
 [46a] czyefarz nan wywrzye || fweho foka.
 Pogyde czyefarzow fok w kray/fu/ a zpyewagye
 a na mnych nycz netbagye.
 Mnych dofah meczye fyedaczyeho,
 przyetye foku ftyt y gey fameho.
 Czyefarz pozwaw mnych do fweho dworu,
 gyde gemu u pokoru.
 Kral Swatopluk da fye kralyu poznaty,

czyefarz gye fye we wffyem znaty.
 Wraty gemu zemyu y kralowftwie
 y da Morawye wffe fwobodenftwye.
 A czoz by mohl uherfke zemye dobyty,
 da gemu mocz k fwey zemy ofobyty.

- [46b] W krat||czye kralyu fwatoplukowy zena fnyde
 a kral woygenfky na Uhry gyde.
 Vhrzy krale tu pobychu
 a mnoho mu lyudy zbychu.
 Kral pozwaw knyzezye czelkeho,
 przyed czyefarzem poftupy yemu kralowftwye fweho.
 Opyet yeho Vhrzy pobychu
 a Morawan mnoho zbychu.
 Tyem fye poczye kral welmy ftydyety
 a hanbu nefmye k fwym /nefmye/ gyeti.
 Y gyedye taynye na pufczy
 y by do fwe fimrty w tom hufczyu.
 Y dnef na tom myeftye czerny mnyffye pyegy, ||
 [47a] klafteru w Uhrzyech Zabor dyegy.

Ot Wratyflawa, otczye fwateho Waczlawa krale

Potom Borzywoy fwyeta fnyde
 a [f] knyzeftwa kralowftwye wyeczneho /ne/dogyde.³
 Potom Zbyhnyew przygye ftolec otczye fweho.
 Ten nebyeffe zywota fylneho,
 vrmrzye za wyeka mladeho,
 oftawyw knyzezem Wratyflawa, bratra fweho.

³ V rukopisu *nedogyde*, *ne-* označeno třemi tečkami a dvakrát přeškrtnuto (sic!).

Ten pogye zenu z Stodor, dczerz hrabyete czelkeho,
tey dyechu Drahomirz z kragye zateczlkeho.

[47b] Ta knyeny poha⟨n⟩||ka byeffe,
dwa fyny krafna myegyeffe.
Starzyeyffyemu dyechu Boleslaw
a mlazffyemu dyechu Waczlaw.
Ten tyche nrawy myegyeffe,
pronyez wffyem lyudem myl byeffe.
Protoz gyey po otczy knyezem zwolychu,
Boleslawa Boleslawe⟨m⟩ otdyelychu.
Ale ze yefczye knyez Waczlaw mlad byeffe,
zemye oprawyty /nerodi/⁴ nemoziEFFE,
poruczyw gyey fwatey Lydmylle,
bohu y wffyem lyudem myle.

Ta yest byla zena Borzywoyowa
[48a] a hrabyenka ze Pfo||wa,
Yemuz tehdy Pflow dyechu.
Neb przyed Myelnykem hrad byeffe,
ten sobye Pflow gmye myegyeffe.
A pod myestem potoczek tecze,
ten sobye Pflowa rzyecze.
Knyeny Lyudmylle Drahomirz zawydyeffe,
neb fam[a] zawlasty chtyeffe.
Ta pozwa Tymye a Komonye,
flyby gyma strzyebro y konye,
aby Lyudmyllu zabyla,
neb taynye gyu zadawyla.
K nye fye chtyeffe przyfluzyty,
flyubyfta to uczynyty.

4 V rukopise označeno podtržením červenými tečkami.

O fwyetyey Ludmylle, prwey krzyeftanczye

[48b] Swata Lydmyl||la knyezem wladnyeffe,
dworem w Tetynye fedyeffe.

Protoze fwata Lyudmylla
mnohu lyudem byeffe myla,
yedny krzyeftanſke dyety
tu rzyecz dachu gyey wyedyety,
czo Drahomyrz vmluwyla,
czolyſta ta dwa gyey ſlubyla.

Znamenawſſy fwata Lydmylla,
czo gyey zla newyeffa myenyla,
gye fye k ſmrty przyprawyety.

Prwe ſyrotkom ſlyuby poplaczyety,
kdyz w nabozenſtwywu przyebywaffe,
ſmrty dobrowolnye zdaffe. ||

[49a] Tym a Komon przygydeſta
ſie przyed dworem poſadyſta.

Knyeny to wyducz, ze gyu chcza zabyty,
kaza gyma przyed ſſye gyty,
na ſwe newyeffy zdrawye wztaza
a gych potrebybu gyma dati kaza.

Toho dne gye fye zpowyedaty,
ſmrty nabozyne czakaty.

Te noczy ta zla na nyu komnatu wyrazyſta,
tu ſwatu knyeznu zawogyem zadawyſta.

Tak ta pohany czertu fye doſtaſta
a ſwatu Lydmyllu k bohu poſlaſta.

[...]

[Fol. 54b]

Bratr yeho gye fye yemu zawydyety,
y myfleffe, kak by mohl zemyu obdrzyety.

Nemohl/a/ mu gynak vczynynty škody,

[55a] pozwa yeho || do Boleflawy na hody.

Krzeft fwemu fynu zamyfly,
maye welyku zloft na myfly.

A kdyz knyecz Waczlaw u bratra przyebywaffe,
gyeden bohoboyny kuon gemu dawaffe,
rzka: „Wfkuoczye na kuon, zen prycz w fkorzye,
dobydlyff fye u fweho bratra horze,
gyz tye chce twoy bratr zabyty,
by mohl fam knyeczyetem byty.“

K tomu gmu knyecz odpowyedye:

„Tot yaz ba to dobrzye wyedye.

Z tve wyery dyekugyu twej mylofty,

[55b] ale gyuz/s/ fem byl || zyw przyelyff mnoho.

Pro buoh nemohu nycz trpyety

a f[v]atu fmrt p<ro> meho tworczye chczyu myle przygyety.

Wypyem czyfku tu na czest mychalu fwatemu,

by naffye duffye przynesll kralowftwy nebeskemu.“

A tu czyeffyu on myenyeffe,

o nyecz fyn bozy mluwyeffe:

„Mozete-ly z te czyeffye pyty,

gyuz czaf mnye wflyu wypyty.“

Rzek to, poczie odpufczenye braty,

rzka „Wyecz my was zde newydaty“.

[56a] Wftaw na modlytwy k czyerek||wy dyeffe

a tu Boleflaw fwymy yeho strzyezyeffe.
Kdiz knyez Waczlaw wzrzye bratra fweho,
poczye yemu dyekowaty z kwafu czneho.
Tehdy mu Boleflaw wecze,
potrjna z noznych fweho meczye:
„Ba to yaz tobye wzdy rad fluzu,
nynye takto ty posfluzy,
budet yuz koniecz twym rzyeczem.“
Yda gemu uwrch meczem.

Taka hroza Boleflawa podgie,
ze gedwa bratru kuozye dogie,
[56b] wlfak vtje ucho fwatemu Wa||czlawowy
a ynhed mecz wipade f ruky Boleflawowy.
Swaty knyez wzem mecz, poczye mluwyty,
rzka „Bratr, tot bych mohl odplatyty,
ale tolykot my yest moy tworzech myl,
ze bych tve krwe pro wef fwyet neprolyl.“
Rzka to, ten mecz bratru wraty.
„Czof poczal, racz dokonaty.“
Y klecze u czyereq<ue> na prazye,
Boleflaw fye k bratru przyrazye,
gye fye nalyudy uolaty,

[57a] by gyey zabyty chtyel, gye fye zalo||waty.
Kdiz u czyereque na prazye kleczyffe,
fwu duffyu bohu poruczyeffe.
Knyeze a yeho bratrye przyfkoczychu,
tu fwatu duffy f tielem rozdyelychu.
To fye fta ot narozenye leta bozyeho
po dewyety fet po dwudczat ofmeho.

2.9 Legenda o sv. Prokopu

Staročeská veršovaná Legenda o sv. Prokopu je součástí tzv. Hradeckého rukopisu (14. stol.). Ukázky v transliteraci přetiskujeme podle edice A. Paterý (Patera, A.: Hradecký rukopis. Matice česká, Praha 1881, s. 4–6; 10–14; 66–68).

[Fol. 1b]

- Swaty prokop gest. flowenske|ho roda.
 10 Nedaleko otczeffkeho | broda.
 Tu wes dobrzie buoh | rozplodyl.
 wnyeyz fye ten swat|y urodil.
 Awfak dobrzie powie|dieti fmyegy.
 Tey wfy gmye | chotun diegy.
 15 wnyeyzto bydl(e)|fe stary kmet
 Ten sobie gm(ie)|fe mnoho let.
 Swu zenu fl(e)|chetnu gmyeffe.
 Snyzto ma(n)|zelltwo drrzieffe.
 Przatel ny | prrwych ny poslednych.
 [2a] ale || [w|bozy wfe profstrziednych.
 Iako falomun zadaffe.
 Tak fye tyem manzelom staffe.
 Tito fye boha bogiechu.
 Azprawnye wzdy ziw1 byechu.
 Prokop otdyetinstwie fweho.
 By chowane welmi czfneho.
 Pobozye tworczy tuzyeffe.
 Swyetsku flawu potupieffe.
 Pocze fye czfnoftmi trzpytyeti.
 Welyke przyednofti gmyeti.

Mezi spoluwyeky fwymı.
 Obczowaffe nrawy czfnymı.
 Wezdy fye boha bogieffe.
 Swoge roditele czyeffe.
 [2b] Rozkofi myeřta nedaffe.
 Wezdy upokorzye řtaffe.
 Agak zrzyet nageho tyele.
 Tak byeř řbozny wmyřřlı czele.
 Wıducze to roditelı.
 Iakeho fynaczka gmielı.
 Wzachu mezi sobu radu.
 Chtyecz gey řlatı kwyřřehradu.
 Kmyřřtru nařlowo wzatemu.
 By gey uczıl czeny wřřemu.
 Kdez řlawne uczenye byeřfe.
 Wřlowenřkem řazyczye ktwyeřfe

[...]

[Fol. 4b]

Naleze mny|cha řtareho.
 Kewřyey cřřnořřı po|dobneho.
 Ipocřie yeho prořyty |
 5 Chtie tyze zakon nořřyty.
 Tehdy | ten mnych duchowny.
 wıda | ze geřř človiek rowny.
 Ipocřie | mluwıtı knemu.
 Prawie yako | křynu řwemu.

- 10 Rzka procz ty | zakona zadas.
 aty weliku czest | fbozym ymas.
 Wfwateho bene|dichta zakonye.
 Muffys gmiet(1) | utrrpienye.
 Kromye przatel p(rz)|iebywati.
- 15 Swyma rukama d(1e)|lati.
 Swaty prokop gemu p(o)|wiedie.
 arzka wfak gaz dobrzi(e) | wiedie.
 Ze gest to waffe uftaw(e)|nye.
 yakoz fwiedczy fwate czte|nye.
- [5a] Aby nycz wlastneho nie ney||mieli.
 Apofluffenftwie drrzeli |
 Abychom wfecho pro dali.
 Awe|gmie bozie rozdali.
 Wteyto mie | profbie nemeskay.
- 5 Proffym swa|ty mnye zakon day.
 Tdy stary | mnych gfa wtey myerzie.
 wida | gey wuftawney wierzie.
 pro | profb fwateho ducha.
 poda ie|mu mnychoweho rucha.
- 10 Pak | dotawad fnym tu bydlil.
 Az fye | dobrze zakonu nauczył.
 Potom | gide dofweho kragie.
 Taynye | fobie bydla ptacie.
 Neproto | aby przately widiel.
- 15 Gedno kde | by napufczy fediel.
 Tukde by by|lo miesto sliczne.
 abohu fluziti | flufne.
 I bra fye dogedneho le|ffa.

Sffobu wfy potrzebu ne|fa.

[5b] Takz pak potey pufczy || chodie.

prziblyzy fye kgedney wo|die.

Ta woda fazawa flowe.

Ye|fto idnes podlafter plowe.

Nech|tie przieftu rzieku dale.

5 Shrrnu fye | przigedney fkale.

Ta fkala fta|ffe wtey chwili.

Otkurzymye | zadwie myli.

[...]

[Fol. 6b]

Knyez oldrzich fye nelekg(ie.) |

A wruku luczifce gmagie.

Za|ftrzieliti gielen chtieffe.

[7a] Genz || przednym nedaleko teczieffe. |

Newelmy przednym chwatagie |

yedno iako gmu rozum dawacie |

Aprziebiehna chwili malu.

5 Ifta|w1 fye nadtu fkalu.

Nanyeyz|to fwaty prokop dielaffe.

wty | czaffy dub offyekowaffe.

zalko|czy zaffwateho prokopa nohy

Aobratiw knemu rohy.

10 Mezy | rohy krziz gmiegieffe.

Knyez | oldrzich to dobrze widieffe |

Inhed zruku luczifcze wrze |

Legenda o sv. Prokopu

- Akonye fweho potrrze.
 Wida | to zwierzie prziedworne.
- 15 Am|nycha twarzy pokorne.
 Ta|zati knyecz mnycha poczie.
 Al|hynfta fye dolow boczie.
 Kto | gfy yesto nateyto pufczy bydlis ||
- [7b] Kakot diegi aczo tu czynys |
 Swaty prokop hned te chwile |
 Odpowiedie gemu mile.
 Yaz | bydlym wtom pokogy.
- 5 Hrzief|nyk a prokop my diegy.
 Podza|konem benedichta fwateho.
 za|otplatu kralowftwa nebeskeho |
 Knyecz oldrzich skoczy skonye |
 Swynu plafcz hlawu poklonye |
- 10 Otcze zpowieday myehrziefne|ho.
 Protı bohu zawynyleho |
 Swaty prokop gyey zpowieda |
 Pozpowiedı pokanye da.
 Potō | poczie knyecz oldrzich mluwıtı |
- 15 Arzka chce my fye pitı.
 Rozehl | fem fye biehem welikym.
 Na|poymye weczye pitym twym |
- [8a] Swaty prokop . gynehot pitie || neymam.
 Nez tu wodu gızto | piem fam.
 Wzem gıftıczy srdcē | wzdechna.
 Swu ruku wodu | pozehna.
- 5 Podaw knyeczy pitı | kaza.
 Napıw fye oldrzich otaza |

- Dıwı fye tak flechetne wyno | gmas.
 nateyto puřczy kde ge | chowas.
 Wemnozye fem ze|myech byl.
- 10 Nikda fem lepsiho | nepıl.
 Tak fye byefe tu uczyny|lo.
 Iako naoney řwatbie bylo |
 Geřto bieřse hořpodyn řam.
 Ta|kyze dıw uczynyl tam.
 Kdyz | bieře wkana galilee.
- 15 Tu wen | wierzıchu apořtole.

[...]

[Fol. 25b]

- 5 Ale řlys czo fye | potom uczyny.
 Swateho prokopa | prorocřřtwie fye řplny.
 Vmrzie kniez | brzıeczıřlaw mylořřtwy.
 By knyezem | zbyhnyew nelaskawy.
 Ten toho kla|řtera nemyłowaffe.
- 10 Nebo mnohych | řokow pořluchaffe.
 Ty gemu newier|nye řoczıechu.
 Atakto knyeczy mluwie|chu.
 Knyeze řřut zde kaczys řlowıene |
 Gmagıt kakas řıřmo gyne.
 Czynyet | prorocřřtwie przyemnoho.
- 15 Knyeze | neprzıepuřczyey gym toho.
 řluzyet | řlowenřkym řlaholem.
 řtoģıecze |przıedbořym řtolem.

Legenda o sv. Prokopu

- Wież ez kaczierz|łkyt fye obchodie.
zet zde taku | fluyzbu plodie.
- [26a] To ıgyne naknye||ze witoſſfye mluwiechu.
A nawfye | bratrzy geſto ſnym biechu.
Tak gye wel|my opſſowachu.
Az gie ottud ywyh|nachu.
- 5 Witos opat ſbratrzy fye ſhlu|cziae
Swatemu fye prokopu poruczie |
I gıde douherłkeho kragie.
Aweliku | zaloſt gmagie.
Tehdy to mieſto da|chu gynym nyemczom.
Otkuds ka|kymy czuzozemcziem.
- 10 Ty nyemczy | latynnyczy biechu.
Arady tu prze|bywatı chtiechu.

2.10 Legenda o sv. Kateřině

Ukázky v transliteraci podle tzv. rukopisu stockholmského (druhá polovina 14. stol.) otiskujeme podle edice F. Spiny (Spina, F.: Die alttschechische Katharinenlegende. Der Stockholm-brünner Handschrift. Einleitung. Text mit Quellen. Wörterbuch. Taussig & Taussig, Prag 1913, s. 6–9; 63–65).

[Fol. 3b]

- 145 W tom czassu fie sta obnowa:
 wzwolychu fyna Maxenczowa
 cziefarzem pro ti diedyni,
 neb mu biefie fyn gedyny.
 Tyem ho wiecz⟨e⟩ milowafie,
 150 wzdy na to vfilowafie,
 chtie giey ozeniti mladnie.
 Y rozesla polli rzadn⟨i⟩e
 we wfe kragie, na wfe strani,
 do wfech zemy v pohani,
 155 we wfeczky wlasti, do wfech dal,
 bi ktery cziefarz nebo kral
 gmiel dczer krafnu z plodu fweho,
 gez bi doftoyna fina gehu
 bila, abi mu gi daly.
 160 Tak fie wfady pilnie ptaly,
 rownie gemu neznagicze.
 Z tiech polfluow gedny ptagicze
 w Allexandrzy fie stawichu
 a tiem miesczanom wšprawichu,
 165 czeho ptagi, ktoz gie zene.
 Tehdi ty gyfti miesczene

- gechu ťie prawiti o tom
 a rzkucz: „Zgezdiecz weť ťwiet po tom,
 hori, wodi y na morzy,
 170 panny tak czerweney zorzy
 [4a] y bielofti tak weťlyke,
 rozkofnei kraťy wťelike
 wy nikdie neuhledate
 ani gyz piekniefye gmate,
 175 nez geťt Katerzina ťkrowna,
 naťie ťlechetna kralowna.
 Na uczeni, v mudroťty,
 w lepotie y w ťlechetnoťti
 rownie giey nikte newydať“.
- 180 Tiem poťťlom yako by przydať
 wťiem vtiechi y weťťele.
 Nicz nepomeťkawťe dele
 tyech mieťczanuow potazachu;
 ty gim na hrad vkazachu.
- 185 Tamz y gydu podle rady
 panny cziefarzi w ohlady,
 ale gynemu nykomu.
 Kdiz bichu w kralowie w domu,
 ťtrzetnu ťye ť giegie materzy,
- 190 ana gde ť tu zadnu dczerzy,
 giez tak w drahey kraťi ktwieťe.
 Tiemto poťťlom ťye to zdieťe
 za weliky diw nad dywi;
 rzechu k ťobie: „Nikte ziwy
- 195 nam, czoz o tei kraťie diemy,

- o niez obak nepowiemi,
 yakz geft przifnie, neuwierzi“.
 Taynie rzechu k gegie materzi,
 abi gich w tom posluchala
 200 a tei panny nedawala
 y zaducziemu ziwemu,
 ez gy rodu cziefarzlkemu
 chtie za zenu vfnubiti.
 To gim kralowa flibiti
 205 muffi. Otpusczenie wzechu,
 k tiefarzowi fie wzpodgechu
 a prawieczce ti nowyny.
 Cziefarz inhed w ti hodiny
 fezwa wfeczky naimudrzeifie
 210 radcze y [ze wfech] nayvczenieyfie
 y posla gie na tu czestu
 k Alexandrzi k tomu mieftu.
 Vczynichu <z> potazanie
 tiefarzowo rozkazanie;
 215 giedu tam f weliku pichu.
 A kdyz w Alexandrzi bichu,
 gydu na hrad przed kralowu,
 zdawagicz giey chwalu nowu.
 Podle nyei gegie dczy ftacie.
 220 Zdafie fie gim, bi nycz kraffie
 na wfem fwietie nefwitalo
 any w kwietu prokwitalo
 nez ta panna. Stacie w flufe,
 k tomu biefie w takim rufie,

- 225 yakz geho bohatei myeny
 nykte newiediefe czeny.
 [5a] Takz w tei chwy|ly, iakz tu ťachu,
 dele nicz nepomeſkachu.
 Geden radcze z nich wiſſoky
 230 odſed ſ kralowu wze roky
 tomu, gyſtie kdy przigeti
 a tu pannu domuow wzieti
 ſ weliku czti, owſem ſlawnie,
 tak yakz by ſlufalo ſprawnie
 235 dczſerz mocneho krale weſti
 ⟨a⟩ za tieſſarze gi neſti.
 Z toho kralewa gim nela,
 ale bi [na]ſilnie weſſela,
 gfuczi tomu welmi rada.

[...]

[Fol. 38b]

- Miſtrzy rz[ecz]echu: „Panno myla,
 powiez nam, kdiz [giz] gieſt z mrtwich wſtal,
 dyablu, dies, czlowieka otyal
 1980 a ſobyge gehu gmyeti chtiel,
 kamoſ fye on yeſt potom dyel?
 gefzczely na ſſwietie chody zde?“
 Kateryna weczce k nym: „Ne,
 po ſwem wzkrziefeny wfelyky
 1985 zde byl czaffeck newelyky,

- w nyemz k apostołom prichazal,
 kdyz <gye> vczył; pak gym казал
 ruozno po wfem fwietu gity
 wieru kazucze a krzftity
- 1990 we yme occze nebelkeho,
 fyna y ducha fwateho,
 wfę gednoho hospodyna,
 a rzka: Ktoz z wyerneho czyna
 wam wierzy a krzczen bude,
- 1995 ten wiecznye vzdrawen bude.
 Potom pak wfłupyl na nebe
 a ofławyl myeřto febe
 nam fwe tielo y krew fwatu,
 abychomy giemu za tu
- 2000 fluzyly w † fazney obiety,
 gehu muky na pamyety
 gmyely, diekugucz mu proto,
 ze fye ten przezaduczy o to
 raczil gieti, ze vzdrawyl
- 2005 ny a wyeczney řtrařty zbawyl.
- [39a] Tu on fedy | na řtoliczy
 v occze buoha na prawiczy;
 o<d>nadz byl wfel, tamez wznyde,
 a odtowad opyet przyde
- 2010 zallie hroznych hnyewuow budyt,
 fem zywich y mrthwich řudyt
 w gehoz przyřtu k gehoz dworu
 mufye wfichny lude wzhuoru
 řwymy tiely z mrtwich wfłaty

- 2015 a z swych diel odpowiedaty.
 Tu fye ftane zaloft hrozna
 nad tiem kazdym, ktoz fie pozna,
 ze neplnyl wuole gehu.
 Ten bude odfuzen wfeho
- 2020 dobreho y wfiey vtiechy,
 poydet a neffa fwe hrziechy
 f hroznym krzykem na lewyczy
 do pekla, kdez wiecznu czticzy
 nekonecznye bude gmyety.
- 2025 A dobrzy fye budu fmyeti,
 diekugicze z toho bohu,
 ez gfu yeho wuoly mnohu
 plnyly, na fwietie bywfie,
 bludney wiery fye pokrywffe,
- 2030 dofluzyly fie zadofti
 [39b] gehu buduczie radofti. |
 Ty nebudu gmyeti fmutkuow,
 ale dle fwich dobrych skutkuow
 gehu prawey ruky doydu,
- 2035 f nymz v wiecznu radoft poydu.“
 Miftrzi rze[cze]chu: „Panno krafna,
 bohu lyba y wiehlaffa!
 Powiez nam to z twej mylofty,
 ktore gfu pak potrebnosti
- 2040 to? Czoly fie wyklada tyem,
 ez gie tak z mrtwich wfataty wfyem
 a gity na pofuzenye?
 Procz giz na tom dofty neny,

Legenda o sv. Kateřině

kdyz czlowek bude smrty strzen,
2045 by byl scowan neb odfuzen,
a nebera na fie znowa
tyela a wftawanie z rowa?“

2.11 Staročeský hlaholský Comestor

Ukázky z hlaholského rukopisu (přelom 14. a 15. století) uvádíme podle edice L. Pacnerové (Pacnerová, L.: Staročeský hlaholský Comestor. Slovanský ústav AV ČR – Nakladatelství Euroslavica, Praha 2002).

A) HLAHOLSKÝ TEXT (V TRANSLITERACI DO LATINKY)

[Fol. 9ba 26]

Dav(i)d

prziemože filisteos' pohani . d⁽⁵⁾

Uslišiev'še filistei.
že david' kralue nad'
izrahel' zdvižechu sie
všic'kni. abi hledali

davida. i budovachu sie v u-
dole rafaim'. nedaleko ot eruz-
alema. I vistupi k nim' davi-
d' b(o)žim' przikazanim'. i pobi e.
a roz'dieli e u bieh' i siem' i ta-
m'. I proto to místo naz'vachu
baal'farazim'. točiš' roz'die-

[Fol. 9bβ]

lenie mužov'. Aneb' t<u> utieka-
jic' i ostavichu tu m<o>dli sv-
e. a ti vzie david' i spusti
e. točiš' sli. Pak' opet' vzd-

vižechu sie filistei v' udo-
 l' rafaim'. a položichu <mod>l(i)
 sve pod' hruškovim'. <I> vecie
 b(oh)T k davidovi. Nechod proti nim
 ale okolo s'zadu p<o>d hruš'-
 kovi. Žid' ma. plačicich'. točiš'
 modl' ešte jsu dostoini pla-
 čie. a jich' stroicie k vieč'němu
 plači tah'nu. A kdiž anj(e)l' bo-
 ži. chodie na vrchu hruš'kovie.
 zvuk' činieše. teh'di sie da-
 vid' na nie rziti. i pobi e až'
 do gazer'. **O navraceni a<r>chi. do er-**

Pak' david' **uzalema. .ē.** ⁽⁶⁾

učini chram' vedle domu
 sveho. a položi <v ni>em' a<r->
 chu. a stare kober'cie. a ds'ki
 a slupi. a pod'vali drzev'ni<e>
 schova. I jide david' se .j̄. ⁽³⁰⁾
 tisici mužov'. i vloži ar'chu
 na novi voz'. vzem'še ji z' domu
 aminadab' v' gabaa. točiš' na
 pahr'bu podle kariatia<r>im'
 A tuto gabaa. nenie jmeno mi-
 es'ta. ani míesta. ale pod-
 le vikladanie sveho pahrb'
 vzní. A dva sini aminadab'
 hnaš'ta voz'. aiot' naprzied'
 jdieše. a oza po niem'. a davi-

d' a veš'ken' izrahel'. s<lavie->
 chu przeid' archu. v nadob<i> pr<zi->
 prav'nem' k hud'bie. A kdiž <przi->
 jidu k mieščišči nach<or>' <vrtrachu>
 volove. a ar'cha sie nachili

[Fol. 10aα]

a oza ruku svu z'tieže i dr'žie
 ji i u<s>chnu mu pravicie eho jižto
 archu miel nesti. ěkož mu eho o-
 t(e)c bil przikazal. i umrze.
 I nazvachu to miesto uraz' oze
 Pravi jozefus že e poražen'
 proto že sie dotekl' archi ne-
 isa kniez'. Jini pravie že e po-
 ložil archu na voz'. a miel' ji
 na ramena<ch>' nesti Žide pravie
 že e te noci spal s svu ženu
 I baše sie david' obratiti
 archi k sobie i položi ji u prz-
 ied' <mie>sti v domu levite
 obet' sina edom jetei i bi
 tu trz<i mie>siecie I požehna
 b(oh)T domu <obet> Totot' est' bi-
 la pož<eh>nanie ěkož' pravie
 žide <že> ženi eho. i ženimi. ro-
 dili <dvoe p>acholiki a dobitek'
 dvoji plod Uslišev' to da-

v<id> i jide abi przivědl
 archu do miesta davidova
 s radosti a prziepasav' sie
 david efot' plat'nienim sl-
 av' <nie z>pievaše przied' archu
 na va<rhani>ech przivazav' k ra-
 menu neb' ěkož niekterzi die-
 ji že su varhani s vodu že
 ne<vznieji> edno kdiž na dno
 vodi <n>aliji ti slovu idr-
 aul<ju>m I vzrzie michol' oknem'
 david<a> huduc a slaviec
 a vzhrda jim na srdci svem <a>
 <kdiž> položi archu na svem mi-
 estie i obietova david ob-
 ieti mi<r>ne a podiekova li-
 du a podieli <pokrut>u č(lově)ku ka-

[fol. 10aβ]

ždemu a pečenje masa buvol-
 veho čest'. a žemli oleem škv-
 arzenu. A kdiž sie vrati da-
 vid' do domu sveho posmieva-
 jici sie michol' vecie O kak
 slav'ni bil' dněs kral izra-
 hel' ob'naženi. ěko eden' z' mls'-
 nich' I vecie david tak mi b(oh)T
 živi pomahai hrati budu

a budu pokornieji przed pane-
 m' b(o)hem' enž mie est' zvolil'
 radieji než'li otcie tveho
 A proto michol neurodi sie sin
 až' o porozeni snide. aneb až'
 do dně smrti sve ěkž sie za-
 tvorzietie čte točiš. až' po
 porodu umrzie aneb' otvorzit-
 ie točiš nikdi. A tež pravi
 jozefus že z davida neuro-
 dila sina nežli z toho muž-
 ie ešto ji bil otec ei da-
 l vz⟨em⟩ ji davidovi .ḁ. ⁽⁵⁾ si-
 nov' ⟨miela⟩ rozumiei. przivo-
 lenich ⟨neb kdi⟩ž merob' sestra
 ejie u⟨mr⟩zie. .ḁ. ⁽⁵⁾ sinov ejich
 ⟨michol s⟩obie przivoli za sini

[...]

B) HLAHOLSKÝ TEXT A TEXT PSANÝ LATINKOU KE KOMPARACI

Ukázku z hlaholského textu transliterovaného do latinky (Comest H) přetiskujeme podle edice L. Pacnerové (viz výše), ukázku textu psaného původně latinkou z tzv. rukopisu Cerroniho (Comest C) podle edice J. V. Nováka (Novák, J. V.: *Petra Comestor-Manducatorum Historia scholastica. Sbíрка pramenův ku poznání literárního života v Čechách, na Moravě a v Slezsku. Skupina 1, Památky řeči a literatury české. Řada 2, č. 9. Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha 1910, s. 415–416*) bez uvedení variant z dalších rukopisů.

COMEST H (ZLOMKY TŘEBOŇSKÉ)

[fol. 21aβ]

**O achab'. a o jezabel'
a o heliašovi proroku.****k(a)p(i)t(ola) .ži.** ⁽¹⁷⁾

Ikraloval' achab' nad' izrahel' .i.β. ⁽²²⁾ let'. Vš(a)k jozefus' die .i. ⁽²⁰⁾ a dva miesiece. I nemiel' na tom' dosti. bi bil' chodil' po ciestach' jeroboam'. ale uvede ešče modli pohanske do izrahel'. A poe ženu jezabel'. dceru mechabal' krale sidonie. I udiela v samarii chram'. a ol'tarz' modle baal'. a modli sie mu. A v' eho dnech' opravi jahel' z betel' jericho. a kdiž zaklad' kladieše. tehdi mu umrzie sin' eho

COMEST C

[fol. 181a 1]

O kraly Achab a Gezabel a Elya.

I kralowal achab nad Ifrael dwamezidcietma let. wšlak Jozefq die dwadcieti a dwa mešiece. I nemyel na tom došti, bi bil chodil po ciestach Jeroboam, ale vwede gešfcze modli pohankke do Ifraele, a pogie zenu Jezabel, dceru mechabal, krale šidonye, I vdiela w šamarij chram a oltarz modle baal, a modli šie mu. a w geho dnech oprawi Jahel z betel Jericho. a kdiz zaklad kladiešfe, tehdi mu vmrzie syn geho

abia prvorozeni. A kdiž' brani hradiěše. umrzie mu sěb-ul' posled'ni eho sin'. podle. proklinanie jozue. I posla b(oh)T heliam'. tes'bitem' z bidlcov' galaad' k' achab' krali a rz'ka. Ěko b(oh)T živ' est' przi-ed' ehož obličeem' stoji. že nebude tiech'to let'. ani dešč ani rosa. edno podle slova ust' mich'. I hledaše achab'

[fol. 21ba]

dušie elie. a on' uteče przikazanim' b(o)žim'. a tajieše sie u bistrzini charib proti jor'danu. a havranove nosiechu mu chlebb'. a mas'so rano. i večer' a vodu z bistrzini pijieše. A po chvíli przies'chnu potok. že bieše dešč nešel' na zemi. I vecie b(oh)T k' eliam'. Jdi do sarep'ti sidonskich'. neb' sem' tu przikazal' ženie vdovie. abi tie kr'mila. A bieše sarepta mies-tečko male. mezi tirem' a sidonem'. a les' bieše podle toho miesteč'ka. tomu take sa-

Abiram prworozeny. a kdiz brany hradiěše, tehdi vmrzie mu segub, posledny geho fyn, pod zaklynanye Jofue. I posla boh heliam celbitem z ga[181a2]laad k Achab krali a rzka: Jako boh zyw gest, przi-ed gehoz obliczegem stogi, že nebude tiechto let any deščcz, any rofa, gedno podle flowa vřt mych. I hledaše achab

dušie helie. a on vteče, a bozym przikazanym tagieše sie v bistrzyny charib proti Jordanu, a hawranowe nosiechu mu chleba a mafo, rano I wecer, a vodu z bistrzyny pieše. a po chvíli prziefchnu potok, že bieše deščcz nessel na zemy. I wecie boh k eliam: gdi do sarepti sidonyorum, nebt sem tu przikazal wdowie, abi tie krmyla. a bieše sarepta myeřto male mezi tirem a řidonem, a les bieše podle toho myeřta ; tomu take sarepta

rep'ta diechu. A kdiž' przi-
 de eliaš' k miest'skei branie.
 ukaza sie žena vdova. zbie-
 rajic' trzieščki. i poprosi u nie
 malit'ko vodi. a take abi mu
 przinesla skivku chľeba. Ona
 vecie. bi nemiela. edno s hr's-
 tku muki. ve č'banie. a malit'-
 ko olee. abi jie pokropila.
 a chľeb' bi sobie učinila. abi
 s' sinem' sniedla. a potom' kd-
 iž' nebude. abich'vie umrze-
 la. Vecie k niei eliaš'. Neboi
 sie. učin' mnie naipr've chľeb'.
 pod'popel'ni. a potom' tobie
 a sinu svemu učiniš'. Neb' to-
 to die pan' b(oh)T. Mukit' ve č'ba-
 nie neubude. ani v lahvici o-
 lee sie umen'si. ažt' dešč da
 b(oh)T na zemi. a bil' e eliaš' u
 te v'dovi drah'nu chwili. Po-
 tom' umrze sin' vdovi te. a
 ona vecie k' eliam'. Proč' si v-

[fol. 21bβ]

šel' ke mnie muži b(o)ži. abi mi
 sie me hrziechi rozpomanuli
 točiš' viece zievili sie

diechu. a kdiz przigide
 helias k myesczkei branye,
 vkaza fie zena wdowa, sbieragicz
 trzielki. i poprofi v nye
 malitko wodi, a take abi mu
 przynesla take lkibku chleba. ona
 wecie, bi nemyela gedno f hrftku
 muki we czbanye a malitko
 olegie, abi gie pokropila,
 a chleb bi sobie vczynyla, abi
 s fynem snyedla, a potom, kdiz
 nebude, abichwie vmrziela.
 wecie helias: neboi
 fie, vczyn mnye naiprwe chleb
 podpopelny, a potom tobie,
 a fynu vczynyfl potom. nebt toto
 die pan boh: mukit we czbanye
 neubude, any w lahwici
 olegie fie vmenfli, Azt deffcz poide
 na zemy. A bil [181b 1] ge helias v
 te wdowi drahnu chwili. potom
 vmrze fyn wdowi te; a
 ona wecie k heliam: procz fi w-

ffel ke mnye, muzi bozi, abi my
 fie me hrziechi rozpomanuli,

opač'nie zasie tve prav'di. a
 tudi abi mi moi sin umrzi-
 el'. I položi eliaš' to die-
 tie na ložie sve. v svrch'ni-
 ei sieni. i z'tieže sie na niem'
 trzikrat'. a zavola ku panu
 b(oh)u. i oži dietie A vzem'si
 ta žena dietie i vecie. Ji-
 žt' sem poznala že j'si mu-
 ž' b(o)ži. Pravie žide. bi to
 dietie bilo jonas' prorok'. a
 prav'da est'.

a tudi abi my moi fyn vmrziel?
 I polozi helias to dietie
 na lozie gehu w fwrchneyei
 fieny, I ztieze fie na nyem
 trzikrat, a zavola ku panu
 bohu, y ozi dietie. a wzemfli
 ta zena dietie vecie: gize
 sem poznala, ze fi muz
 bozi. Prawie zide, bi to
 dietie bilo Jonas prorok, a
 prawda gest.

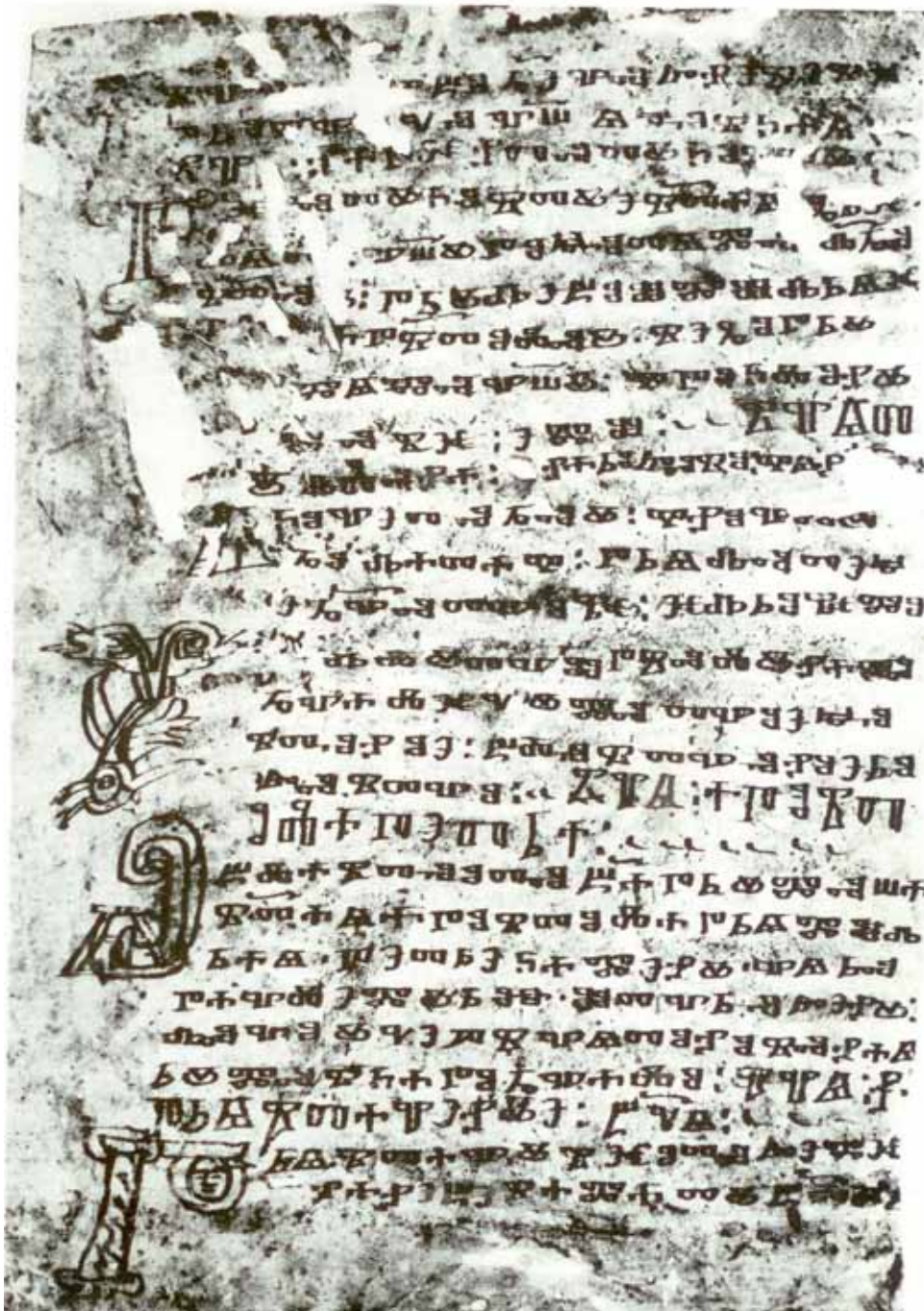
Kyjevské listy, fol. 4b

Німчук, В.В.: Київські глаголичні листки. Найдавніша пам'ятка слов'янської писемності, Наукова думка, Київ 1983.

Kyjevské listy, fol. 5b

Німчук, В.В.: Київські глаголичні листки. Найдавніша пам'ятка слов'янської писемності, Наукова думка, Київ 1983.

Pražské zlomky hlaholské, fol. 1b

Reichertová, K. – Bláhová, E. – Dvořáková, V. – Huňáček, V.: Sázava. Památník staroslověnské kultury v Čechách. Odeon, Praha 1988, s. 323.

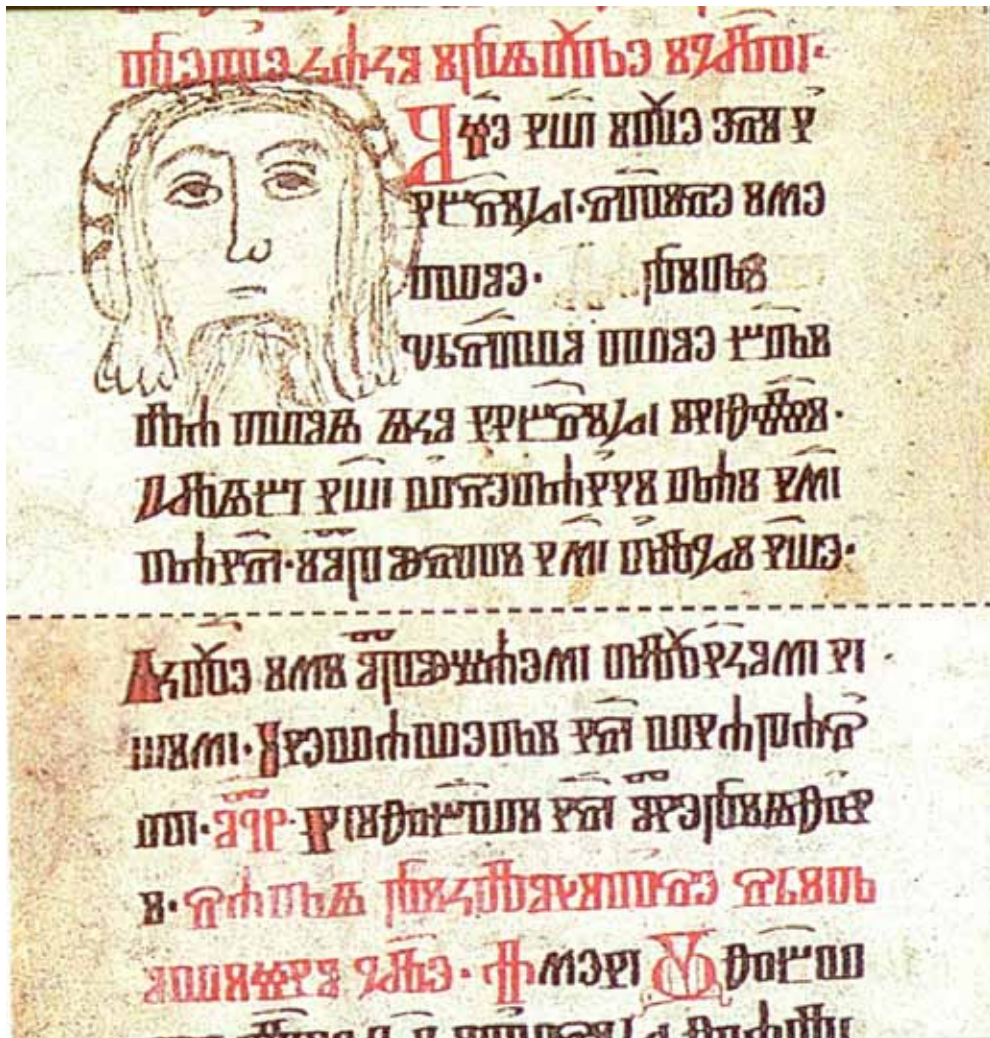
Handwritten text in an ancient script, likely Old Church Slavonic, on a parchment page. The text is arranged in approximately 25 horizontal lines, written in a dark ink. The parchment is aged and shows some staining and wear, particularly at the bottom and left edges. The script is dense and characteristic of early medieval Slavic manuscripts.

Assemanův evangeliář, fol. 138b

Асеманиево евангелие. Факсимилно издание. Наука и изкуство, София 1981.

Staročeský hlaholský Comestor, zlomek Třeboňský II, 5, fol. 9b αβ
Pacnerová, L.: Staročeský hlaholský Comestor. Slovanský ústav AV ČR –
Nakladatelství Euroslavica, Praha 2002, s. LI.

Charvátskohlaholský text modlitby Otče náš, Hlaholský fragment z 15. stol.

Nazor, A.: Budi volja tvoja. Hrvatski Očenaši u glagoljskim rukopisima. Erasmus, Zagreb 2003, s. 81.

МЪ СЛОУГА НИЖЕ
АЩЕ ХОЩЕТЬ ВЪ
ВАСЪ БЫТИ СТА
РЪИ ДА БЪДЕТЬ
ВЪ СЕМЪ РАБЪ И
БОСНЪ УЛУЬСКИ
И НЕ ПРИДЕДА ПО
СЛОУЖАТЬ ЕМОУ
ИЗДА ПО СЛОУЖИ
ТЬ ИДАТИ ДШЪ
СВОИЪ ИЗЪ БЛАЖ
НИИ ЗАМЪ НОГЪ

✠ СЖ С СТАГО ПОСТА
: ЕВА ѿ НО АНА ГЛА СЪ

ВЪ БРЪМА О
НО БЪИДИ
ИЗЪ БОЛАЛА
ЗАРЬОТЬ

БН ФАНИА ГРА
ДЪЦАМА РИИЛА
НИМА РЪ СЕСТРЫ
ИТА КЪ ЖЕ МАРИ
И ПОМА ЗАВЪ
ШНИА ГАМУРЪ
МЪ НО ТЪ РЪ ШИ
НОЗЪ Е ГОВАЛА
СЪ СВОИМИ ИТА
ЖЕ БРАТЪ АЗА
РЪ БОЛЪ АШЕ ПО
СЪ ЛАСТЪ ЖЕ СЕ
СТРЪ ИГО КЪ И
МОУ ГЛА ЖШ И ГИ
СЕ ИГО ЖЕ ЛЮБИ
ШЕ БОЛИТЬ
СЛЫШАВЪ ЖЕ И
И СРЕЧЕ СЕ БОЛЪ

Ostromirův evangeliář, fol. 136b

Савинков, И. К.: Остромирово евангелие 1056-1057 г. Второе фотолитографическое издание. С. Петербургъ 1889.

Hospodyne pomoluy my / vezucty **Cix**
ste pomoluy my / ty spase wileho
intra / spasyz my / vycklylyz / hospodyne
lylasy nassve **D**ay nam wllvean hospo
dyne **z**ozu amyr wremy / ~~h~~ ~~h~~ **Cx**
Swaty waczlawe / weiwod zecke
zemve / kmyze nasspro s zany
boha swateho ducha / ~~h~~ ~~h~~ ~~h~~ ~~h~~ **h**ebe
cket gelt diwortivo / krasnoblaive tonu
ltoz tam powde / wzwot wyczyn / ohen
palsny / swateho ducha / ~~h~~ ~~h~~ ~~h~~ ~~h~~ **h**o
mozv tive zadamy / smoluy lve nadna
my / vtyell / smitue otzen wllle / zlo swaty
waczlawe / ~~h~~ ~~h~~ ~~h~~ ~~h~~ **boh wllsemolucy** **Cxi**
Buoh wllsemolucy / wlltal / zmy / wll
zaducy / chwalmez / boha / swatm
tot nam wllvom / pycino wely / ~~h~~ ~~h~~ ~~h~~ ~~h~~
Lezal / rzy / du / wllhobve / dal / p / wll / l / ay
sobye / boh / myze / nozve / obve / mal / spase
we / tobve / ~~h~~ ~~h~~ ~~h~~ ~~h~~ **h**em / a / wll
wlltal / m / nap / r / y / h / ad / dal / s / w / et
nam / z / m / t / w / r / ch / wll / at / y / s / o / t / o / c / h / e / m / a / t / i / c / e

waty ~~královson~~ Maria zaduative
znebes rozve skwucye pros zamy
hospodvna siveho myle syna ~~krávele~~
Dane nall vezvly v slvst svogy rzvly
nas hrzvešne přestane protive svate
rany ~~krávele~~ Svate marzve synu ot
pušt hrzvešnym wynn pane vezucyste
genzly wital zagyste ~~krávele~~ Okrály
nebesky v slvst svoy lvd zekke z baw
nas mize teto day nam dobre leto
~~krávele~~ V slvst nallve day pokoyne
zally vezucyste krály at tve tvoj
lvd činvaly ~~krávele~~ Otpušt nallve
zlosty w slvstch nas bludow zrosty
day nam piosivu dohrotu svate zveč
pive gednotu ~~krávele~~ W slvstch svycty
přostc nam nam toho spomozte
bych svamy bydlly vezucyste činva
ly ~~krávele~~

Obsah

0.1 Úvod	3
0.2 Tabulka hlaholice a cyrilice	5
0.3 Tabulka stč. spřežkového pravopisu	7
1.1 Kyjevské listy	11
1.2 Assemanův evangeliář	13
1.3 Staroslověnský text modlitby „Otče náš“	19
1.4 Zografský kodex	23
1.5 Mariánské čtveroevangelium	39
1.6 Sinajské euchologium	41
1.7 Savvina kniha	45
1.8 Staroslověnské evangelium v rekonstruovaném znění	49
1.9 Život Konstantinův	51
1.10 Život Metodějův	55
1.11 Frizinské zlomky	59
1.12 Pražské zlomky hlaholské	63
1.13 Život sv. Václava	65
1.14 Remešský evangeliář	77
1.15 Hlaholský misál Vojtěcha Tkadlčíka	81
2.1 Zakládací listina kapituly litoměřické	87
2.2 Slovo do světa stvoření	89
2.3 Legenda o apoštolích	91
2.4 Legenda o Jidášovi	97
2.5 Legenda o sv. Jakubovi Menším	101
2.6 Milíčovský sborník modliteb	107
2.7 Olomoucký evangeliář	111
2.8 Dalimilova kronika	113
2.9 Legenda o sv. Prokopu	131
2.10 Legenda o sv. Kateřině	139
2.11 Staročeský hlaholský Comestor	147
Přílohy	157

Miroslav Vepřek

ISKONI BĚ SLOVO

Texty ke studiu diachronní slavistiky
a bohemistiky

Antologie vznikla v rámci projektu
Bohemistika: obor pro III. tisíciletí.

Tento projekt je spolufinancován Evropským
Sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Vychází ve studentské edici Günther jako svazek č. 1

Sazba: Miroslav Vepřek
Technická redakce: Lenka Pořízková
Návrh sazby: Jitka Kratochvílová
Návrh obálky: Jitka Kratochvílová, Lenka Pořízková
Výkonný redaktor: Jiří Lach
Odpovědná redaktorka: Jana Kreiselová

Oponenti: doc. PhDr. Helena Bauerová
doc. PhDr. Karel Komárek, Ph.D.

Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci
Křížkovského 8, 771 47 Olomouc
www.upol.cz/vup
e-mail: vup@upol.cz
č. z. 2011/403

1. vydání

Olomouc 2011

ISBN 978-80-244-2837-6

NEPRODEJNÉ